

Expres cultural

Anul I, nr. 7-8, iulie-august, 2017 • Apare lunar

32 pagini

Omul care așteaptă la ceas

Ia, gura, stinge țigarea, mucles, jos clanța!
Eram singur cu don' plotonier Sanchio Panza.
Se cam întunecase romanța
Și din ceas curgeau doar robinete de noapte, de frig și de fier.
Îmi vedeam de viața mea prin ochii lui don' plotonier
Se cam aleseșe praful de pușca din copilăria mea cu pietre
bâlbâiam numai sărumâna și sărumâini.

Traversam o pustietate de mucava, o butaforie de sentimente
dădeam din coate să ajung din urma celuloza cu evenimente—
perle date la porci...

Mamă, mamă, din ce fire mă împletești sau mă torci
lângă ceas, la subsuoară cu ziarul de mâine, cu pantofii de lac?
La satelit, prin punge de aurolac
păream infinit: un grăjdăr și birjam
niște cai de căruță, mă zvârcoleam între om și maimuță fără să
am habar.
Eram o viață dată la zar
tricotată din cele mai mici amănunte de zdrențe...

La ceasul opriț așteptam –
purtam pe umăr parpalacul tocit al unei absențe.

Alexandru ZUB
POSTERITATEA LUI KOGĂLNICEANU

Pagina 3

Traian T. Coșovei

Liviu Ioan STOICIU
DE LA "INTELECTUALII LUI BĂSESCU" LA ...

Pagina 4

Gheorghe VIDICAN

POESIS

Pagina 8

Gellu DORIAN
DON CEZAR, O AMINTIRE...

Pagina 5

Flavius PARASCHIV

IMPERIUL PISICILOR

Pagina 9

Mihaela GRĂDINARIU
CAPTIV ÎN PROPRIA ARMURĂ DE POEME

Pagina 6

Florin FAIFER

O APARIȚIE NEAȘTEPTATĂ...

Pagina 15

Emanuela ILIE
CAPRICII PE TEME (NU NUMAI) DE BASM

Pagina 6

Liviu PAPUC

DAMASCHIN BOJINCA

Pagina 18

Radu ANDRIESCU
1968

Pagina 7

Victor DURNEA

HOINAR PRIN IAȘUL LITERAR...

Pagina 29

Adrian ALUI GHEORGHE
LA IERUSALIM

Pagina 7

Constantin PRICOP
CRITICĂ ȘI ZEFLEMEA (II)

Pagina 32

„Oamenii care au curaj și caracter le par întotdeauna stranii celorlalți.” Herman Hesse

Expres cultural

Director fondator și coordonator: Nicolae Panaite

Redactor-șef: Constantin Pricop

Secretar general de redacție: Victor Durnea

Colegiu de redacție: Radu Andriescu, Florin Faifer, Dan Bogdan Hanu, Emanuela Ilie, Cătălin Mihuleac, Flavius Paraschiv, Cătălin Mihai Ștefan, Cătălin Turliuc, Diana Vrabie

Alexandru ZUB:

POSTERITATEA LUI KOGĂNLICEANU - pg. 3

Liviu Ioan STOICIU:

DE LA „INTELECTUALII LUI BĂSESCU” LA „APOLITICI” - pg. 4

Constantin COROIU:

MARIN PREDA ȘI LITERATURA CA O PRADĂ - pg. 4

Gellu DORIAN:

DON CEZAR, O AMINTIRE A PARADISLULUI - pg. 5

Nicolae PANAITE:

DECĂDEREA ÎN LUME - pg. 5

Mihaela GRĂDINARIU:

CAPTIV ÎN PROPRIA ARMURĂ DE POEME - pg. 6

Emanuela ILIE:

CAPRICII PE TEME (NU NUMAI) DE BASM - pg. 6

Radu ANDRIESCU:

1968 - pg. 7

Adrian ALUI GHEORGHE:

LA IERUSALIM - pg. 7

Gheorghe VIDICAN:

POESIS - pg. 8

Flavius PARASCHIV:

IMPERIUL PISCILOR - pg. 9

Laurențiu ISTRATE:

BUCUREȘTIUL FANARIOT AL FORTELOR OCULTE - pg. 9

Theodor CODREANU:

VERSUL CEL RĂU - pg. 10

Emilian MARCU:

O CĂLĂTORIE ÎN CER - pg. 10

Cătălin-Mihai ȘTEFAN:

MECANISMUL GELOZIEI ȘI AMÂNAREA... - pg. 11

Raluca SOFLAN-OLTEANU:

ANAHORET FĂRĂ PUSTIU - pg. 12

Alberto BRUNELESCU:

O ANALIZĂ METAFIZICĂ A LECTURII - pg. 12, 17

Iulian Marcel CIUBOTARU:

INVESTIGAȚII ARHIVISTICE... - pg. 13

Gabriela CHIRAN:

POEZII - pg. 14

Lina CODREANU:

AFUNDUL CONȘTIINȚEI CA DEAL ÎNTORS - pg. 14

Florin FAIFER:

O APARIȚIE NEAŞTEPTATĂ... - pg. 15, 16

Liviu PAPUC:

DAMASCHIN BOJINCA - pg. 18

Daniela TICU:

„MAPINGBOOKS” - LET'S JUMP IN THE BOOK! - pg. 19

Dan-Bogdan HANU:

DOG'S DIARY - pg. 19

Cătălin TURLIUC:

BOGUMILII, „CATARHII” EUROPEI DE SUD-EST... - pg. 20

Paul MIHALACHE:

FRAGMENT DE ROMAN / EPDBM - PROZĂ SCURTĂ - pg. 21, 22

Noemii BOMHER:

ORDO AMORIS ȘI CREATORII CONTEMPORANI - pg. 23

Lucian PARFENE:

POEZII - pg. 23

Liviu CHISCOL:

CORNELIU DIMA-DRĂGAN - 80 - pg. 24

Diana VRABIE:

ANUL LITERAR 2016 - pg. 25

Alexandru Radu PETRESCU:

VLAD IFTINCA, MASTERCLASS - pg. 25

Master X FILES:

REACTIONARII - pg. 26

P. IOAN:

ALIEN: CONVENANT - pg. 26

Oana Maria NICUȚĂ:

DE LA FIGURĂ LA FIGURATIV - pg. 27

Mircea BĂDUȚ:

FILON OMENESC ÎN CREAȚIILE 'SF' - pg. 27

Raluca SOFLAN OLTEANU:

ALBASTRU DE PAȘI. FILĂ DE JURNAL - pg. 28

Victor DURNEA:

HOINAR PRIN IAȘUL LITERAR - N.S. GOVORA - pg. 29, 30

P. MIHALACHE:

MONOLOG DIRECT VS. MONOLOG INDIRECT... - pg. 31

Constantin PRICOP:

CRITICĂ ȘI ZEFLEMEA (II) - pg. 32

E-mail:

exprescultural@gmail.com;

exprescultural@yahoo.com;

Site: <http://exprescultural.ro>

ISSN: 2537-5989

Revista apare cu sprijinul Editurii ALFA și al Fundației „C.A.V.”

2 Revistă finanțată cu sprijinul Ministerului Culturii și Identității Naționale

Persoanele sau instituțiile care vor să sprijine finanțar revista pot depune sumele în contul RO23BPOS24006748050RON01-Banc Post Iași.

Revista poate fi procurată din rețeaua de librării SEDCOM LIBRIS Iași,

S.C. AMO PRESS GRUP S.R.L., Precum și de la sediul redacției din strada Trei Ierarhi, nr. 2, et.1, Iași, cod 700028.

Abonamente Pe adresa redacției, prin mandat poștal, în contul revistei.

84 lei / an + 24 lei taxe poștale,

42 lei / 6 luni + 12 lei taxe poștale.

Vă rugăm să scrieți pe mandatul poștal sau pe documentul de plată adresa poștală completă și perioada de abonare.

Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine în întregime autorilor.

Rugăm colaboratorii să ne trimită textele până pe data de 13 a lunii în curs; articolul trebuie să cuprindă cel mult 7000 de semne.

Ilustrăm prezentul număr cu lucrări ale artistei ZAMFIRA BÎRZU

Expres cultural numărul 7-8 / iulie-august 2017

Alexandru ZUB

Posteritatea lui Kogălniceanu

Oamenii de seamă au în genere un drept imprescriptibil la memorie. Urmașii se arată cu atât mai demni de legatele respective cu cât izbutesc să prefacă în acte, pe linia unei continuități fecunde, ideile marilor predecesori. Ca „scriitor și săptuitor de istorie”¹, M. Kogălniceanu și-a dobândit de timpuriu, neîndoilenic, un asemenea drept. Hașdeu îl socotea „părinte literar”, recomandându-i entuziasmat personalitatea în planul ideilor și deopotrivă în acela al realității social-politice. Iosif Vulcan îl plasa chiar în „panteonul român”, considerându-l însă și „un mare european”². Pe acest dublu plan va fi valorizată moștenirea sa, una cu care mulți contemporani se mândreau, chiar și atunci când se aflau în dezacord de opinii³.

Am avut ocazia să constat mai demult că „pe măsură ce pasiunile stârnite în timpul vieții s-au stins, figura lui Kogălniceanu s-a luminat progresiv, până la conturarea monumentală din vremea noastră. Ideile pentru care a militat și care au stârnit în epocă adversități ireductibile aveau să devină parte integrantă a catehismului societății contemporane. Un studiu minuțios al raporturilor cu colegii de generație și al destinului său postum ar fi, cu siguranță, unul dintre cele mai interesante și mai instructive. S-ar înțelege astfel mai profund, plecând de la realitate, sensul conflictelor iscate în timpul vieții și deopotrivă proclamarea contemporaneității lui permanente”⁴.

Este tocmai sensul în care, evocându-l la Academia Română, ca succesor, în 1895, A. D. Xenopol înțelegea să-i creioneze figura, plasând-o în contextul epocii și în perspectivă istorică: „Literator distins, istoric fruntaș, mare orator și încă mai mare om de stat, Mihail Kogălniceanu a fost una din acele naturi alese ce greu încap câte două alăturea în un veac; pentru care timpul cât l-a trăit a fost prea scurt și spațiul în care i-a fost învoit să se miște prea nefăptor spre a dezvolta uriașă putere a concepțiilor, cugetărilor și năzuințelor lui”⁵. Dacă extensiv, aceasta era situația, intensiv Kogălniceanu a dispus de un mediu sociocultural asupra căruia și-a revărsat generos marile-i calități. Când se împlinea un demisecol de activitate publică, parlamentul a jinut să-i acorde, solemn, tocmai de aceea, o „recompensă națională”⁶, semn că rezultatele acelei activități se impuneau oarecum de la sine.

Documente privitoare la viața și activitatea lui M. Kogălniceanu au publicat, în timp, V.A. Urechia, A.D. Xenopol, P.V. Haneș, G. Ghibănescu, N. Iorga etc.⁷, ultimul fiind și unul dintre cei mai avizați analiști ai operei⁸, alături de Radu Dragnea, N. Cartojan, D. Popovici, D.C. Amzăr, Virgil Ionescu, Paul Cornea s.a.

Centenarul nașterii lui Kogălniceanu a impus gesturi adecvate în numeroase instituții, dar mai ales la Academia Română, unde N. Iorga și D. Onciu au știut să-i pună în lumină marile merite pe tărâm cultural și sociopolitic. Ultimul se socotea în drept să observe că „o ediție completă a scrierilor, discursurilor, scrisorilor și actelor politice și diplomatice care ar pune în lumină întreaga luminoasă figură a scriitorului, oratorului, omului de stat, ne lipșește încă. Fie că această lipsă să fie înălțăturătă cât mai curând, ridicându-se astfel cel mai vrednic monument aceluia care a fost Mihail Kogălniceanu”⁹. Se indica astfel o direcție ce reclama eforturi considerabile, una neîncheiată încă deplin.

Contribuții semnificative au adus, în perioada interbelică, P.V. Haneș, Radu Dragnea, N. Cartojan, ultimul urmărind chiar a sistematiză monografic întreaga documentație. În pofta motivării inițial didactice, demersurile în cauză au reușit să traseze un cadru pentru viitoarea ediție de opere¹⁰, rămasă mult timp un pios deziderat.

La Ateneul Român, sub egida Cercului Ieșenilor din București, s-a organizat în 1935 o suită de conferințe despre M. Kogălniceanu, la care au luat parte Al. O. Teodoreanu, M. Eliade, Gr. T. Popa s.a.¹¹. Situându-l pe linia spiritelor encyclopedice, Eliade sublinia atunci eforturile lui Kogălniceanu „pentru o justă cunoaștere a românilor în Apus”, căci era încrezător „în destinele neamului său, nu s-a temut de cultura străină, nu a fugit de ea și nu s-a sfidat să mărturisească, de mai multe ori, că îi datorește. În această sinteză robustă și personală dintre cultura europeană și iubirea de neam stă geniul lui Kogălniceanu”¹². E o concluzie perfect actuală.

Un alt ciclu de conferințe avea loc aproape sincron la Radio, organizate de Fundația Culturală „Mihail Kogălniceanu”, între evocatorii numărându-se N. Cartojan, G.G. Mi-

ronescu, C. Moisil, N. Lupu, N. Petrașcu, R. Dragnea s.a. N. Iorga a evidențiat, cu acel prilej, ideea de „naționalism cultural activ”, pus în operă sistematic și cu un deplin echilibru: „El e în adevăr actual și contemporan. Îl simțim nu numai în noi, prin ce am luat de la dânsul, dar alături de noi, mergând pe același drum, spre o întărire care este și accea a vremii noastre”¹³. Tot acolo, la Radio, a vorbit Octavian Goga despre luptătorul unionist, închipuindu-l ca pe un „bloc formidabil de stâncă”, plasat de-a curmezișul veacului XIX, dominând autoritar epoca și impunându-se ca o figură ilustră chiar dincolo de aceasta¹⁴. De opera istorică s-a ocupat, în același context, G.I. Brățianu¹⁵, care a republicat apoi, la un secol după prima ediție, faimosul *Cuvânt introductiv la cursul de istorie națională*, ca un mijloc de a-i stimula pe contemporani pe linia unui civism activ, înțemeiat pe o bună cunoaștere a trecutului. Solicitând sprijin pentru așezământul cultural „Mihail Kogălniceanu”, nepotul omomim al marelui cărturar găsea, la rândul său, expresia cuvenită unei gratitudini naționale¹⁶.

În plin război, Kogălniceanu a fost evocat pe larg la Academia Română¹⁷ și în alte instituții, ca un simbol de tărzie, de civism, de speranță.

G. Călinescu, inspirat ca întotdeauna, l-a pus sub semnul unui „mesianism pozitiv”, alături de mai Tânărul Bălcescu, spre a-l deosebi de un „mesianic cețos și egoist” ca Heliade¹⁸. Darul său de căpătenie, în aceeași viziune, „e de a fi avut spirit critic, atunci când lumea nu-l avea și de a-l fi avut în formă constructivă, ardentă, fără sarcasm steril”¹⁹. Rezultau de aici claritate în program și fermitate polemică, însușiri la fel de rare în epocă.

Din sânul familiei, câteva demersuri recuperatoare se cuvin deasemenea menționate. Vasile Kogălniceanu a scos mai multe volume cu caracter documentar, în ideea de a sprijini eforturile istoriografiei, în primii ani după moartea ilustrului său părinte. Mai departe va merge nepotul acestuia, Mihail I. Kogălniceanu, care a creat, în același scop, o fundație *ad-hoc* și a editat noua serie a *Arhivei românești*. Preocupările consonante, stimulative, a avut apoi Ilie Kogălniceanu, strănepot, ca și I. Kogălniceanu, care s-a ocupat, între altele, de „senectutea” ilustrului bărbat.

Marele gest de restituție editorială modernă a fost făcut, însă nu și dus până la capăt, de Fundația Regală pentru Literatură și Artă, poate din inițiativa lui Al. Rosetti, personalitate lesne de recunoscut la originea multor inițiative similare. În acest cadru, i s-a cerut profesorului Andrei Oțetea să gestioneze o ediție de *opere*, din care el însuși a scos un prim volum cuprinzând *scrierile istorice*²⁰. De al doilea, destinat scrierilor literare, trebuia să se ocupe N. Cartojan, însă moartea acestuia a făcut ca sarcina să cadă în seama lui Dan Simonescu. Împrejurările n-au mai îngăduit însă ca acest volum să apară, cu atât mai mult celelalte trei, menite să pună în circulație scrierile politice, discursurile, corespondența diplomatică, scrisorile²¹.

Comentariile lui Andrei Oțetea la volumul din 1946 sunt demne de tot interesul și astăzi, fiindcă ele trasează ferm, în linii „clasice”, personalitatea multilaterală și fecundă a lui Kogălniceanu, obligând orice nouă exegeză la un nivel interpretativ analog. Nimic esențial nu i-a scăpat, când e vorba de istoric, a cărui așezare în perspectiva domeniului o trata monografic, cu date precise și formulări pregnante. El s-a ocupat mai întâi de geneza *Istoriei* lui Kogălniceanu, de structura acesteia, de gândirea istorică a autorului, de substratul ei politic, de interpretarea faptelor, de editarea de documente, de

micile sinteze complementare, publicate aproape concomitent cu *Histoire de la Valachie* sau cu ocazia unui secol de la *Răpirea Bucovinei*. În ansamblu, deși avea unele carente, inerente epocii, sinteza lui Kogălniceanu se vădea o lucrare solidă, punând bazele discursului modern asupra trecutului românesc, discurs ce folosea istoria, în spiritul epocii, ca instrument al construcției naționale. Concluzia că, „după o sută de ani de cercetări și de critică, datele esențiale ale istoriei lui Kogălniceanu rămân în picioare”²² se cuvine a fi subliniată, nu numai ca motivație a gestului editorial, dar și ca element stimulativ pentru studiile istoriografice care i-au urmat.

Lovită de prolepticism și de politica deznaționalizării, pusă la lucru de noul regim, ediția începută după război s-a oprit la primul volum. Abia peste aproape trei decenii, în 1974, a fost reluat proiectul, acum sub egida Academiei, dar păstrându-se *grossu modo* schema inițială. Coordonarea ansamblului i-a revenit profesorului Dan Simonescu, un destoinic discipol al lui N. Cartojan și colaborator bibliologic al lui I. Bianu. El a și scos primul volum, unde a avut grija să treacă în revistă, minuțios, încercările de restituție consumate între timp. Din noua serie, s-au tipărit: scrierile literare, culturale și sociale (I), prin grija coordonatorului ediției; scrierile istorice (II), avându-l ca îngrijitor pe subsemnatul; oratorie (III), două volume editate de Dan Berindei și Vladimir Diculescu; oratorie (IV-V), însumând încă șapte tomuri, îngrijite de Georgeta Penelea (-Filitti). Au rămas netipărite discursurile parlamentare, căte există, din ultimii doi ani de viață, la care se adaugă scrisorile și eventual un volum pentru *addenda*, pe care Dan Simonescu îl intitulase, în treacăt, *Varia*.

Firește, marea ediție, cu toate avataurile ei, trebuie dusă până la capăt. Rândurile de față nu au alt rost decât să atragă luarea-aminte, dacă mai era nevoie, asupra urgenței. Concluzia lui Andrei Oțetea, formulată cu atâtea decenii în urmă, e încă deplin valabilă: „Opera istorică, politică și literară a lui Kogălniceanu, legată de întreaga dezvoltare a României moderne, se va integra astfel în patrimoniul cultural al poporului român și va contribui la formarea intelectuală a noilor generații”²³. Numai un corpus complet, editat critic, poate împlini acest deziderat.

Forme complementare de restituție se recomandă, apoi, pentru un public cât mai divers și pentru stimularea unui spirit consonant cu opera lui Kogălniceanu. Marile creații obligă. Chestiunea care s-ar pune numai de către de „cauză”?

¹ I. Lupaș, *Scriitor și săptuitor de istorie*, în *Anuarul Institutului de istorie națională*, Cluj, VI, 1931-1935, p. 520.

² I. Vulcan, *Panteonul român*, I, Pesta, 1868, p. 33-38.

³ Cf. Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu istoric*, Iași, 1974, p. 19-35.

⁴ *Ibidem*, p. 22.

⁵ *Discursuri de recepție la Academia Română*, ed. Octav Păun și Antoaneta Tănărescu, București, 1980, p. 17.

⁶ M. Kogălniceanu, *Opere*, V, *Oratorie III*, ed. Georgeta Penelea-Filitti, București, 2003, p. 3.

⁷ Cf. Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu – biobibliografie*, București, 1971, *passim*.

⁸ N. Iorga, *Mihail Kogălniceanu: scriitorul, omul politic și românul*, București, 1918. Etc.

⁹ *Analalele Academiei Române*, s. II, t. XII, 1920/1921, p. 217.

¹⁰ G. Pienescu, *Colecțiile școlare*, în *România literară*, XXXIX, 31 (10 aug. 2007), p. 3.

¹¹ Cf. Liviu Papuc, *Mihail Kogălniceanu – 190 de ani de la naștere*, în *Lumina*, 6 sept. 2007, p. 3.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Mihail Kogălniceanu*, ciclu de conferințe, București, 1936, p. 7.

¹⁴ *Ibidem*, p. 37.

¹⁵ *Ibidem*, p. 53-58.

¹⁶ *Ibidem*, p. 91-94.

¹⁷ Andrei Rădulescu, *Mihail Kogălniceanu*, în *Memoriile Secțiunii Istorice*, s. III, t. 24, 1941, p. 341-390.

¹⁸ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Madrid etc., 1980, p. 167-176.

¹⁹ *Ibidem*, p. 172.

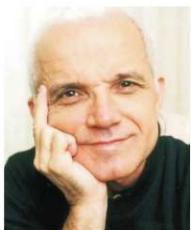
²⁰ M. Kogălniceanu, *Opere*, tomul I, *Scrisori istorice*, ediție critică adnotată cu o introducere și note de Andrei Oțetea, București, FRLA, 1946, 711 p.

²¹ Cf. *Prefața* lui Andrei Oțetea la vol. citat, p. 6.

²² A. Oțetea, *Introducere*, în *Opere*, I, p. 42.

²³ *Ibidem*, p. 6.

²⁴ *Convergiri literare*, CXLI, 9(141), sep. 2007, p. 17-19; *Zarigavia*, Bacău, XVI, 2017, p. 226-231.

Liviu Ioan STOICIU

De la „intelectualii lui Băsescu” la „apolitici”

Am avut constant atitudini jurnalistiche față de lumea politică timp de douăzeci de ani, din 1990 începând (la *Cotidianul*, de pildă, am scris și zilnic, din 1991 în 2004, am răspuns și de pagina politică o vreme; la ziarul lui Ion Rațiu scriam și despre lumea literară de la noi). N-am fost membru de partid nici după Revoluție, aşa că am avut libertate de mișcare (e adevărat, în anii 90 simpatizam „țărăniștii”, fără obligații însă). Am fost intransigent, nu o dată radical (am fost dat în judecată de Adrian Năstase, premier). Am tot sperat că vocea mea de cetățean contează - n-a contat. În ultimii ani m-am îndepărtat tacit de această lume politică fără scrupule, pușă doar pe îmbogățit, coruptă, mediocru, care nu merită să i te dedici (e o chestiune de ghinion al României de a nu avea o clasă politică strălucită și conducători clarvăzători), scărbit, totodată și de presa compromisă, imorală, de doi bani de azi... I-am admirat (și admir) pe scriitorii care au rămas pe baricadele publicisticii politice românești. O să mă refer la cei activi și azi: de la Răzvan Voncu și Mircea Mihăiesă la Bedros Horasangian și Carmen Mușat, Florin Toma, Cornel Nistorescu (care a preluat șefia *Cotidianului* în vremuri de restricție), Traian Ștef, Radu Ulmeanu, Stelian Tănase, Tia Șerbănescu, Toma Roman, Liviu Antonesei, Ion Cristoiu, C.T. Popescu, Petre Barbu. Au scris publicistică politică (dar s-au retrăs) Paul Goma și Caius Traian Dragomir (amândoi au candidat la președinția României), Illeana Mălăncioiu, Daniel Cristea-Enache, Adrian Alui Gheorghe (membru de partid postcomunist, câteva luni deputat), Gellu Dorian, Cassian Maria Spiridon, N. Sava, Daniel Vighi. Inclusiv pe scriitorii care au

fost membri de partid după Revoluție (Partidul Alianței Civice-PAC al lui N. Manolescu avea nuclee de scriitori în toată țară, la centrele județene; scriitori au fost și în partidul lui Varujan Vosganian și Laurențiu Ulici, Uniunea Forțelor de Dreapta-UFD; ambele partide, PAC și UFD au fost absorbite de PNL; să reamintesc aici că N. Manolescu a candidat la președinția României). Să nu uităm că avem o pleiadă de scriitori care au servit regimurile politice postcomuniste din România fiind numiți ambasadori sau consilieri la ambasadă sau șefi de ICR-uri în lume (îi avem și azi, de la Doina Uricariu la Vasile Igna, Magda Cârnea și Grete Tartler și Daniela Crăsnaru, Al. Dobrescu, Nichita Danilov; Eugen Uricaru și Caius Dobrescu sau Marius Oprea au avut funcții mari în Guvern; nu vreau să repet numele celor pomeniți aici în alte fraze). Avem și azi scriitori parlamentari, de la Radu F. Alexandru la Dan Lungu sau Ion Hadârcă și N. Bacalbașa (sau scriitori angajați în „sistem”, de la Adrian Suciu la Radu Vancu; în timp, au fost parlamentari sau miniștri și Ovidiu Genaru, Adrian Păunescu, Eugen Barbu sau Petre Sălcudeanu și Marin Sorescu) - toți au plătit tribut „celor aflați la Putere, trecător”. Curios, mai toți scriitorii (înosebi cei din conducerea USR) sunt „de dreapta”. Dacă mă gândesc, doar cei din „tabăra apoliticilor lui Eugen Simion” erau simpatizanți de stânga (academicieni, de la N. Breban la D.R. Popescu, Fănuș Neagu și Augustin Buzura; dar și prozatorul N. Iliescu sau mai târziul critic Paul Cernat; sau tineri critici literari angajați la filialele Academiei, de la Bogdan Crețu la Andrei Terian; între tineri e o întreagă falangă de teoreticieni ai ideolo-

giei de stânga, de la Alex Cîstelecan la Al. Matei, Ciprian Șiulea, Costi Rogozan, sau de la Mircea Platon la Christian Bădiliță)... Natural, avem și scriitori „centriști”, nici cu stânga nici cu dreapta; avem și scriitori neinteresați de evoluția sau involuția politică la noi - ei s-ar putea să fie majoritari. Numele consemnate mi-au venit în minte acum, când scriu aici, dar mai sunt și altele...

Închei cu un caz de scriitor care e celebru și tot ce declară pe seama lumii politicii, în scris sau în audiovizual, e luat ca literă de lege: Mircea Cărtărescu, „intelectualul lui Băsescu” (adăugat lui Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, H.-R. Patapievici) - cătă clarviziune are? În regimul Iliescu scria în *Contrapunct* în 1990: *Îmi plac, deci, expresia fețelor și felul de a fi ale lui Ion Iliescu și Petre Roman. Intuiția îmi spune să merg pe mâna lor. Mi-e absolut imposibil să-i bănuiesc de joc dublu, de «comunism camuflat», de sete de putere, de voință de dictatură personală, sub o formă sau altă. Nu-i greu să-fi dai seama că sunt extrem de inteligenți și că au o competență politică indiscretabilă...* (Am preluat citatul din *Cotidianul* din acest an, apărut zilele trecute)... Mai apoi Mircea Cărtărescu l-a admirat pe Traian Băsescu (o catastrofă politică; inclusiv GDS a fost devenit necredibil după ce l-a îmbrățișat fără rezervă pe Traian Băsescu, azi GDS e o adunătură de gmecheri intelectuali), e jenant. Anul acesta Mircea Cărtărescu a scos o carte de succes cu tablete ale lui politice selectate, fără să fie impresionat că s-a făcut de râs susținând când pe unul când pe altul la președinția țării. Să-l judecăm?

13 iulie 2017. BV

Constantin COROIU

Marin Preda și literatura ca o pradă - 95 de ani de la naștere -

La moartea lui *Marin Preda*, în acea primăvară nefastă pentru literatura română a anului 1980, un important scriitor întreba: „Ce ne vom face fără El?”. Timpul urma să justifice întru totul această îngrijorare. Nu ne-am simțit deloc bine fără autorul „Imposibilei întoarceri” - nici înainte, nici după 1989. Prestigiul său de cel mai mare prozator român postbelic era enorm. *Eugen Simion* scria pe bună dreptate că simpla lui prezență „dădea un sentiment de siguranță muncii literare” și era garanția că „nici o mare nenorocire nu se poate abate asupra profesioniunii noastre”. Dar *Marin Preda* nu dădea doar scriitorului o anumită siguranță. Am mai afirmat, comentând volumul de documente din arhiva Securității, publicat de Ioana Diaconescu, că într-o Românie cu *Marin Preda* nici chiar Ceaușescu nu-și putea permite să facă orice. Subliniam, în fine, că nu oricărui prozator i s-ar fi editat un roman ca *Delirul*, care sămătă de un mare prozator care era perceptu și ca o mare constinață. În *Jurnalul Intim* al lui *Marin Preda*, editat de *Eugen Simion* și *Oana Soare*, cel mai interesant și cel mai dramatic este *Carnetul de atelier* al romanului *Delirul*. Într-un excepțional interviu, din 1974, luat de *Sânziana Pop*, *Marin Preda* spune la un moment dat: „Un om nu se naște ca să facă literatură, ci ca să-și trăiască viața”. Ei bine, tocmai el se numără printre cei foarte puțini care contrazic asemena sa. Dacă cineva ar mai avea nevoie să se convingă de acest adevăr n-are decât să citească „dosarul” *Delirului*, carte ce l-a preocupat până la obsesie

mai bine de un sfert de veac, practic până la moarte. În 1975, romancierul mărturisea într-un alt interviu: „Înainte de a mă gândi la *Moromejii*, m-am gândit, încă acum douăzeci și cinci de ani, la *Delirul*. Această carte am vrut să o scriu și nu alta. Asta nu înseamnă că nu mi-am dat repede seama că trebuie să scriu înțâi *Moromejii*... Am vrut să scriu acest roman în anul 1949, iar acest vis e pe cale de împlinire, din el nemiră-mândând de scris decât al doilea volum al *Delirului*. Aceste două romane, împreună cu *Moromejii* vol. I și II, vor constitui nu un ciclu..., ci un roman constituit din patru volume, o tetralogie, într care *Delirul* vol. I și II vor fi romanele din interior, iar actualul volum *Moromejii* II va constitui finalul acestei tetralogii”.

Din păcate, proiectul privind „împlinirea” tetralogiei cu volumul II al „*Delirului*”, așteptat, s-a putea spune, de toată suflarea cititorilor români de literatură, care la acea vreme erau foarte mulți, cum probabil nu vor mai fi niciodată, a rămas nefinalizat. Pentru el *Marin Preda* s-a documentat intens și profund, ca un veritabil cercetător, ca și cum s-ar fi pregătit să scrie o istorie propriu-zisă a perioadei ce urmă să fie reînviată în romanul său: presa vremii, studii despre cel de-Al Doilea Război Mondial și despre ce s-a petrecut în România în anii premergători celei mai mari și mai devastatoare conflagrații, dar și după aceasta, ca să nu mai vorbim de anul 1944, unul cu adevărat de răscruce, documente secretizate, precum și alte surse ca, de pildă, mărturiile văduvei lui Armand Călinescu etc. *Carnetul de atelier* din *Jurnalul Intim* se deschide cu o însemnare a scriitorului, datând din 1973, ce spune aproape

totul despre tensiunea în care se afla *Marin Preda* în acele momente, despre încordarea și efortul de a-și lua în stăpânire tema. Dar nu numai atât. Confesiunile, considerațiile, rememorările reproduce de editorii *Jurnalului intim* dintr-o agendă a romancierului atestă că de copleșit era *Marin Preda* de răspunderea pe care și-o asumase: aceea de a scrie un roman ca *Delirul*, mai ales în contextul istoric, politic – intern și internațional – al anilor 70. Dacă aceasta este Literatura (cu majusculă), dacă (re)facerea unei lumi într-o operă de artă – cum este romanul – presupune, pe lângă vocație, talent și chiar geniu, o atât de puternică ardere, o atât de mare suferință, e drept și dulce, nu doar amară, atunci nu ne mai surprinde faptul că ne trece fiori citind cele notate în agenda amintită. Însemnările de acolo relevă și modul cum se autosituă *Marin Preda*, cu o luciditate neierătoare, aș zice tragică, raportându-se pe căt de obsesiv, pe atât de secund la marii romancieri români și străini din epoci diferite: „Azi m-am plimbat cu gândul la cel mai greu roman al vieții mele, volumul doi (care s-ar intercală între unu și doi *Moromejii*) din tetralogia *Moromejii*. Împreună cu *Marele singuratic*, la care ar mai trebui să lucrez pentru importante recordări, acest nou roman ar scoate țărâmea română pe scenă națională prin participarea ei la ultimul război și prin aceasta, pe scenă universală. Dar gândul nu zboără, elanul e ascuns și nu pot evoca nimic, nici o scenă din cele totuși mari pe care le am în minte și care sunt «certitudinea de bază» a credinței mele că pot scrie acest roman și pot să-mi împlinesc, astfel, ambicioșul proiect... Îndoile nu am. Am scris, în anul care a trecut, într-o zi și o noapte, una din

«marile scene», moartea Nadejdei Aliuleva Stalin, pe care o recitesc adesea și mă pun pe picioare în orele mele grele”. În legătură cu scena morții Nadejdei Aliuleva editorii *Jurnalului intim* fac trimitere la „Amintirile deghizate” ale lui Ovid S. Crohmălniceanu care l-a sfătuit și l-a susținut pe *Marin Preda* în multe momente ale evoluției sale. Aflăm astfel că creatorul *Moromejilor* voia să sugereze în *Delirul* că sinuciderea Nadejdei Aliuleeva, interpretată de Stalin ca o trădare a încrederii lui, ar fi însemnat începutul „delirului suspicios al celui care avea să vadă apoi peste tot comploturi și urzeli infernale”, episodul fiind situat într-o anumită „simetrie artistică” cu cel în care Hitler mușcă isteric covorul. Numai că, observă Crohmălniceanu, romancierul a căzut aici „victimă proprii sale violenții țărănești”. A introdus scena, știind că cenzura se va focaliza pe ea. Stratagemă, cum o numește și criticul, era folosită de mulți autori în lupta lor cu cenzura. Lui *Preda* i-reușit, dar, regretă mai târziu Crohmălniceanu: „Mai bine, zic eu acum, eșua și publica romanul după o vreme așa cum îl gândise... Mie capitolul mi s-a părat extraordinar, ca o narativă literară pe acest subiect de talia nuvelei lui Nabokov, *Exterminarea tiranilor...*”.

Considerat „cel mai greu roman al vieții mele”, nu este exclus ca, „împlinit” cu volumul II, *Delirul* să se fi dovedit și cel mai important roman al său și, de ce nu, al literaturii române postbelice. N-a fost să fie, adeverindu-se o dată în plus că tot ce pierdem, pierdem pentru totdeauna...

Gellu DORIAN

Don Cezar, o amintire a paradisului!

Pe 6 august, Cezar Ivănescu ar fi împlinit 76 de ani! Vîrstă absolut normală pentru un om care părea a trece prin timp ca o brazdă adâncă peste pămîntul înțelenit în reie al acestei țări. Vîrstă nu este principalul motiv al notelor mele de acum. Cîji alți poeți români n-au plecat dintre noi și doar din cînd în cînd ne mai aducem aminte de ei. Cei mai mulți nici n-au apucat să intre în conștiință publică, nu neapărat ca aceea în care au umplut manualele poeții proleculiști de care-mi aduc aminte acum și nu vreau să le mai scriu numele, care, oricum, au înnegrit multe pagini, mii de metri pătrați de hîrtie albă pe care s-ar fi putut așterne alte nume, grele, care acum se văd scoase de pe plăcuțele unor străzi pe care au fost așezate, din cărți, chiar din manuale, de pe statui, ca indezirabili unor cercuri care cred că pot ordona lumea după cheful lor. Și-mi aduc acum aminte de poeți ca Ovidiu Hotinceanu, Daniel Turcea, Virgil Mazilescu, Marius Robescu, Grigore Hagiul, Paul Emanuel, Alexandru Grigore, Dan David, Aurel Dumitrașcu, Cristian Popescu, Ion Monoran, Horațiu Ioan Lașcu, Mariana Marin, Mihai Ursachi, Ion Stratan, Al. Mușina, Andrei Bodiu, Traian T. Coșovei, nume care sunt pomenite cu greu de cei care au în grija moștenirea literară, fie că nu sunt canonici, fie că nu corespund criteriilor celor care întocmesc manualele școlare, ori chiar de critica literară vie, care se îndreaptă spre alte interese de moment decât să-i așeze pentru totdeauna în patrimoniul valorilor autentice și aşa mai departe. Sau de „indezirabili” ca Radu Gyr, Mircea Vulcănescu, Emil Cioran, Mircea Eliade, gata să li se scoată numele și de pe crucile sub care-și dorm somnul de veci.

Acum îmi aduc aminte de Cezar Ivănescu, Don Cezar cum îi spuneam cei apropiati, nu „Ivanov” cum l-au trecut în scriptele lor kilării care, cu insistențele lor, l-au băgat atât de repede în mormînt. M-am apropiat de el, cum era și firesc, mai întîi prin poezia lui. „Amintirea Paradisului” devenise slăgărul adolescenței mele. O recitam tot timpul. O cîntam. Abia înzis, l-am cunoscut, la redacția revistei „Luceafărul”. Scrisese foarte bine, la rubrica sa, *Numele Poetului*, despre fragmentul de carte *Esopia*, publicat în antologia Editurii Albatros în 1981, în urma concursului organizat pentru debutanți. Îl mai văzusem la Galați, la un concurs de poezie prin 1978. Era îmbrăcat într-un costum tricotat, de lînă și jigaie. Părea marmorean, de pe altă lume, venit într-o lume plină de activiști, ochi și urechi, gata să transforme totul într-o plăcintă cu mere acre, conform regulilor izvorite din Tezele din iulie 1971, împotriva căror Don Cezar a protestat în mod deschis, protest de pe urma căruia a avut de tras ponoasele, care oricum se așezaseră în biografia sa de pe vremea studiilor ieșene.

După 1990 am devenit unul dintre apropiatii lui. Inima lui deschisă mereu spre lume, spre poezie, spre dialog era o mereu invitație spre frumusețea lumii care se cerea salvată. Zilele, serile, nopțile lungi de sub copaci din curtea Casci Pogor, unde, în generozitatea de bun gospodar a poetului și prietenului Lucian Vasiliu, adăstam deseori, au legat între noi adevărate punți de prietenie. Poezile lui cîntate erau adevărate împliniri ale frumuseții. Melopeele lui m-au însoțit tot timpul, le-am murmurat în gînd mereu – „Rege-i Raiul cel fălos/ La zeime-am dus prinos/ Lotus neam de chiparos/ Ceruleie vînat cer”...; „Luminări lumini creștini/ Colo-n valea Baaad/ Moartea-mi plînge la fereștri/ Colo-n valea Baaad/ Maica mea cum m-ai lăsat/ Acolo-n valea Baaad/ Ca un piaptări aruncat/ Maică tot îți foloseam/ Colo-n valea Baaad”...; „Maria vieții mele, blîndă foarte/ Fără necaz și fără gînd de moarte...” (citate din memorie), altele și alte, atât de frumoase și dățătoare de emoție.

Cum să uiți un astfel de poet! Desele lui descinderi la Botoșani, apoi călătoriile spre Satu Mare, spre Bistrița, peste tot în țară, unde prezența lui era un panaceu, de care acele locuri duce lipsă acum, erau ca un paradise al cuvîntului și vieții adevărate.

Acum închei cu un *Rosarium*, care vine ca un mesaj de dincolo, care ar putea fi și un semnal de alarmă pentru cei care fac totul pentru a ignora adevăratele noastre

valori: „stau în pămîntul sterp fără noroc,/ cadavrul mi-l îngrop și mi-l dezgrop/ gropar al vieții mele fără viață/ trăită-n scîrbă, în dezgust și greață,/ plătit cu timpul care mă omoară/ dator vîndut celui ce mă plătește/ din groaza mea nu pot ieși afară/ cum soarele arzind se osîndește!”

Schisma din curtea casei tale

Ura are un soi de glorie pe care nu o trăiește cel care o pune în aplicare, ci cel asupra căruia se manifestă. Marile schisme ale omenirii au adus jertfe de ambele părți. Creștinismul, care ar fi trebuit să fie unitar, ca prima formă de globalizare a speranței umane, a devenit de la Marea Schismă din 1054 o polarizarea a mîntuirii; Vestul cu catolicismul și Estul cu Ortodoxismul. Efectele s-au putut vedea la nivel de manipulare a maselor, atunci cînd ideologiile noi au pus stăpînire pe Est. Imperiile au secătuit civilizații prin deviza „divide și stăpînește”. Că au lăsat în urmă modele de izbîndă civilizatoare, fie prin infrastructuri, fie prin crearea de noi orașe și populații care și-au schimbat paradigmile existențiale, este foarte adevărat, dar rănile lor, mai ales cînd ele au fost gîndite ideologic, nu s-au putut vindeca niciodată. A se vedea sechetele lăsate în mentalul colectiv de comunism. Zone mari ale omenirii suferă din această cauză.

Nu este departe de traiul nostru zilnic schisma provocată în familia românească – nu-i așa, „celula de bază a societății comuniste”, care, astfel adunată, într-o cutie existențială, putea fi urmărită și îndrumată spre „glorioasele culmi ale bunăstării”, chiar dacă calea spre așa ceva era pavată numai cu victime – familie, care, după 1990, de cînd s-a deschis orizontul libertății adevărate, care acasă nu mai apără nici într-o formă de democrație, nici în cea originală, nici prin „meandrele concretului”, nici prin „sinergia faptelor” emanărilor, s-a făcut praf și pulbere. Jumătate din România este lovita de flagelul migrărilor și emigrărilor. Soții despărțiti, copiii abandonăți, case părăsite, sate pustii, strigăte de disperare, sinucideri, destine ratate, oameni pe drumuri, uitarea care face din tradiție zone de improvizații și imitații care duc spre pierderea identității. Cam așa poate fi definită schisma care colcătează peste România ultimului sfert de secol, rană care lasă o cicatrice urâtă peste față ce părea a fi grădina Maicii Domnului.

Efectele acestei boli contractate, care atacă în primul rînd sufletul, se văd în orice grup social cît de mic, de la membrii Academiei la asociații culturale sau de proprietari ori de la politicieni care-și agonisesc averi peste noapte la comunitățile sătești din ce în ce mai măcinante de sărăcie. Uneori poți vedea chiar și-n individul din față ta paradoxuri comportamentale ce duc la depresii și devastări sufletești, care nu au cum face din individ etalonul social al bunului mers. Ca să nu mai vorbim de partidele politice, care, în scurta lor istorie recentă, în plină democrație, au dovedit schisme care au distrus doctrinele consacrante, cum ar fi liberalismul, sau pur și simplu spectacolul dizgrațios oferit de „cel mai mare partid politic” din România postdecembристă, născut din scursorile membrilor de partid și din cele ale securiștilor, partid care a oferit cel mai dizgrațios spectacol la cel mai înalt grad, alungind de la guvernare proprii membri, dezamăgind un eșantion mare de fideli și nostalgici sau doritori de mălai mai mult în mămăligă de pe masă.

Este clar pentru oricine că schisma prin care România trece spre fărîmîțare nu poate fi oprită peste noapte, așa cum nu peste noapte n-a putut fi oprită „ciurma roșie”. Și asta și din cauză că în grupările sociale în care ar trebui să existe liantul existențial tradițional, cel legat de actul cultural, de istorie, există o luptă surdă, susținută de vanități care nu mai pot accepta nimic în afară de propriul lor interes, în afară de propria lor viață. Dacă în curtea casei tale există o mereu ruptură, fie și în subliminal, fără a căuta pricina care o provoacă, atunci este clar că nu te poți aștepta ca-n curtea vecinului să fie altfel, pentru că el trage cu ochiul la tine în curte și copiază ceea ce e mai rău. Și lanțul schismei este asigurat.

Nicolae PANAIT

Decăderea în lume

În mass-media de la noi se manifestă, astăzi, mai mulți factori de calibru și volume diferite. Atât semnăturile prezente în tabloide, precum și persoanele despre care se scrie sunt, cu puține excepții, de calitate și verticalitate comune. Mutând privirea spre miciile ecrane, se observă cu ușurință că prezentarea subiectelor se face pe sărite, părtinitor și cu o apăsată patimă, demnă de o mai bună cauză. Aici, vehemenția unora își creaază brusc un disconfort ce te trimite imediat la o telecomandă! Planificarea premeditată și în grup, în vedere destrămării și murdăririi oricărei urzeli și panotări, ce au cădere în lume, a intrat, din păcate, într-o nedorită cronizare. Diagnosticul ce se pronunță cel mai des este extrem de îngrijorător. Anumiți ipochimeni rup și împart firele în paispe, fără ca să aibă răgazul confectionării stofei. Când privești la toate acestea, și încă la multe altele, ai senzația și poate - vai! - chiar convingerea că cineva regizează instigarea. Deși „decorurile” se schimbă des, iar amatorismul și culpabilitatea actorilor sunt o evidență, vedem programată - din nefericire! - aceeași nedorită și silnică piesă: *Instigarea la români*.

Prostituția de orice natură niciodată nu a construit. În urma ei tot ce rămâne este durere și ruină! Ea a condus într-o singură direcție: din rău în mai rău, până la abjecție și vicii greu curabile. Vedem, cu regularitate, o invazie de amfitroni, care, împreună cu invitații lor („Spune-mi cu cine umbli ca să-ți spun cine ești!”), „se țin” strânși de mâini prin mâlul cuvintelor. Ei depun eforturi desperate să nu se înțeze cu propria lor vomă. Logosul panicard și înfierbântat, spun specialiștii, modifică trăsăturile feței („Spune-mi ce gândești ca să știi cum vei arăta!”). Atunci când se recurge, aşadar, la un vocabular de acest fel, faciesurile vorbitorilor aduc cu cele ale prădătoarelor nocturne din jungla africană. Acest degradant mod de manifestare a unor semeni reclamă o întrebare: Ce fel de lecție moral-educativă au învățat de la părinții și dascălii lor? M-am tot așteptat ca reprezentanții acestor conclavuri pizmuitoare și toxice, care ne-au convins că nu au cei săpte ani de casă, să ne demonstreze că îi au măcar pe jumătate, dar în van...

În acest spațiu al desfășurării orgoliilor prea exacerbate (fauna e diversă!) întâlnim controversate tipologii umane. Ele aparțin atât de nivelul mediu cât și de cel de sus... Aleșii noștri, mai mult sau mai puțin pe critierile competenței, și-au arătat arama, când au ajuns la împărțirea bucatelor. Unii tot degustă și împart meniuri de 28 de ani, nefind sătui nici până în prezent. Speram că, ajungând niște *sergio-malagambisti* ai politicului, se vor comporta și se vor „îmbrăca” respectabil, fiind - de ce nu? - modele de urmat. Dincolo de acestea, mai nădăjduiesc și acum că, totuși, nu suntem meniți să trăi așteptând continuu... Oare ce epitet i se poate atribui caracterului unor tribuni, care săse luni perorează, ca niște căavenci redivivus, politica bunului simț și a moralei (eu, în naivitatea mea, chiar i-am crezut), iar în următoarele săse lumi devin înfiorător de amnezici?! Oare cine le-a spălat creierul, pentru ca să nu aibă discernământ? Din niște suflători în trâmbița bunului simț, ai moralei și imaculării, au devenit sau se comportă (ceea ce e și mai grav!) ca niște farisei, practicând impostura, dubla impunere, macularea, măsurătorile perverse și împroșcarea cu noroi. André Gide spunea că *bunul simț constă în a nu te lăsa orbit de un sentiment sau de o idee,oricăt de excelente ar putea fi ele, în așa fel încât să nu pierzi din vedere ansamblul*. Cu măhnire constat că, în politica spațiului carpato-danubian, Iuda nu este doar o persoană, a ajuns să fie și o „modă”, un vehicul în care „te sui” și din răsputeri depui eforturi să „te menții”. Această modă, încet, încet, deformează, chiar dacă „te îmbraci” numai cu lenjeria intimă a ei, sperând că nu poate fi văzută. Nedорind, chiar și așa se produce: tocmai de acolo, din acele zone ale intimității, începe creșterea micilor malformării; cu timpul, ele ies pe lângă guler, pe sub pielea feței, modificând-o. La o privire atentă, parcă se vede pe ea disprețul, deformarea, reaua credință...

Voi reaminti, pentru cititorii acestei rubrici, ofensivi și cu mobilitate vinovată, o întâmplare dintre doi șerpi veninoși, care s-au întâlnit pe o punte: „Frate dragă, zice unul, spune-mi și mie: - Este adevărat că mușcătura noastră îi mortală? - Da, și răspunde celălalt. Atunci aflat că mi-am mușcat limba...”

Întrucât mi-a plăcut, în majoritatea situațiilor, să văd partea plină a paharului, voi conchide, mănat de nădejdea că, atâtă vreme cât va exista - fie și un mănușchi de români, care vor semăna semințele omenității, caracterului și cultivării adevărului, *nimeni nu ne va da jos de pe pământ!*

Mihaela GRĂDINARIU

Sipetul cu chichițe

Captiv în propria armură de poeme

Volum diaristic de sertar, scris între 7 martie 1987 și 24 iulie 1988, *Ajuns din urmă* (poemul-jurnal / jurnalul-poem), apărut în colecția *Memoria clepsidrei* a editurii Junimea în 2017, cuprinde, după mărturia autorului însuși, eșanțioane reprezentative dintr-un registru masiv, pagini de însemnări zilnice amănunțite și poeme inedite, episoade din cuprindătorul jurnal publicat fragmentar de Liviu Ioan Stoiciu în ultimii ani, în numeroase reviste literare.

Ajuns din urmă este o carte a sensibilităților extreme și, deopotrivă, un spațiu al refugiuului, respectând cunoșcutele principii enunțate de Béatrice Didier (fragmentarismul, calendaritatea, simultaneitatea, sinceritatea, autenticitatea, confidențialitatea, funcția formativă și terapeutică, capacitatea de comunicare a experiențelor revelatoriei, rolul de păstrător al memoriei eului profund și, deopotrivă, de instrument de cunoaștere a sinelui și a lumii). Destinat inițial doar ochilor proprii (*Pe acest regisztru-jurnal e consemnat cu litere mari, caligrafiate cu „caricata”*, pe prima pagină: „Jurnal strict confidencial, de uz exclusiv personal! Nici un ochi din afară sau dinăuntru (nici măcar al unui membru al familiei mele) nu are absolut nici un drept să citească rândurile acestui Jurnal-LIS! Nu se va înstrăina și nu se va face public Jurnalul de față sub nici o formă nici după moartea mea!”) (8 octombrie 1987), jurnalul scos acum la lumină rămâne un document prețios al epocii, prin aglomerarea de amănunte precise ale existenței cotidiene, prin multitudinea „personajelor” realiste, deloc înfrumusețate, asemănătoare gravurilor lui Daumier, prin privirea panoramică asupra diferitelor paliere existențiale. Istoria imediată e departe de a fi cosmetizată (revelatorii sunt, în acest sens, paginile despre evenimentele din Brașov din noiembrie 1987 sau notațiile asupra vieții literare), iar viața de zi cu zi devine o luptă continuă cu sistemul ideologic agresiv, cu exponenții săi și cu propriul prezent devorator.

Desigur, ipostazele bătăliei personale includ lecturi importante (cărți și reviste literare ale vremii: „Convorbiri Literare”, „Cronica”, „Luceafărul”, „Orizont”, „Contemporanul”, „Argeș”, „Viața Românească”, „Manuscriptum”, „Flacăra”, „Cinema”), ascultarea postului de radio „Europa Liberă” (gură de oxigen în acelle timpuri de represiune) și scrisul salvator, ritual îndeplinit pe furiș: *Ca de fiecare dată, scriu un poem pe ascuns (din superstiție); dacă sunt descuperit că scriu, nu mai pot să scriu, pur și simplu mi se taie avântul, mă inhib, acopăr hârtia pe care scriu cu un ziar deschis, cine mă vede la birou crede că eu citesc ziarul, nu că scriu...* (7 martie 1987).

Titlurile poemelor poartă aceeași incomodă povară, sublimată, a destrămării (*Ceasul deșteptător, La priveghi, Nu se mai termină, E adusă turma tăcută la sare, Nemulțumit de propria-i stea, Fără memorie, Înfățișarea stihiei, Muribund, Gândind încet*), acumulându-se concentric în explorări ale tenebrelor și proiecții simbolice ale căutării: și toba cât via: / alinerea! Măști ale mascaradelor de sfârșit de an. / După ce se văruiau cu alb și sineală / și li se trăgeau brâie de humă. Grafie prostirii / suflorilor unor case fărănești. Suflete / ajunse până în regiunea / calotelor polare și întoarse aici pentru o zi. // Alinerea! Ființe de aer, care / le înlocuiau pe cele anterioare, din lemn. Venite / cu toate din treculul îndepărtat la / spovedanie: „au / aruncat toate mulajele acelea nenorocite de om în / lada de cărbuni, unde s-au făcut / făndări”. „Mulaje imitând, de fapt, înfățișarea / stihiei. Cât despre trecerea / morților noștri, accidentală, într-un alt univers, / vom vorbi și la anu”. („Înfățișarea stihiei”) (9 mai 1987).

Cu toate că jurnalul e precis datat, timpul pare să fie doar un accesoriu minor, discontinuu (*mi-am amintit în vis de visul de ieri*), zilele se confundă, se suprapun, iar spațul își modifică mereu dimensiunile, devenind o *irealitate imediată: la răscrucerea*

vremurilor, în oglinda unei băltoace: *care / ne îngăduie să ne întrezzărим căteodată / destinul, în general, / sau căte un stigmat al lui, de exemplu / lipsa celui de-al doilea / picior, care exprimă vegetația în formele sale / umflate de sevă... // În oglinda unei băltoace, cu ferestre / spre tușele înflorite de iasomie, unde se ascunde o / poartă. Ești sigur? E o poartă / din amintire. // Poartă care se deschide când înfloreste / iasomia, îi vezi în / ea surâsul? Pallid. Nu-i vezi nici încântarea / pe care i-o provoacă / miroslul de iasomie... În oglinda unei băltoace, la / răscrucerea vremurilor. Vezi? E ceva / divin... Nu văd decât un șoarece înecat. Tu ce faci, îmi / ghicești destinul în șoarecele ăsta mort? / Vino-ți în fire... („La răscrucerea vremurilor”) (8 martie 1987).*

Cel mai adesea bântuit de nuanțe ale zădărniciei, ale cenușului (*ar trebui să mă las de scris*), autorul nu se ferește să-și radiografizeze, fără să se cruce niciun moment, frustrări (*Oare de ce nu mai scap o dată de pedeapsa asta? Scriu versuri fără nici un rost, nimănui nefăcându-i trebuință, nici mie, nici alțora, de ce mă tot chinuiesc atât?* (10 mai 1987)), întunecări, dezamăgiri (*Imposibilă zi. Un chin nesfârșit, totul mi-a fost împotriva. – 12 noiembrie 1987*), sau aspectele întunecate ale neadaptării (*Aș vrea să am o putere să mă schimb în totalitate: să fiu surâzător permanent, să nu mai am nici o idee de literatură, să nu mai am griji în plus înutile existențiale, care oricum nu rezolvă nimic...* (8 mai 1987)), precum prea deselete necazuri cu slujba de la Biblioteca Judejeană, primirea de epistole anonime defaimătoare sau amenințătoare, permanenta supraveghere a Securității ori complexe mărturisite fără false pudori, ca acele care au dus la refuzarea întâlnirii prilejuite de împlinirea a 20 de ani de la terminarea liceului.

Poemul alege ziua de jurnal într-o naștere încrucisată (uneori, jurnalul însuși îmbracă forma poemului), care îndepărtează, izolează potul de restul lumii, condensând dureri și spaime mai vechi sau mai noi: Am un suflet atât de înegrit, că nici nu mă mai interesează viitorul apropiat: 1988 va fi un an „fatal” pentru mine? Așa mi s-a ghicit, sau aşa mi l-am programat

eu? Anul ăsta îmi pregătesc sfârșitul: probabil voi strica tot ce am „înălțat” până acum, de la o „prezență în literatură” (nu contează că e trecătoare), la a avea o familie! Asta e blestemul meu, să o iau mereu de la capăt: sunt la mare ananghie. Să ai doi „copii de hârtie” pe moarte (în manuscris definitivat, dactilografiat, romanele „Grijania” și „Trup și Suflet”) într-un an, cu diagnosticul dat în trei luni din 1987 doar, e disperant. Sunt blocat, nu mai văd nici o ieșire. (29 martie 1987).

Desigur, romanele vor apărea mult mai târziu (*Grijania* în 1999, la Editura Paralela 45, iar *Trup și Suflet* de-abia în 2002, la Editura Cronica), ca și cartea soției, Doina Popa, scrisă în aceeași perioadă (*Ca frunza-n vânt*) și rămasă în manuscris până în 2016, când va fi tipărită tot la Junimea.

Deși volumul abundă în marcatori lexicali ai negativității, jurnalul este o mărturie a puterii de rezistență și a tandreții, sub toate formele ei, prezența solară a soției, a fiului și a părinților luminând o existență amenințată cu (auto)distrugerea. Simbolic, peștele supraviețuitor mutat mereu din cădă în borcan și invers se încăpătânează, și el, deși captiv, să reziste...

Jurnalul-poem al lui LIS, prefăcat îscusit de Ioan Holban și având drept ilustrație de copertă unul din *Poemele desenate* ale lui Vasilian Dobos, ne ajunge din urmă pe fiecare dintre noi, provocându-ne să luptăm cu propriile zile, nopți și himere.

Liviu Ioan STOICIU

Ajuns
din
urmă

JUNIMEA

Mihaela GRĂDINARIU

Emanuela ILIE

Capricii pe teme (nu numai) de basm

După o serie de volume de specialitate apreciate de filologii români sau vest-europeni (*O poetică a atmosferei* – 1989; *Alexandre Dumas: le pays où il fait mort* – 1997; *Eminescu alțfel. Limbajul poetic eminescian. O perspectivă semiotică* – 2002; *Filosofia limbajului, semiotică, mentalitate* – 2005; *Şocurile cotidianului* – 2007; *Once upon Two Cities. A Parallel between New York City and Bucharest by 1900 – 2016* s.a.), Mariana Neț, distins profesor universitar, cercetător științific la Institutul de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”, revine pe scena culturală românească, de data aceasta cu un volum de o cu totul altă factură decât cea care a consacrat-o. *Capricii pe teme de basm* (Cuvânt înainte de Monica Pillat, Editura Eikon, București, 2016) conține o serie de eseuri absolut cuceritoare, în același timp acrisite și dense, liniștitore și provocatoare, degajate și concentrate. Doar în primele eseuri, *Timpul basmelor culte și Capricii pe o temă de basm*, pretextul delecție al jucăuș-serioaselor capricii eseistice este basmul și, în genere, narațiunea clasică ori (post) modernă tip fantasy: seria *Harry Potter, Povestea lui Harap Alb* sau *Frumoasa din pădurea adormită*. În celealte, ne (re)sintâlnim cu ficțiunile scrise de Dante și Shakespeare, Cervantes și Alexandre Dumas-tatăl, Agatha Christie și Mark Twain, Alphonse Daudet și Gustave Flaubert, Oscar Wilde și Tracy Chevalier, plus mulți, mulți alții (a se vedea, spre exemplu: *Ceasul, cărțile și utopia, Don Quijote, frescele și labirintul, Despre hybris, aur și legende, Elisirul d'amore, Scrisorile primejdioase, Romeo, Julieta și computerul, Mihul Muschetarilor. Câteva note de istorie literară etc.*). Când nu (re)privim lucrările semnate de Leonardo, Rafael, Giotto, Dürer, Cranach, Vermeer sau iluștri anonimi din secole de mult apuse (*Inorogul și licorna, Faust, cavalerul și străjocănila* s.a.). Sau când nu ascultăm, cel mai probabil pentru prima dată, muzica medievală compusă de Gautier de Coincy și comentată competent de autoarea noastră, plecând însă tot de la o carte-document, *Cavalerul, preotul și femeia*, semnată de Georges Duby (*Menestrelul, cruceiat și femeia*).

În mod cert, însă, indiferent de pretextele, în genere subsumate literaturii sau altor arte, ale scrierii fluide specifice *Capriciilor...*, din ele nu lipsesc niciodată nici volutele exegetică inter- și pluridisciplinară, nici exercițiile comparativistice. Deopotrivă cu nonșalanță eseistică și rafinament.. semiotică, Mariana Neț descreză universul diegetic și lumi vizuale, punând în dialog cei mai diversi artiști, scriitori, filozofi, antropologi, sociologii sau filologi (ici-colo sunt pomenite și texte critice ale unor cunoscuți teoreticieni precum Julia Kristeva, Michel Foucault, Jurgis Baltrušaitis ori Gustav René Hocke), meditând în același timp, fie cu nostalgie recuperatoare, fie cu umor stenic, la constante ale spiritualității universale ori la preocupările obsesive firești pentru un filolog rasat, de cursă lungă și gust sigur, niciodată pervertit. Spre ilustrare, iată doar unul din zecile de exemple care ne stau la îndemână:

„Ormul-carte/ cărti pictat de Arcimboldo este la fel de ireal și de ridicul ca și omul-zarzavat, înfățișat de același. Sunt oameni ce provoacă și furtuni și utopii.

Poate că de aceea noi nu mai citim, cu toții, cam aceleasi cărti, deși din ce în ce mai multe mode încurajează pe vegetariani.

Tânără imigrantă ce de-abia sosește la Paris, în anii 1960, în *Samuraii* Juliei Kristeva încearcă să își linistească angoasele provocate de viitoarele întâlniri cu colegii ei occidentali, spunându-și, explicit, că « nu aveau cum să nu se înțeleagă, doar citiseră aceleasi cărti ». Cultura Estului nu a putut fi, întru totul, defazată, chiar dacă civilizația a fost, adesea.

Dar, între timp, noi am descoperit diversitatea și, sub umbrela ei, nu mai citim aceleasi cărti. Sau chiar nu mai citim deloc, pentru că nu vrem să fim anacronici. În viitor, lantul va fi în cu totul altă parte. Si totuși, ce e viitorul, dacă nu o altă utopie? Deci un fenomen periculos și pentru noi, și pentru ceilalți.” (*Ceasul, cărțile și utopia*)

Cum se vede, vectorul identitar macro- nu e nici el absent. Faptul că eseista valorifică, cel mai adesea, prelucrări motivice subsumate dinamicii identitate-alteritate (v, între altele: strigoial, portretul, fotografia, oglindirea, narcissismul, relația masculin-feminin, problematizata în *Despre alegeri, timp și mărturii, Portretele trăiesc, Galateea secolului XX, Geamănul și oglinda, Chipul, moartea și oglinda, Micul Prinț revine în Ithaca*) nu e, desigur, lipsit de relevanță. Încă și mai semnificativă este camuflarea, între aserțiunile cu cele mai variate învelișuri culturale, a unor reflectii altfel sensibilizatoare, cu miercurătări confesiv:

„Eu, cel bătrân – sau cea bătrână – îmi urmăresc, pentru o vreme, cu un scop, propria-mi ființă din trecut, de când eram mai Tânăr(ă), și, eventual, îi mai permit și altcuiva (tot privitor și *raisonneur* – fie că joacă rol de cititor, de martor în poveste sau de privitor într-un muzeu) să mă însoțească pe acest drum. Este o călătorie în timp, prin propria mea viață, prin memoria mea sau a celor ce mi-au împărtășit memoria lor, frânturi din viața lor... Dar întotdeauna implicate sunt numai ființe din contemporaneitatea mea.”

Capricii pe teme de basm este o carte frumoasă, *Despre alegeri, timp și mărturii* sau opțiuni personale justificate cu fermitate și probitate erudită, dublată de o subtilă pledoarie pentru cultura adevărată, care contribuie decisiv la constituirea și afirmarea plenară a naturii noastre spirituale.

Radu ANDRIESCU

1968

Momentul '68 mă fascinează de foarte mulți ani. Se întâmplă că în acel an eram cu tatăl meu, în Franța. El predă limba română la universitate, eu încercam să supraviețuiesc, în condițiile în care erau nevoie să mă acomodez, într-un timp cât mai scurt, cu un loc care mi-era total necunoscut, cu o limbă pe care trebuia să o învăț, la școală, cât mai repede – nici acum nu știu cum a reușit învățătorera să mă învețe franceza în numai câteva lumi, suficient de bine ca să o simt, chiar și azi, ca pe o limbă maternă – și cu o gașcă de puștani a căror jîntă predilectă, în pauze, era „romanul”, Radio. Mare lucru n-am înțeles eu din '68, la primăvară, dar din discuții ulterioare am aflat de la tatăl meu că studenții de la universitatea din Dijon, ca și de la alte universități franceze, erau foarte agitați, că fuseseră seri tulburi, în oraș și că mulți dintre studenții lui veneau la cursuri cu insigne uriașe cu Marx, în piept.

În ultimii zece ani – și nu numai, desigur – au apărut multe cărți despre '68. Am reușit să răsfoiesc zece dintre acestea, scrise din diferite perspective. Căteva dintre ele chiar merită citite cu atenție. Cea mai recentă, dintre cele pe care am putut să le parcurg, este o carte despre masacrul de la My Lai¹, din timpul campaniei Statelor Unite în Vietnam, un eveniment care a polarizat sentimentele americanilor. În zorii zilei de 16 martie 1968, o companie de soldați americani, cei mai mulți fiind adolescenți sosiți doar cu trei luni înainte pe front, intră în câteva cătune din zona demilitarizată a Vietnamului de Sud. Trei ore mai târziu, în urma lor rămân cadavrele a mai bine de cinci sute de civili neînmormâtați.

O altă carte, publicată anul trecut, analizează momentul '68 din perspectiva manifestațiilor studențești din Mexico², despre care se discută mai puțin, în cărțile autorilor europeni. Momentul culminant a fost masacrul de pe 2 octombrie 1968 din Plaza de las Tres Culturas, din Mexico City. Conform unor mărturii, sute de civili, în special studenți și liceenii, au fost uciși, mulți dintre ei, probabil, de către lunetiști (o scenă care nu poate să nu ne dea frisoane, gândindu-ne la 1989).

Caracterul global al evenimentelor din 1968, dar dintr-o perspectivă preponderent americană, este subliniat în 1968: *Dreams of Revolution*³. Interesant este că, spre deosebire de celelalte cărți menționate aici, aceasta este una de ficțiune. Până la un anumit punct. La începutul romanului, Caldwell face precizările necesare: „Aceasta este o lucrare de ficțiune, în interiorul unei lucrări mai ample, de non-ficțiune. În tandem, aceste două narări se combină pentru a întregi o cronică a numeroaselor revolte studențești care au avut loc în primăvara anului 1968, inclusiv ocuparea de către studenți a Universității Columbia, revolta simultană a studenților din Germania de Vest, de la Universitatea din Frankfurt și violențele extinse din luna mai, de la Paris. Am făcut tot posibilul ca personajele istorice – Mark Rudd, Ted Gold, Tom Hayden, Rudi Dutschke, Karl Wolff, Daniel Cohn-Bendit, Theodor Adorno, Herbert Marcuse și alții – să fie prezentate în strictă conformitate cu mărturiile publicate.”

Mă voi întoarce totuși spre Europa, cu ultimele două cărți pe care vreau să le prezint, succint⁴. Prima dintre acestea⁵ are un caracter teoretic mai pronunțat, editorii încercând să găsească răspunsul la o întrebare dificilă, după cum spun chiar ei: care e sensul lui 1968? Mi-a atras atenția, în acest volum, capitolul scris de Mihnea Panu, profesor la Universitatea Wilfrid Laurier, din Canada⁶. El se opune unei perspective preponderent eurocentriste, atunci când vine vorba despre felul în care ar trebui înțeles anul 1968: „Problema de ordin analitic vine din dorința persistentă a mediului academic de a face din '68' principiu

organizatoric al unei ordini simbolice, teoretice și politice. Eu susțin că prin folosirea lui '68' ca principiu organizatoric al istoriei și al prezentului, noi creăm o narăriune în care istoria globală este subsumată istoriei Europei. Ne ancorăm astfel practicile politice în tehnologii ale puterii care funcționează prin plasarea diferenței dintre „Noi” și „El” în poziție de centralitate, acționând astfel în sinergie cu dominațiile și excluderile împotriva căror ar trebui mai curând să luptăm.”

Ultimul volum pe care aș vrea să-l scoț în evidență este și singurul în care României îi este rezervat un capitol întreg⁷. Autorii acestui capitol, Corina Petrescu și Șerban Pavelescu, sunt nevoiți să înceapă prin a scoate în evidență diferența dintre feroarea contestată din majoritatea statelor europene, inclusiv unule din Est, cum ar fi Polonia, Cehoslovacia sau Ungaria și relativa liniste de la noi: „În contextul mai larg al anului 1968, România ieșe în relief prin absența cvasitotală a consonanței cu evenimentele care se desfășurau pe plan internațional. O poziție deschisă la regimul vremii nu s-a făcut simțită decât cu aproape un deceniu mai târziu. Sunt multe motive care au dus la această stare de fapt, cu ramificații atât interne cât și internaționale.” Autorii sunt însă de părere că evenimentele care au dus la căderea lui Ceaușescu în 1989 au fost atât rezultatul unor evoluții similare din estul Europei, cât și moștenirea lui '68, ei menționând și o serie de disidenții români, a căror opozitie s-a făcut simțită începând cu cea de-a doua jumătate a anilor '70 (Paul Goma, Mihail Botez, Dorin Tudoran, Radu Filipescu, Gabriel Andreescu, Doina Cornea, Mircea Dinescu, Liviu Cangeopol, Dan Petrescu).

Voi încheie pe o notă puțin diferită, amintind o discuție avută zilele trecute cu Alex Vasiliu, un foarte bun cunoșător al muzicii de orice fel. Alex a trecut minute în sir în revistă vinilurile rock de excepție din '67-'68. Momentul acela e o zonă a imaginariului colectiv care are multiple fațete în imaginația și în amintirile multora dintre noi.

¹ Howard Jones, *My Lai: Vietnam, 1968, and the Descent into Darkness*, Oxford UP, 2017.

² Juan J. Rojo, *Revisiting the Mexican Student Movement of 1968: Shifting Perspectives in Literature and Culture since Tlatelolco*, Palgrave Macmillan, 2016.

³ Wilber W. Caldwell, 1968: *Dreams of Revolution*, Algora Publishing, 2008.

⁴ Ziceam, ceva mai sus, despre zece cărți pe care le-am citit sau le-am răsfoit recent, pe tema revoltelelor preponderent studențești din 1968. În criză de spațiu, aşa cum se întâmplă de fiecare dată, nu pot aici decât să le menționez pe cele pe care nu am cum să le pun în discuție, în câteva vorbe, chiar dacă deschid unghiuri extrem de interesante și de diferite: Beate Kutschke, Barley Norton, *Music and Protest in 1968*, Cambridge University Press, 2013; Mark Kurlansky, 1968: *The Year That Rocked the World*, Ballantine, 2004; Eric Drott, *Music and the Elusive Revolution. Cultural Politics and Political Culture in France, 1968-1981*, University of California Press, 2011; Günter Bischof, Stefan Karner, Peter Ruggenthaler, *The Prague Spring and the Warsaw Pact Invasion of Czechoslovakia in 1968*, Lexington Books, 2009; Lessie Jo Frazier, Deborah Cohen, *Gender and Sexuality in 1968. Transformative Politics in the Cultural Imagination*, Palgrave Macmillan, 2009.

⁵ Gurinder K. Bhambra, Ipek Demir (editori), 1968 in Retrospect: History, Theory, Alterity, Palgrave Macmillan, 2009.

⁶ Mihnea Panu este, printre altele, și autorul unui volum extrem de interesant publicat anul trecut, volum care ar merita o discuție separată: *Enjoyment and Submission in Modern Fantasy*, Palgrave Macmillan.

⁷ Martin Klimke, Joachim Scharloth (editori), 1968 in Europe: A History of Protest and Activism, 1956-1977, Palgrave Macmillan, 2008.

Adrian ALUI GHEORGHE

Contrapunct

La Ierusalim

Ar trebui să încep așa: și eu am fost la Ierusalim...! Ce e Ierusalimul? E „buricul lumii”, ne spune Vasile, „păcătosul”, românul din Iași, rătăcit prin Israel, care ne-a fost ghid de ocazie. De ce vă numiți (și) „păcătosul”, întreb? Îmi răspunde: „Un păcătos mai are o șansă să intre în rai, prin smerenie, pe cind un om mîndru, nu. De astă mizez pe păcat, pe păcătoșenie, numai astea mă pot duce în Rai ... Într-o lume ca a noastră, păcatul e mai plin de virtuți! Virtuțile din ziua de azi sunt păcătoase !”

Cetatea veche a Ierusalimului are „o cuprindere” de o mie de metri pătrați. În acest spațiu s-au petrecut evenimentele care au schimbat o lume, lumea. Și Calvarul Golgota și Căderea sub cruce și Răstignirea și Învierea...! Ocupațiile successive ale Ierusalimului au mutat simbolurile dintr-un plan fizic într-un plan moral, au adus Golgota lângă Sfântul Mormânt, au adus Piatra Ungerii la doi pași de locul Învierii. Numai că o cetate din care s-a declarat iubirea, ca principiu universal, e înconjurată de ură. E un asediul al urii, îl simți, îl vezi. E o continuă „neodihnă” a iubirii și a urii, care se măsoară una pe alta, se înfruntă pe tărîmul pe care jertfa umană a căpătat sensul și consistența unui simbol universal. Dar nu știi, în acea mulțime care tălăzuiește continuu, cu certitudine cine mai iubește pe cine, cine mai urăște pe cine. Lectia lui Iisus Hristos, lectia iubirii, a dat un sens istoriei, a civilizații omenirea. Hristos ne-a învățat că toate lucrurile exceptionale care ni se întâmplă dovedesc natura exceptională, divină, a omului. Și poate spune cineva că nu a simțit în propria ființă, în propriul trup, semnele naturii exceptionale? Și cît de departe de noi e astăzi „o poruncă” a lui Iisus: „Poruncă nouă dău vouă: Să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul. Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unui față de alții”. (Ioan 13:34-35)

O povestioară arabă, preluată și de Amos Oz, spune că era odată un rege care își răsplătea supușii dîndu-le puterea de a iubi. Orice făcea, orice gîndeau, orice dicta era în favoarea iubirii. Lucrurile evoluau cu adevărat spre o iubire de proporții, supușii celorlalți regi se refugiau în acest ținut binecuvîntat, mulți regi chiar își părăseau domeniile pentru a descoperi și a trăi numai în iubire... Războaiele deveniseră povești străvechi. Încet, încet, iubirea s-a instituționalizat, a devenit politică de stat, obiect de studiu predat în școli numai de poeti și artiști, care și-au demonstrat calitățile lor întru adîncă iubire, atât iubirea celestă cît și cea lumească... Apoi, pentru că limitele trebuiau împinge spre extreme, așa cum procedează omul dintotdeauna, au trecut la ceea ce în limbaj comun se numește subtilitate erotică, rafinament. Și cel mai înalt rafinament, au descoperit ei, era ura.

La ieșire din Cetatea Ierusalimului, facem ultima fotografie, la Poarta Damascului. Sunt patru polițiști care păzesc ca ura să nu înăbușe iubirea, între ei o polițistă atipică pentru zonă: e blondă, foarte Tânără și frumoasă. Atrage atenția. Au cu toții arme în cumpărire, sunt cu toții pregătiți ca de asalt. Apără pe cei care vizitează locurile sfinte de terorism, de ură care se simte în aer. E trist cînd religiile nu comunică, nu se tolerează, ci se exclud. E trist cînd indivizi nu comunică, nu se tolerează, se exclud. Cînd popoarele nu comunică, nu se tolerează și se exclud, e deja război.

Am plecat la aeroport cu această imagine pe retină dar și pe retina camerei de fotografat. A doua zi primesc un mesaj de la un scriitor din Israel, care mă întrebă dacă am auzit de atentatul de la Poarta Damascului, petrecut la cîteva ore după plecarea noastră. Caut pe internet și găsesc amănunte. Văd și imaginea polițistei de doar 23 de ani înjunghiată de trei atacatori, cu mai multe lovituri de cuțit. E blondă. O compar cu imaginea din aparatul de fotografat. E aceeași. Se numea Hadas Malka. Atacatorii au fost uciși și ei.

Din „Cântarea Cântărilor”, a lui David: „Vă jur, silice ale Ierusalimului, pe căprioarele și cerboacele de pe câmp: nu stârnii, nu treziți dragostea până nu vine ea! Aud glasul preaiubitului meu! Iată-l că vine sărind peste munți, săltând pe dealuri. Preaiubitul meu seamănă cu o căprioară sau cu puiul de cerboaică. Iată-l că este după zidul nostru, se uită pe fereastră, privește printre zăbrele. Preaiubitul meu vorbește și-mi zice: „Scoală-te, iubito, și vino, frumoaso! Căci iată că a trecut iarna; a încetat ploaia și s-a dus.”

Pentru polițista blondă, Hadas Malka, orice cîntec s-a încheiat brusc. De după zid nu iubirea a vorbit, ci ura. Nu, nu e drept. Iunie, 2017

Poezie

sete bipedă

contur hașurat al miroslui neștiută sălbăticia viitorului înconjoară trupul mirodenii fierte în lacrimă
sângel lichefiază eruptiile solare pașii leului își aşeză urmele pe șezlong închide mirosl cănnii în privire ultima revelație ruginită de stropul de rouă luciul lacrimei ne metalizează buzele ochiul vederea ascunsă a degetelor copitele cailor simt iarba murind nechezat năpărlit sub pleoape focul verde al ierbii epileiază mirosl cel nevăzut se zbate în noi respirație gură la gură un singur anotimp plin de depresii postmuptiale trupul său cenușie răcoare urcă în părul pădurei fumul prafului de pușcă somnul cuprinde curgerea săngelui clanța ușii își suprapune scârțăitul peste scârțăitul ciuturii sete bipedă deasupra cireși înfloriți dedesubt fierberea nașterii pântec cu genele lungi gura leului o caleașcă regală suprapunerii contorsionate tichie de mărgăritar privirea trecătorilor senzualitatea buzelor râvnită de trecerea de pietoni mersul trenului mers de broască testoasă pe carapace călători clandestine cu degetul la gură nașul imită ūieratul ūapelui o studentă șarmantă își lasă zâmbetul perforat merge la sinaia să otrăvească trupurile învingătorilor esențe tari înecate în lacrimă prin gura ei litere braille înscrise la registrul comerțului la pagina sapte uitarea pierderei de sine a trupului armăsari deveniți fluturi prin hârtia poroasă a registrului cerc cu mirosl de carne tandrețea zăpezii pe cala ferată călători cu frigul adormit în oase sângel vânzătoarei de bilete se vinde în fiole sterile peronul 12 e decăzut din drepturi dragostea circulă cu trenul regal la sinaia sărutul se decompune în niște nori circulari pașii tăi înșala privirile trecătorilor peronul se aşeză pe sfârcul tău drept călcăiul lui achile trupul meu sete bipedă lacrima roz a pantofilor duce ruina ierbii în foamea armăsarilor libertatea se câștigă la tonomat frigul lunii frisoane pe luciul fluviului nebunii acvatice în trupul nostru la sinaia un fluviu virtual sângel dedea supra cătușe dedesubt ūeruiește mirosl de măr ionatan trupul meu încheagă lava în oglindă sângel te privește în ochi îți devoră trupul pe șoldurile șarmantei studente un soldat anunță stinghera lumină felinarelor se sinucide în sărutul lor miezul nopții mușcă de coapsă aurora boreală învingătorii și învinșii depun coroane de flori în carneata sete bipedă înăduință lichidă freamățul atingerii curge prin sfârcuri misterul începătului sete bipedă sărutul pielea trupului coajă de mesteacăn înfășoară respirația rarefiată a buzelor foșnetul frunzelor se furăseză în foșnetul ūapelui alunecare cănoasă a frigului priviri suprapuse trup într-un alt trup dimineața truc imperial înfășurat în atingeri multiplicarea setei în sfârcuri calea lactee dezrobită de prejudecăți sete bipedă oglinzi paralele șarmantă studenta cu sărutul perforat

Gheorghe VIDICAN

ieșirea din peșteră

cearceafuri de unică folosință nările goale ale apocalipsei înăuntru soare din afară răsărit uriaș arcul electric fetișizează lumina felinarelor prin robinete curge soarele în peșteră noi în noi dezasamblăm întunericul vidul stalactitelor vidul stalagmitelor orbitor soare al întunericului vast ecou al lumii galactice se fac pregătiri pentru ieșirea din peșteră de-a valma prin fisuri se face dragoste privirea cuprinde bucuria întunericului în palme prin săni fisura privirii activitate obștească a sărutului căderi de spații robinete deschise curgeri necontrolate ieșirea din peșteră evaporă trecutul un vid temporar sărutul crește ūieratul ūapelui în ochii trecătorilor trecheri de pietoni descătușate chipul palid al ochilor adună privirea de pe asfalt ochiul ciclopului mirosl de măr zvon galactic al durerilor începătului sfârșit-început oglinda hărțuită de lumină înăuntru tu din afară eu despărțită de răcnetul leului ieșirea din peșteră cușcă plină cu privilegi calești regale sforăit de armăsari atingeri începături clipă noi în noi noi neâncipuită blândețe a clipei boncănit de cerbi ciute sălbătice de boncănit noi în noi ducem optica zvonului în calești regale cenușărese de lux carmină lacrima iese din peștera în singurătate pântecele femeii naște cântatul cocoșului carmină libertatea iese din peșteră degete violete dâre ale viitorului ieșirea din peșteră un metrou de suprafață trecătorii un murmur galactic fisura privirii răbdătoare ca o naștere fragil frigul peșterii intimidează genunchiul murmurului noi în noi ieșim din trup sănge galactic sărutul frumusețea lui o coamă de cale lactee copleșită de implozia curcubeului sisteme solare bârfite de răsăritul soarelui șters cu cărpă din gamela soldatului praful de pușcă face calea întoarsă în bastonul mareșalului culori arzătoare în curgerea ierbii stropul de rouă lacrimă răsfățată de cântatul cocoșilor dimineața răsturnată în mirosl pălincii vicleșugul clipei trage prin tâlpi calul troian ieșirea din peșteră metamorfoză plină de emisfere în erupții solare noi stâlpi gotici plini de erori licurici sistemul solar al peșterii în derive vid violat de umbre intergalactice fisuri în fisura privirii dezmoștenit praful cosmic de umbra săngel mecanisme minusculă acoperite de piele curgere adăpostită de trup geneza sărutului mahmūră memoria săngelui ieșirea din peșteră o cale lactee luminată de un felinar intergalactic nările goale ale apocalipsei dilăuntru soare din afară răsărit inconștient viitorul inventează un drog nou curgerea săngelui dependentă de răsăritul soarelui cântatul cocoșilor surpă pereții peșterii foamea devine o dogmă frica erupție solară licurici minusculă suprarealism plin de virtuți ecoul vânăt de foame aleargă după himere puse la dospit fluviul subteran fugă în trupul nostru surparea peșterii clipă rostogolită în fisura privirii ieșirea din peșteră cascade de hohote integrări-dezintegrări absolutul clipei distrus de sărut noi în noi noi în noi ieșirea din peșteră noi

Flavius PARASCHIV

Cărțile raftului meu

Imperiul pisicilor

În postura de scriitor de ficțiune, Alex Tocilescu a reușit să rămână viu mai ales prin *Carne crudă* (2007), romanul erotic (descriș în unele recenzii, pe nedrept, vulgar) tipărit la Editura Brumar, a doua carte publicată după debutul editorial cu *Eu at al* (Polirom, 2005). Dar aceasta este doar una dintre laturile „profesionale” ale scriitorului menționat, din moment ce pentru cititorul de ziare numele lui Tocilescu ar trebui să fie cunoscut, mai ales din articolele apărute în „Dilema Veche”, „Vice”, „România liberă” etc. De la *Standard* (Editura Paideia), volumul de proză scurtă din 2009, romancierul-publicist nu a mai lansat nimic nou pe scenă literaturii române contemporane, până anul acesta, când scoate de sub tipar *Imperiul Pisicilor* (Polirom), o altă carte de povestiri, unde cititorul are ocazia să descopere o lume ficțională populată - după cum bine observă Marius Chivu pe coperta a patra - de extraterestri, politicieni, oameni simpli, banali aflați în situații mai mult sau mai puțin obișnuite.

Volumul este alcătuit din 32 de texte care au în centru atât o serie de scene comice, în cheie realistă, cât și pasaje care au tendință de a depăși limitele realității imediate, aducând în fața cititorului, datorită stilului clar și precis, un nucleu epic unde predomină ridiculul și neconvenționalul. Cu toate că textele nu au o linie tematică comună, se pot observa unele asemănări la nivelul narativului. Alex Tocilescu nu construiește personaje memorabile, complexe - eroii lui sunt, cum ar spune E.M. Forster, personaje plate. Altfel spus, nu cunoște o evoluție pe parcursul discursului narrativ - ci propune, uneori, niște sevențe tipice, desprinse din viața cotidiană, întâmplări obișnuite la care participăm fără să reținem esențialul. În *Dorin*, spre exemplu, proza scurtă care deschide volumul, este povestea unui om care se înfruntă cu „dileme” generale. Acțiunea se desfășoară într-un bar

din Eforie Sud, unde naratorul și personajul principal, care apare și în titlul textului, sunt antrenati într-un (pseudo)dialog, din care aflăm, într-un final, că - sub aparență unui eveniment fără importanță - se dezvoltă, de fapt, teme fundamentale: identitatea și modul de raportare la ceilalți. Un alt exemplu în care acțiunea primează este *Cîteva zile*, unde „eroul”, supărat pe o... subtitrare tradusă greșit, pătrunde în sediul televiziunii care a difuzat producția cu respectiva subtitrare eronată și distrugе toate aparatele electronice. Alex Tocilescu este convingător în astfel de pasaje, unde absurdul (inspirat, probabil, din Kafka și/sau povestirile lui Dino Buzzati) se îmbină cu umorul, capitol la care exceleză autorul cărții de față. Iată, de pildă, paragrafele cu care debutează *Cîteva zile*: «Mai sunt două zile pînă cînd Michael va ieși din pușcărie, și atunci totul o să se schimbe», zise subtitrarea. Am închis televizorul, m-am ridcat din fotoliu și m-am dus la dulapul cu scule. Am luat ciocanul cel mare, mi-am îndesat țigările și bricheta în buzunar și am ieșit furios pe ușă» (p. 9). Ritmul alert, actele de neînțelus (în prima fază) etc. sunt elementele textuale care vor contribui la desfășurarea unei narări care, deși bine ancorată în realitate, trece de ordinul firescului, propunind publicului cititor o incursiune în zona de conflict între raijune și nebunie.

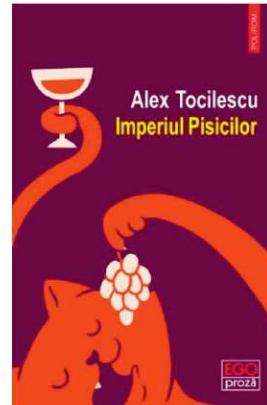
O total altă atmosferă întâlnim în textele în care supranaturalul, fantasticul etc. se infiltrază în straturile normalității, fapt care distrugе coerența lumii înconjuratorătoare. Improbabilul nu înseamnă anularea sensurilor, ci, din contra, aduce un plus de semnificații,

după cum bine observă Marino în capitolul despre fantastic din *Dictionar(ul) de idei literare*. Relevant în această privință este *Pisica lui Dumnezeu*, text desprins parcă din Bulgakov, unde la ușă personajului-narator apare, într-o zi oarecare, Dumnezeu, care și-a pierdut pisica și a venit pe pămînt pentru a o „împrumuta” pe Alberta, animalul de companie al protagonistului fără nume. Totul se petrece firesc, personajul principal nu schizează niciun gest atunci cînd intră în dialog cu Dumnezeu. Aceasta stăre relaxantă, aproape banală, este completată și de Alberta, care la un moment dat vorbește și chiar afiră că ar fi dispusă să plece în ceruri, din moment ce este bătrână. În zona personajelor biblice se păstrează și *A doua venire*, o povestire în care Iisus se pare că s-a retras, după înălțare, din „activitate”, atitudine pe care Tatăl o condamnă, reproșându-l fiului că ar trebui să mai facă ceva util. Drept răspuns, Iisus pleacă din nou pe Terra, iar nu la mult timp de la această nouă venire este lovit de un camion, accident care-l cauzează „moartea”, reinviind, totuși, a doua zi la morga din... satul Mierleni (nume sugestiv pentru condiția Măntuitorului). Replica din finalul povestirii - izbucnita la vederea faptului că cei care au intrat în contact cu El se comportă îngrozitor, dovedind faptul că toate existența lor este superficială - este savuroasă, devenind un fel de strigăt care, probabil, înglobează „condiția” ființei umane: „- Iarta-mă, Tată, da' m-am saturat de idiotii așta” (p. 53). Derni de reținut este și textul *Uși negre*, unde doi polițiști pătrund într-o casă părăsită în interes de serviciu, dar

imediat amândoi conștientizează că ceva nu este în ordine, pentru că imobilul abandonat trezește în ei o frică irațională, iar tocmai prin intensitatea epicului și senzatia de teamă, construită fidel prin aglutinarea datelor semiorale, povestirea amintește de fantasticul lui Maupassant sau Oscar Lemară.

Cele mai relevante texte, din punct de vedere estetic, sunt cele în care fantasticul predomină, deși sunt și narări care au în prim plan detectivi, politicieni, tineri aflați în căutarea experiențelor erotice și creații din spațiu, care au sosit pe planetă noastră pentru a observa viața de zi cu zi a oamenilor. În *Fata doamnei Cornelie*, de exemplu, Chalpier, un „celebru” *private investigator*, care împrumută ceva din seriozitatea, calmul, maliciozitatea și nepăsarea lui Philip Marlowe, este angajat de către o mamă isterică pentru a rezolva o delicată problemă familială, iar un alt detectiv - modelat tot după eroul lui Chandler - înține în *Maimuța contesei*. Zm și Zr sunt extraterestrii care aterizează pe planetă Pămînt în interes pur științific și apar ca personaje principale în *Experimentul* și povestirea care împrumută titlul volumului, *Imperiul Pisicilor*, text în care cele două ființe celeste descoperă că felinile de companie au condus lumea într-o anumită perioadă. Așadar, pisicile aveau o societatea prosperă, avansată tehnologic etc., dar, cu toate acestea, erau nemulțumite din cauza faptul că nu puteau găsi „leacul” pentru moarte și, astfel, au decis să-și simplifice existența, oferind oamenilor (rasa inferioară) tot ajutorul pentru a se dezvolta.

Alex Tocilescu este un povestăș autentic, iar dacă trezem peste schematismul personajelor, putem descoperi un volum captivant, plin de humor, unde elementele cheie sunt ironia, parodia și fantasticul surprinzător de bine orchestrat.

Laurențiu ISTRATE

Bucureștiul fanariot al forțelor oculte

Fantezia istorică a devenit una dintre abordările la modă în literatura română, în special de prin anii 80 când scriitorii români au început să cochetizeze cu postmodernismul. În principiu, se consideră o perioadă mai mult sau mai puțin popularizată din istoria României, câteva figuri istorice marginale sau de prim plan, care de cele mai multe ori constituie fundalul povestiei, și pe marginea acestor coordonate se dezvoltă un univers ficțional aflat la diverse grade de excentricitate și extravaganță în care limitele real-magic sunt aproape total neglijate. Mă număr printre cititorii fascinați de astfel de literatură, o consider o delectare pentru minte și simțuri. Romanele pseudo-istorice ale lui Agopian, probabil unul dintre cei mai bizari și originali scriitori pe care literatura română i-a avut vreodată, ating un nivel atât de absurd al fanteziei și onircului încât reprezentă o provocare reală pentru obișnuința noastră de a gândi logic și de a rămâne cu picioarele pe pămînt. Până la urmă, literatura e făcută în special pentru a evada din rutina cotidianului și din obișnuit; literatura e o minciună frumoasă, o manipulare pozitivă.

Măța Vinerii este prima carte a Doinei Ruști care îmi trebuie prin mână. Se pare că e o continuare a unei serii de ficțiuni istorice care a început în 2015 cu romanul *Manuscrisul fanariot*, o serie care se folosește de moravurile unei perioade considerată de mulți neagră a istoriei poporului român, când puteau deveni domn într-o țară română doar dacă dădeai șpagă la turci. Cel puțin așa reiese din romanul de față, unde aceste personaje ingrate din istorie, acești impostori la conducere, sunt prezenți, prin imaginea grotescă a lui Costas, într-o aură gigantescă de gurmanzi neîntrecuți, aflați permanent în că-

utarea celui mai îscusit bucătar din jînuit. Desigur, Costas este doar o figură de fundal, nu neapărat un personaj în roman, unde realitatea socială pare să fie subordonată și manipulată din umbără de forțele magice ale adeptilor lui Sator. Romanul Doinei Ruști pare să aducă un omagiu acestor personaje marginalizate în istorie, situate în același timp în afara istoriei dar de care istoria depinde atât de mult, personaje care încă mai mult de senzational, vrăjitori și ocultiști de diverse niveluri și cu diverse calități întâlniți sub numele de satorini, toți trecuți într-o cronică specială numai a lor.

E greu să nu te lași fascinat de acest roman. Deși nivelul de excentricitate și absurd nu e atât de ridicat ca în romanele lui Agopian, totul pare să se desfășoare ca într-un vis; mai complet spus, ca într-un vis frumos, în care pari să dețină tainele controlului, într-o atmosferă de joialitate și humor. Protagonista romanului, Măța Vinerii, cunoscută mai mult sub porecla de Pățca, o adolescentă de paisprezece ani dăscălită în ale magiei satorinilor la o școală privată, controversată în ochii mirenilor urbani, are o misiune de îndeplinit. După ce bunică ei, Maxima, e prinșă în Brașov de autorități sub acuzarea de magie neagră, Pățca reușește să evadeze într-o cărujă de poșă și să se întoarcă în Bucureștiul copilariei sale, unde trebuie să se prezinte la unchiul ei, Zăval, un important membru al sectei satorinilor, doar că acesta este găsit ucis în propria lui prăvălie, așa că ceea ce parea pentru protagonistă un drum sigur în viață se transformă acum într-un labirint al incertitudinilor, al întrebărilor, al căutării proprietății identități. Bucureștiul pitoresc al copilariei s-a transformat acum într-un spațiu al intrigilor și al setei de putere, deși nu și-a pierdut ni-

mic din farmecul de odinioară când ea beneficia de o oarecare protecție din partea familiei. Imaginea orașului curții domnești întrunește caracteristicile unui spațiu aflat la confluența dintre culturile occidentală și orientală, între abolirea comerçului cu sclavi (în sprijn, tiganii) și validarea ei, dar și la limita dintre real și magic. Totuși, dimensiunea magică din romanul Doinei Ruști e total lipsită de sobrietate. Deși crimele și abuzurile sunt la ordinea zilei, totul este prezentat într-un mod ludic prin ochii Măței Vinerii, care vede totul ca pe un joc, ca pe un puzzle care trebuie rezolvat. Traseul ei în viață pare predestinat, descris de carte satorinilor pe care o descoperă totuși la 30 de ani după evenimentele povestite, totul pare să graviteze în jurul unor hărți cu drumuri și poteci înguste sau sterse prin care sunt marcate incertitudinile.

Există o oarecare lejeritate în narăriune care te atrage înăuntru ca un basm, o irealitate ludică, decorativă, plină de dezinvoltură și fascinație, un univers al vrăjitorilor bombastic, al cărților de bucate de un exotism extrem, al posibilităților infinite, totul filtrat prin imaginația impetuoașă a protagonistei. Fantezia se delimită în mod conștient de realitate și pare să fie tot ceea ce contează pentru Pățca, magia stă la guvernarea lumii. Acest roman pare să ne transmită că fantezia, manipularea conștientă a evenimentelor, visul guvernează literatura. *Măța Vinerii* este un roman delectabil prin fluiditatea acțiunii, farmecul grotesc al personajelor și atmosfera pitorească și plină de mister a spațiului. Este incontestabil talentul autoarei în zugrăvirea Bucureștiului din perioada fanariotă și abilitatea de a surprinde detaliile atmosferei de targ. E o carte care poate fi citită dintr-un suflet, în cheie ironică, într-o atmosferă destinsă, poate fi considerată parțial o satiră a societății din epoca fanariotă dar, în principal, romanul Doinei Ruști reprezintă o realizare stilistică remarcabilă.

Theodor CODREANU

Versul cel rău

Scriam nu de mult, într-un supliment aniversar al revistei „Liter-Club” (an. II, nr. 1/5, 2017), că aştept de la Daniela Oatu o carte consistentă, menită să consacre un talent. Se pare că aşteptarea e pe cale să se împlinăcă, având azi în față recentul volum al autoarei, cu un titlu cam derulant *Fantasmaele Versului Rău* (Editura Timpul, Iași, 2017, cu o scurtă prezentare a scriitorului Adrian Costache).

Pentru cei care nu o cunosc, Daniela Oatu este o dărăuță profesoară de limbă și literatură română din Vaslui, având atul sensibilității poetice, dar și potența evaluărilor critice, calitate oglindită de cele două cărți scrise în colaborare cu unul dintre riguroșii critici contemporani, Teodor Prasciu: *Un senior al spiritului – Vladimir Streinu* (Editura PIM Iași, 2010, eseu literar); *Ochiul de veghe* (Editura Sfera, Bârlad, 2015, publicistică), dar și în studii de autor: *Pompiliu Constantinescu – în tinda unei magistraturi* (Iași, 2016).

Poeta, cum deja am semnalat, e de o vizibilă sensibilitate feminină, har atestat atât în versurile din cartea de debut *Eternitatea fragilă* (Editura Cronica, Iași, 2003), cât și în textele din antologia (*Florilegiu poetic vasluien*, coordonator: Liliana Moga, Editura Sfera, Bârlad, 2015) sau în colaborările risipite prin diverse publicații: „Convorbiri literare”, „Poezia”, „Cronica”, „Ateneu”, „Ramuri”, „Luceafărul”, „Oglinda literară”, „Tomis”, „Baaadul literar”, „Academie bârlădeană”, „Ecouri literare”, „OltArt”, „Tribuna învățământului” și altele. Poemele ei nu sunt „simulacre” textualiste, ceea ce, prin raportare la modă, este un serios impediment, chiar dacă, prin debut, ar fi trebuit să facă parte din „promoțiile” ’90/2000 ale postmodernismului autohton. Vine, mai degrabă, cum argumentam într-un scurt text anterior, din plămada stilistică a eminescienii stării dintâi depistabilă la un Grigore Vieru, cu al său cunoscut poem *Ca prima oară*. La Daniela Oatu este „iubirea / lăsând în urmă dâre / de fericire”, cum recunoaște în mai vechiul poem *Himera*. Despre talentul autoarei, s-au mai exprimat Grăia Novac, Ioan Baban, Petruș Andrei, Emilian Marcu, Vasile Poenaru, Sergiu Adam, Jean Dumitrașcu, Magda Ursache, Marius Chelaru, Lina Codreanu, Petrea Iosub și alții.

Surpriza adusă de noul volum vine din sintagma *Versul cel Rău*, care întețește către impunerea unei viziuni personale în poetică de azi dominată de fluența jocului textualist, joc ce ar putea fi catalogat drept *versul cel bun*, înlocuitor, totodată, și al vechiului mod calofil de expresie și al perfecțiunii formale clasice. Intenția programatică se repercută în aceea că Daniela Oatu nu și propune să ne ofere o antologie de texte inedite, ci o carte având drept axă structurantă chiar condiția *Versului cel Rău* pe care autoarea se încumetă să-l aducă în fața cititorului contemporan căruia i se și adresează direct în primul (*Poem neprobat*), dar și în penultimul text (*Domnule Cititor*), îmbinându-l la călătoria finală din *Ultimul vagon* în care poeta e însotită doar de *Versul cel Rău*: „Până la capătul acestor rânduri / Versul cel Rău / m-a însotit... / Cum se gudură / când îi pieptăn coama / ascunsă după clepsidră...”. Versul cel Rău este numit, ironic, în prima poezie a cărții, *poem neprobat*, altfel spus „nevalidat” de exigențele esteticii tradiționale, moderne și postmoderne: „Mai pleacă un poem în larg / fără să-l fi

probat... / Cititorule, bine-ai venit printre rânduri – cine știe / când săruta-va peniță / altă coală nurlie.” Cititorului, aşadar, nu criticului „cu aripa-ntunecață”, care și-a ascuțit „cronica secure”, cioplind cu ea ura lui Cain contra lui Abel, i se adresează poeta, care, în același timp, speră că Versul cel Rău „îi va-nsemna aripă” cea neagră aceluiași critic (*Așteptare*). Cititorul este invitat să îscădească, precum un vânător, încăperiile și umbrele din care s-a ivit „puiul de vers” crescut cu *jăratec*, „hrană pentru zei”, până ajuns – iată – / de miere, de șarpe, de zăpadă vinovată, / de praf, de cucuvea, de vulpe, / fieră, Făt-Frumos, finger, punte”.

Poate că acesta este „Versul cel Rău”, imperfect, cu dizarmonii stilistice care pot fi prilej de respingere pentru calofili. Din atare perspectivă, Daniela Oatu moștenește ceva din ceea ce Nichita Stănescu a numit *Opere imperfecte* (1979). Chiar n-o interesează perfecțiunea poemului, inegal în structura lui exterioră, putând fi ușor prădată exigențelor criticii și cititorilor. Unele combinații de cuvinte par hazardate, „metaforiste” sau de un „ermetism” artificial: „coasa ascuțită a primăverii” (*Fiul omului de zăpadă*), „Râsul puștii-i ghemuit pe olane” (*Capcane somnoroase*) etc. Acestea pot fi considerate „pete de perfecțiune” căutate pentru a fi eliminate de cititor de pe față Maestrului: „– Maestre – m-am adresat Versului Rău / încă de dimineață – / permiteți-mi să-ți îndepărtez / pata de perfecțiune de pe față / ca nu cumva să se răzbune într-o zi / și să se măreasca...” (*Pata de perfecțiune*).

În spatele „petelor de perfecțiune” stau umbrele Versului Rău, care par doar piele și os ca ale calului din poveste. Acolo ascunde poeta câte un inger, despărțindu-se de *concretul* clamat de ateismul și materialismul postmoderniștilor, de propriile rătăciri pe care le tratează cu „milă”, încât ingerul din poem trece pe „celălalt trotuar” la vedere ormului înstrăinat de propria esență: „Mi-e milă... / de ziua întoarcerii tale că nu figurează în calendar, / de ingerul din poem, care trece pe celălalt trotuar, / De refuzul ninsorii de a-mi sta pe genunchi, / de Dumnezeu, de aproapele, / de propria-mi ființă ce-mi întoarce spatele...” (Îngerul din poem). S-ar putea spune că realitatea arheică stă în ingerul din poem, în *Fantasmaele Versului Rău*, care, bunăoară, îi transformă pe cei care asaltează cerul Everestului în *stane de poezie* (p. 126). Îi această invocare a iubitului: „Dragul meu, Bi, / pe unde Versul cel Rău s-a-ncumetat / păsi / văzduhul cade-n genunchi, pământul înfloreste și cântă: «Până la cer mai e o zi!»” (*Fantezia în ie*). De aceea, Versul cel Rău „mușcă veșnicia din noi...”, scoțând-o din ascundere (*Aripa toamnei*).

Paradoxul e că, recuzând perfecțiunea, în numele Versului cel Rău, cartea Danieliei Oatu rezistă prin „petele de perfecțiune” care răsarcă și-i acolo în poeme, ca adevărații îngeri păzitori ai scriitorii. Iată căteva, la întâmplare: „Când geana brumei pe obraz îți cade” (*Aripa toamnei*), „Ultimul vers de aripi cosit / m-amestecă, / mă prelinge-n culoare” (*Iluzie*), „Cine să vadă / făta soarelui plânsă-n / amurgul din noi?” (*Cine să vadă?*). Astfel de *pete* nu sunt puține, atestând maturizarea poeziei Danieliei Oatu.

Emilian MARCU

Condurul cenușăresei

O călătorie în cer

Cu cât trece timpul peste noi, și, mai ales, pe lângă noi, conștiință tot mai mult că simțim cum amintirile se depozitează și ne înmobilează, ca și cum am fi un uriaș copac înflorit.

Fel de fel de imagini, dintr-un timp mai apropiat sau mai îndepărtat, covoară peste noi și ne aduc în minte și în suflet viața, uneori aproape de detaliu, pe care am trăit-o, imagini cărora nu le-am dat o suficientă importanță la timpul cuvenit.

Ce mă face să apelez la astfel de imagini, când vorbesc despre *ecouri... peste timp*, despre amintiri, care se bulucesc peste mine precum nouă de neguri toamna peste buza dealurilor?

Ce mă adună cu aceste amintiri acum, după atâtă amar de ani?

Sunt frânturi din viața unui copil de la tără, câteva gânduri, imagini din copilaria mea, atât de mult legată de această localitate, Tg. Frumos.

Aveam cam opt-nouă ani când, într-o căruță doldora de saci cu cereale, împreună cu un convoi de astfel de căruțe, mergeam la oraș să ducem grâu, porumbul, macul, floarea soarelui și alte astfel de cereale, obijnute cu mare trudă, drept jertfă ale vestelor cote.

Porneam din sat, cu noaptea în cap, în tărâitul inofensiv și nevinovat al gricerilor și salturile bruște ale lăcustelor prin lanurile de rouă, după primul cântat al cocoșilor, să putem prinde rând cât mai în față, la cântar, să putem preda sudoarea sărmănilor tăranii, cei care, trei sferturi din an, erau obligați să trudească pentru acele nenorociete de cote. Cu inima strânsă, femeile care își însoțeau soții la centrul de achiziții plângău, cu lacrimi amare, în broboane, pentru că truda lor lua drumul *ocupantului* care, cică, ne eliberașe. De cine? Nu se știe.

De obicei, venirea mea în oraș se întâmpla, mai mereu, vara spre toamnă, când eram în vacanță.

În niște pantaloni scurți, cățărat pe sacii gemând de cereale, abia aşteptam să ajung în gară, unde era baza de achiziții, și să mă furiez, iute, spre niște vagoane de marfă, garate undeva pe o linie moartă, care, deja, prinseseră rugină groasă de așteptare, să mă joc de-a plecările undeva unde doar visând puteam ajunge.

Mă întâlneam acolo cu copiii de târgoviști, tot de vîrstă mea, cu care peste cățăra ani aveam să fiu coleg de clasă și chiar de bancă și cu care mă jucam până, nu se știe din ce cauză, începea un mare conflict între noi, care sfârșea totdeauna printre sfârșită paruișă.

Apoi, sigur, la următoarea întâlnire uitam cu desăvârșite teribilele noastre conflicte și luam întreaga joacă de la început ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat cu numai câteva zile în urmă.

În acest timp, tatăl meu și ceilalți consăteni, ca și cei din satele vecine, înțepeau sondarea sacilor, adică luau probe de umiditate și de neghină, ca apoi sacii să fie căntăriți și depozitați într-un mare siloz. Cel puțin așa mi se părea atunci acel siloz: *înens*.

Cu timpul, trecând cu trenul pe lângă acel siloz, constatai că era, de fapt, o mică magazie, ce părea și ea obosită de timp și, mai ales, de ne-folosință.

Tăranii, cu un entuziasm bine jucat, mimau bucuria că aduc cereale la baza de recepție și le predau acolo de bunăvoie.

Știau ei ce știau!

Oricând, cineva vigilent... dar eu nu

știam toate aceste pericole. Mulți dintre ei făcuseră cunoștință cu *Gaz-ul* care îi plimba câte o noapte în jurul satului.

Plimbarea le ieșea pe ochi și nu mai doreau o altă în vecii vecilor.

Mimau frumos, aproape credibil, bucuria și sunt convins că și cei care receptionau cerealele înțelegeau ceea ce se întâmplă, dar se prefăceau și nu înțelege. La final, se înregistra cantitatea într-un registru gros, iar cel care își preda truda de o vară, prima o jidă că palma, în care se specifică, într-un chenar mic, cantitatea, și, mai ales, faptul că se achitase de cotele obligatorii pe acel an.

Peste drum de gară, la crâșma lui *Graur*, undeva în fundul curții, se cântăreau de zor sacii care fuseseră dosiți, în drumul spre siloz.

Tăranii se așezau tăcuți la o masă lungă, de lemn, din curte, și își înecau amarul în câte o halbă cu bere, cu spuma groasă și cu cățiva mici aburind, pe farfurii de lemn, pe care îi molțăiau lent, cu o incinetinală spășită. Munca lor de o vară se preschimba iute într-o halbă de bere și cățiva amici, și cam atât.

Cărciumarul, un evreu în vîrstă (toți oamenii mi se păreau atunci în vîrstă), știa să-i omenească și să se achite de ceea ce primise.

Ghețeful era onorabil pentru ambele pări și de aceea se făcea cu o bucurie pe care noi copiii nu o puteam înțelege, și nici nu ne interesa să înțelegem asta. Bucătăica de halva, cu care ne ademenea cărciumarul, ne era suficiență.

Ce făcea el cu cerealele achiziționate, nu știu, dar îmi părea bucurios peste poate de fiecare dată când îi călcău tăranii curtea, de afacerea făcută.

Noi, copiii, care veneam cu părinții ca într-o aventură în jurul lumii, nu aveam habar de cele ce li se întâmplaseră sau li se puteau întâmpla părinților noștri în urma acestui comerț clandestin. Ne bucuram, cu bucuria crudă a copilului, de această aventură și luam totul ca pe o hărjoană.

Peste ani, aceste ecouri mi-au tot înflorit în memorie și, de câte ori mă reîntorc în Tg. Frumos, sau trec prin această localitate, amintirile din copilarie mă coplesc și, dacă vrei, mă îmblânzesc, așa cum ai îmblânzi un mânzoc nărăvaș.

Poate că după această îmblânzire Tânjeșt atât de mult până astăzi și de aceea mă reîntorc în acest oraș de căte ori am posibilitatea. Vin aici cu bucuria de a întâlni prietenii de o viață, și de a mă întâlni, mai ales, cu prietenul meu cel mai bun, copilul care am fost. Pe el îl caut, prin tot acest noian de timp care a poposit peste mine, pe el, dar din ce în ce mai rar îl descopăr. Pare atât de spăsăt si de însigurat, că aproape nu-l mai recunosc. Atât de timid pare, că îl confund tot mai mult cu aburul păinii pe care o facea mama mea, în fiecare sămbătă, în cuporul den spatele casei.

De fapt, sămbătă, tot satul nostru mirosea a pînă caldă, proaspătă, aburindă, așa cum cred că miroseau toate satele românești, din acea perioadă și poate că mai miroase și astăzi. Ca toate femeile din sat, și mama mea învelea, fiecare pâine, în prosoape mari, ca și cum ar fi înfașat niște prunci, după ce le ungea cu niște pene de rajă, cu apă amestecată din abundență cu zahăr, sau când avea cu miere de albine.

Și, totuși, acel copil, răbdător, se mai aștepta acolo, într-un colț al înimii, pitulat și așteptă. Ce o fi așteptând oare? Așteaptă, cu teamă, o anume rostogolire a timpului.

Cătălin-Mihai ȘTEFAN

Malaxorul relaxat

Mecanismul geloziei și amânarea sfârșitului în „Dragostea lui Mitea”

Încă din primul capitol al *nuvelei* stilul lui Ivan Bunin se face simțit prin expresia: „Ochii tăi bizantini...” care face trimitere nu doar spre interpretarea lirică a realității (scoală a poeziei unde autorul și-a făcut ucenicia publicând *Sub cerul liber* (1898) și *Cad frunzele* (1901), dar și spre partea eclesiastică a vieții. De asemenea sensibilitatea dusă până aproape de irascibilitate a personajului central atrage atenția tot în acest stadiu al lecturii: „Străduindu-se să nu zâmbească, învingându-și mulțumirea tainică și simțindu-se în același timp ușor jignit, Mitea îi răspunse prietenos, uitându-se la statuia lui Pușkin, care se înălța acum chiar deasupra lor”. În capitolul următor apare o mică observație asupra percepției sale despre mama Katiae, polul opus al lui Mitea: „...ciudata libertate pe care i-o dădea mama ei”, dar și fatalismul, previziunea a propriului său destinație: „Pe Mitea îl urmărea însă gândul că s-a întâmplat ceva cumplit, că ceva s-a schimbat, sau e în curs de schimbare la Katia.” Si mai mult, în mintea personajului masculin își face loc dualitatea percepției persoanei iubite prin recunoașterea existenței a „două Katii”. Tot aici se înscrie și următoarea mențiune: „Consolările însă nu foloseau; ceea ce spunea împotriva lor înima lui bănuiește era mai tare și căpăta o tot mai vădită confirmare nepășarea lăuntrică a fetei față de el...”. Își face apariția directorului școlii teatrale unde Katia studia actoria, personaj medioroc și cu totul insignifiant, în locul lui puțind fi oricine altcineva că efectul geloziei ar fi rămas același. Până acum deja sunt multe pasaje care ilustrează paranoia geloziei sale și prefigurează colapsul sentimental al lui Mitea, personaj imposibil de a se împăca cu lumea în care trăiește: „Cât despre dragostea lui Mitea, ea se manifestă acum aproape exclusiv prin scene de gelozie. Si nu era simplă această gelozie, ci cu totul deosebită, după cum i se părea lui.” La fel în următorul pasaj în care sirul normal al gândurilor lui Mitea cade: „Dar când își închipuia pe un altul în locul său, toate luau într-o clipă altă înfățișare, totul se prefăcea în ceva nerușinat, care-i stărea arzătoarea dorință de a o sugruma pe Katia, pe ea în primul rând, nu pe rivalul închipuit.”

Capitolul III ne rezervă descoperirea unei oarecare lucidități în observațiile, reflexiile sale de natură afectivă, dar viabile de gelozie sa neobișnuită: „Cel mai groaznic era însă acel amestec de puritate angelică și de viciu pe care-l avea în ea...”, conștiință de sine care din nou este învălvată în ambiguitate: „Nu-și dădea seama nici el de ce o iubește, deși simțea că dragostea lui nu numai că nu scade, dar crește mereu, odată cu acea luptă geloasă, chinuitoare pe care o purta cu cineva din pricina ei, din pricina acestei iubiri, a puterii ei tot mai mari, a exigenței ei crescândă.”

Prea multe aprecieri ale autorului care ar fi putut fi suplinite, sugerate și mai de efect prin intermediul dialogului sunt doar o părere deoarece autorul în felul acesta apare într-o altă lumină, ca personaj principal care dă impresia că el însuși tocmai ce descoperă personajul.

Gelozia crește proporțional cu iubi-

rea pentru Katia, Mitea e un om capabil de a iubi și a urfi în același timp, nu doar de a schimba stările în funcție de sentimentele de ură și de gelozie. Bunin creează un personaj cu totul conștient de starea sa interioară. Spre sfârșit va recunoaște față de sine că s-a săturat de „tragismul patetic al dragostei!”

Citate de genul: „Dragostea lui nu seamănă nici cu una, nici cu alta. Ce simțea pentru ea? Sufletul sau trupul ei îl aducea într-o stare vecină cu leșinul – un fel de beatitudine, fericire dinainte de moarte...” – definesc fericirea paroxică, adusă în preajma leșinului, stare pe care autorul o propune spre analiză; e un alt aspect al sentimentului de iubire, numai că la Mitea totul pare că se întoarce pe dos, iubirea lui stă cu spatele la Dumnezeu, rareori are ceva edenic.

Capitolul IV aduce o mică noutate în structura celuilalt personaj: „Katia se schimba tot mai mult. Succesul pe care l-a avut la examen juca un rol în semnată în această schimbare continuă. Mai existau însă și alte cauze.” Acest pasaj de deschidere constituie un punct de cotitură, întrucât până acum autorul nu adusește schimbări în personajul feminin; acum apar câteva observații, adăugite totuși și prin intermediul percepției lui Mitea care mai bănuia și alte cauze. Tot o mică noutate o constituie și micile ei sicane à la *Lolita* lui Nabokov și *Adela* lui Ibrăileanu.

Una peste alta, dispariția surprinzătoare a geloziei - venită poate dintr-o saturare fizică (în capitolul V) și pasajul de mai apoi: „Era bolnav, născut de nefericirea lui și, în același timp, bolnav de fericire, înduioșat de intimitatea lor renăscută, de grija ei pentru el...” dau siguranță că relația dintre ei este una conform vârstei, adică imatură, dar și mai mult, faptul că punând în personajul Mitea o sensibilitate de scriitor, autorul nu reușește până aici să-l maturizeze și să scoată efecte stilistice percutante, denotă faptul că *nuvela*, fiind inspirată de moartea nepotului său, și fiind scrisă în 1924, în imigratie, cu siguranță este un tribut adus memoriei lui, grăție unei melancolii ce ține și de viața sa scurtă dar și de dorul de țară.

Printre numeroasele indicii care dau *nuvelei* un aspect previzibil se înscrie (în capitolul VI) și scena de pe peron care prefigurează despărțirea. Îi urmează în capitolul următor o încercare de contopire a elementelor, a rotunjire a lumii; rezultatul este unul relaxant, deși momentele de

acest gen încep și se termină cu imaginea Katiae, cea a unui lucru care i-ar apartine sau cu miroslul ei. Astfel cititorul este dus de nas, dându-i se impresia că acel ceva trebuie să se încheje, că Mitea ca personaj este pus să se cristalizeze. Nici nu se doresc acest lucru, Mitea este un personaj creat să nu-și poată depăși condiția afectivă. El descoperă „prezența tainică” a Katiae în orice femeie, și limpezirea imaginii sale e posibilă doar în nostalgie, singurul moment când gelozia dispără. Repet, astfel de momente sunt de acalmie. Si aceasta este, alături de înțelegerea lanțului cinematic al geloziei, a doua miză a *nuvelei*:

după sunetul din natură care trecut prin filtrul firii fataliste a lui Mitea ar putea fi un semn rău-prevestitor apărând limpezirea sufletească (începutul capitolului X) care va face loc (în cap. XIV) chinurilor paroxicistice, legate de neputință de a-și împărtăși dragostea și suferința cauzată/datorată de ea: „Mitea nu mai trăia, ci se tăra de la o zi la alta, într-o necurmată aşteptare, tot mai

chinuit de această aşteptare și de imposibilitatea de a împărtăși cuiva taina drăgușei și a suferinței lui, de a vorbi despre Katia.”

Bunin face din Mitea un personaj incompatibil cu această lume, căreia îi aparține doar în măsură în care și-ar putea lăuda fericirea contaminată de lecturile sale, un personaj pentru care dragostea nu este un dar ci un blestem, din simplul fapt că dorește fericirea supraomenească, un personaj sortit din start sinuciderii sub orice formă ar veni aceasta. Cred că miza nu a fost crearea unui personaj de acest gen și atât, ci de a explica pe lângă dizolvarea purității iubirii (care mereu aici se va confunda cu dragostea și cu ură) și decădereea sufletească subliniată în mod constant. Totul este previzibil, numai că momentul când deznodământul se produce este amănat de sosirea acelei scrisori de la Katia. Acolo plasează autorul imprevizibil care este de natură temporaliă. În cadrul acestui element surpriză mai este aruncată în ring căte o jărâncuță gen Sonka față de care apropierea nu face decât să accentueze lipsa Katiae: „În clipa aceea, dorul de Katia și dorința, dorința imperioasă ca ea să-i dea negreșit acea fericire supraomenească îl cuprinse cu atâtă inversunare, încât spre marea mirare a Sonkăi, Mitea sări nervos în picioare și se dețină cu pași mari.” (idem)

Fascinația răului vine ca și până acum

prin intermediul Frumosului: „Acum era în toate, pretutindeni, până la absurd, și întrucât fiecare zi ce venea confirmă tot mai cumplit că pentru el Katia nu mai există, că ea se și află în puterea altcuiuva, se dăruiește altuia, pe ea și dragostea ei, care trebuia să-i aparțină în întregime lui, lui Mitea, totul pe lume începu să-i pară inutil, chinitor și cu atât mai inutil și mai chinitor cu cât era mai frumos.” (cap. XVI) Acestui prim moment în care ideea sinuciderii se întrevede în subtext îi urmează fireștele ultime zvâcănciri de sacralitate venite prin durerea „aproape fizică” produsă de vederea Frumosului: „Câmpile și pădurile prin care trecea îl copleșeau într-atâta prin frumusețea lor, încât începu să simtă undeva în piept o durere aproape fizică.”

Hotărârea de a se împușca vine la sfârșitul capitolului XVII după convorbirea cu starostele care-i ridică și dragostea și suferința cauzată/datorată de ea: „Mitea nu mai trăia, ci se tăra de la o zi la alta, într-o necurmată aşteptare, tot mai

chinuit de această aşteptare și de imposibilitatea de a împărtăși cuiva taina drăgușei și a suferinței lui, de a vorbi despre Katia.”

In capitolul XXVIII Mitea primește scrisoarea mult așteptată și de el și de cititor, o scrisoare lapidă, alcătuță din cuvinte alese după un tipic al femeilor: ea se declasează singură în ochii lui, ridicându-l pe el la un nivel de unde ar merita ceva mult mai bun. Aflarea vești atrage după sine delirul, un amalgam de amintiri, o așa-zisă nebunie de natură omică, pasaj excelent de bine scris tot sub semnul ambiguității bine dozate prin doar câteva elemente.

Scenele de genul celei de final, când Mitea se împușcă sunt foarte greu de obținut. Gradarea senzațiilor, a factorilor de ambient, de viață interioară sunt efecte ce țin de stil, talentul oricărui scriitor. Ca să reusească și să fie convingătoare o astfel de scenă, mai greu de scris decât de făcut trebuie în primul rând ca autorul să aibă tăria de a-și omorî personajul, de a se identifica cu el pentru a da realismul necesar și în primul rând de a muri odată cu el. Până la urmă e un exercițiu nu doar de imaginație, ci unul ce ține de spiritualitatea fiecărui scriitor. Această scenă nu e o capodoperă cum nici această *nuvelă* nu e dar are propria ei veridicitate dată de amestecul de romanticism și realism, e scrisă foarte bine, convinge și incomodează.

Alunecarea frecventă spre povestire și împărtirea ei pe capitole schimbă puțin caracterul de nuvelă transformând această scriere în ceva hibrid, deci greu de încadrat într-o categorie, și totodată autentic.

Anahoret fără pustiu

Poetica nu e domeniul meu de joacă preferențial. Astfel încât, oarecum argumentat, volumul de versuri ce mi-a fost înmânat, ce-i drept, în cadrul unui, altfel, important targ de carte ieșean, semnat de Marcel Miron, un autor pe care nu-l cunoșteam, nu m-a întâmpinat imediat. Nu mi-a stârnit nici nerăbdări puternice de licență, nici aşteptări tactice de cititor echilibrat. I-am deschis copertile luni mai târziu, pe banca retrasă a unui schit, simând în aer aroma fanului proaspăt cosit. Acum, tind să cred că a fost un impuls... sortit. Pentru că, în timp ce te luminezi treptat că te-ai mai fi purtat „De la Kogaion la Athos” odă și a tors „Caiere de lumină”, inspirat, te încumeți și păși spre „Spre orizonturi albastre”, îngândurat. Prima senzație care te învăluie e amintirea unui sentiment pe care-l credeai definitiv parafat, ars până la cenușă și pulverizat prin neantul demarărilor în viteză de azi. Seninătatea e o trăire pe care chipul și, deopotrivă, sufletul ne-o mai trădează doar accidental. Zici că-i vreun obiect vintage, uitat neglijent într-un sertar de anticar. Așadar, răsfoind, am atins nu doar o mistică a cuvintelor după care, recunosc, jinduiam, ci un veritabil pocăl. Cu apă de leac și liturghii, bune să-n vii, ce-i ferecat prin colivii.

Ce-am apreciat? Bănuiala din prima pagina și confirmarea din ultima că nu mi se ține o predică ritmată; că omul acesta, pe care Athosul l-a magnetizat ca fiind „singurul loc din lume/ unde simt/ că Dumnezeu mai are de creat ceva”, nu și-a

propus să confirme nimic. N-a avut ideea, obsedantă sub auspicii competiționale contemporane, a vreunei ecuații spirituale cu un car de necunoscute și rezultat exact, trecută prin malaxorul unui proces de rezolvare orgolios punctat. Nu. Că nu are soluții, e lesne de remarcat și, ghici ce? nici nu pare deranjat să lase misterele, în pace, care pe unde erau. În fond, dacă le schimbi locul, s-ar putea acutiza. Perspectiva.

Ce-l interesează viu, ciclic, profund concentrat sunt intereogările simple, de cruciat uneori dezarmat sau alteori dimpotrivă, de al epifaniei fericit vas, pe care logosul și crezul îl scot la liman. Este dacă vrei un de taină/jurnal. Are tonul acesta direct, neutrunchiat, verbul la persoana I și tot ce cu toții am învățat a fi legitim și adecvat. Începi prin a trage cu ochiul, așadar, cu teama de-a fi surprins în fapt și înțelegi curând că, de fapt a fost acolo, pentru tine, îmadins lăsat.

Tu poți fi el la fiecare pas. Același el spovedindu-te Lui. Debusolat: „Prăfuit/ un sufletul veșted/ pe lângă prispele moarte/trec/ în căutarea Ta”, pășind „pragul ros neuniform” ce „păstreaza în el/ miile de urme/ ale pașilor desculpi” și scrijelind treptele ascezei cu „acul busolei înțepenit spre alte fărmuri”. Grabit, post-căderi, să-ți deretici inima, să extragi, iar și iar, „scama gândurilor” ce-ți împiedică intenționat salutul, „dincolo de orizont” și „ronoul priorității de stânga”.

E un autor îndrăgostit de arhaism ca de o fată morgană, ca de un cod secret me-

nit să unească lumile căutării, să-l aducă pe Dumnezeu din trecut acasă, făcându-i din falangă hlamidă, anahoret, cocon, pavaj uniform. O limbă fără arhaism e precum „o inimă vidată de sine”, susține, iar lipsa lor naște, firesc, prăpăstii printre generații și cuvinte.

Marcel Miron te cucerește fix prin detaliile pe care le deține îndeobște doar autorul „cuvintelor puține”, dar pline și mobile în sfera rezonanțelor tactile. Are harul poemului psalm. Ajungi să-i iubești versul ca pe un tine însuși, cel filtrat, răscosit, adesori citat. Îți recunoști, de pildă, setea pentru un moment unic revelat: „Mai dămi/ o minge de foc/ sprijinită pe plopii/ cu frunze albastre/ din Calea Lactee” sau firescul până la urmă frison al temerii, vizavi de sfiorile timpului care ard: „De spaimă/ în fiecare miez de noapte/ îmbrăcat în armura cu zale de licurici/ cosesc pădurea de pslami/ în lipsă de lemn pentru rug/ cântă tobole înebunite/ îmi repeta ritmul șeolic/ ram ram...”.

În fiecare gând-rugă, rostit sau intuit, stă speranța de-a proba binecuvântările Tânărării umane iar. Cine poate spune precis de câte reveniri, începuturi, răstigniri și resfințiri e nevoie spre a te găsi? „Ieri/ de dies Domini/ am dansat/ în jurul bisericii/ cu inima prestolului nou în brațe. (...) Când ne-am trezit/ ne-am desprins de pe zidul bisericii/ unde au rămas amprentele noastre”. Poate că această spirală a revenirilor constante e cheia și plasa plină prin/ din care balanță finală a judecăților pescuiește

cu ce să se-adape iar „peștii buni și peștii toxici” salvați, să fie sortați.

„Un talger alb/ un talger negru/ pe-un vârf de deal”. La asta se rezumă vama ultimului tren accelerat. N-ai nevoie de bagaj. Ti-e unic gaj „biletul cusut între omoplați”.

Într timp, balansând între virtuți și căderi, stenahorie și elan, nu pot decât să sper că rugile tale călătoresc, la rându-le pe verticală, către o astrală, poate, cutie poștală: „Cutia poștală din univers/ o cutie plăsmuită cu mâini de copil/ lăsată din grădina în care Adam ar fi dormit pentru prima dată. Dacă au fost sau nu livrate semnele nenumărate. Oricum, ca ac de siguranță, seara, de mână cu „îngerul frate”, pune de „rulează celul într-o carte”. Volumul aces-ta dovada că se poate!

Marcel MIRON

Versuri
albastre
și
aurii

Cititorul din umbră

Alberto BRUNELESCU

O analiză metafizică a lecturii

Tudor Vianu a fost permanent urmărit de ideea construirii unei fenomenologii a operei, a formelor ei artistice, apoi a filosofiei asupra esenței și conexiunilor social-culturale din viața acelei opere. Se poate porni însă și pe drumul invers, cel al descoperirii filosofiei lecturii? Se vor identifica unele „teze” ale lecturii care privesc căile tainești de pătrundere în înțelesul textului. După afirmațiile estetului și teoreticianului nostru, orice operă este un întreg multiplu. Din acest punct de vedere, a scrie o operă înseamnă a duce mai departe „lucrarea de organizare formală a naturii”. După săvârșirea creației, autorul se detașează de ea, o privește cu alii ochi, luând cunoștință ca de un fapt deosebit de sine. Metafizica este aceea care depistează diferența dintre text și filosofia celui care studiază textul. Va regăsi, dincolo de substratul compus din cuvinte, linii, forme, sunete, culori etc. în opera artistică, un înțeles care-i aparține, unul chiar mai bogat și care provoacă noi conținuturi. Acest înțeles adaugă simbolului originar nuanțe și subtilități noi. Un cititor care își meditează lectura până în ultimele detalii contribuie, într-un fel, la o rescriere după propriile lui principii de adâncire și interpretare a textului, după puterea sa de analiză și sinteză. Desigur, opera își are viață ei, o existență autonomă și imanentă, nu pentru că „reproducă un

model superior și etern, ci pentru că se dirijează după un scop ales de creator, care îi prescrie apoi drumul realizării”, cum precizează Tudor Vianu.

La ce ne putem gândi când vorbim de o filosofie a lecturii? A cunoaște, în general, înseamnă un act de punere în relație a două sau mai multe elemente. Forma oricărei cunoașteri este judecata, înseamnă a pune în legătură un mijloc cu un scop. Scriitorul gândește cum să elaboreze o operă într-un gen literar, folosindu-se de metodele adecvate și caracteristice acelei creații. Scopul este finalizarea textului care se va adresa cititorului. Regulile „tehnice” ale lecturii se conformează interesului cu care este urmărit acel discurs, impactul manifestându-se la nivelul valorii, pentru că valoarea este atributul prim al creației. Doar lucrul bine făcut poate să satisfacă exigențele. Un Shakespeare este o valoare literară certă, după cum un tablou de Andreescu este un bun estetic, în acest caz configuraarea ideii în vederea dorinței teoretice a sensibilității consolidează comunicarea talentului, inteligenței și a bunului gust. Dinspre operă dar și dinspre iubitorul de frumos și adevar. Civilizația și cultura reprezintă suma operelor, după cum „consumul” lor este asigurat de omul cult, format printr-o sumă reprezentativă de lecturi.

În completarea ideii de filosofie a lecturii pot veni încă multe detalii ce

dau contur gândirii și interpretării. O gândire pendulează între experimentele și observațiile asupra vieții și lecturile preponderent filosofice, de unde scriitorul extrage concepții generale, cât și lectura „simbolico-poetică”, bogat pigmentată cu fantezia-i caracteristică. Un exemplu. Lucian Blaga însuși este fermecat de conceptul lui Goethe și spune: „Goethe supraviețuiește nu atât prin teoriile sale din domeniul științelor naturale, cât prin metoda inaugurate. Iar pentru perspectivele ce le deschide, o metodă înseamnă întotdeauna mai mult decât o teorie”. Metoda nu era „infaibilă”, dar ea venea cu o serie de avantaje mai ales pentru abordarea acelor fenomene ce nu intrau sub incidența metodelor experimentale, mai ales pentru o serie de gânditori de tip intuitiv. Dacă în cazul lui Goethe, textul este plin de poezie și mister („poezie și adevar”), de acea expresie artistică dată fenomenului metafizic al ființei umane, atunci lectura unor asemenea pagini trebuie să urmeze „metoda” prin care ele însăși sunt supuse gândirii filosofice.

Prin aceste metode împrumutate într-un fel inconștient de la text, lectura săvârșește trecerea de la aparențe la esențe, de la imediat la transcendent. Cititorul încearcă și el, odată cu autorul, să vadă dincolo de lumea reală, iar gândul său frâmântat, tulburat, incitat este precedat de o schimbare a modului însuși de a

exista. În efortul lui de a cunoaște, omul (cititorul) se folosește de rațiune pentru că ea ghidează spiritul în tentativa obținerii cunoașterii. Sunt suficiente elemente care se pot desprinde din discursul literar impregnat de filosofie și nu numai pentru ca teoreticienii să tragă concluzia, până la urmă firească și necesară, că metafizica textului trimite la o metafizică a lecturii, o legătură în fapt între cunoaștere, valoare și cultură, între cauză și efect. Cultura individuală, prin multele-i lecturi, îl ajută pe om de a nu se supune cu naivitate realității în care trăiește. Cultura și lectura sunt procese istorice în cursul căror omul învăță să nu renunțe la educație și la împlinirea naturii umane.

Privite în afara vieții lor în timp, creațiile artistice devin configurații ale unor dorințe posibile. Uneori, incertitudinea în fixarea caracteristicilor lor de opere se datorează greutății întâmpinate de critică de a corela discursul literar cu reprezentarea preferinței cititorului. Viața textului este deplină atunci când se întâlnesc cu dorința vie de a fi citită. Teoria lecturii demonstrează că unele cărți încezează să mai corespundă unor preferințe, nu din motivul transformării structurii lor, ci din cauza metamorfozelor în evoluția pasiunii și opiniunii de lectură. Prin urmare, undă

(continuare în pagina 17)

Gabriela CHIRAN

convorbiri

întunericul
e un perete de sticlă

la față căruia atunci când ziua
prea necreuător
și răspicat
dictează destinul lucrurilor
mici sau mari
– mă-ntorc cu față

și-mi aprind lumânările
obrăzarul de ceară se topește văd
un chip mai real mai neutră
pregătit de machiajul unei inserări
nedibace

tăcem pe-nfundate
până în zorii cuvântului

eu și peretele

regăsire

din uitarea indusă ceștii
cu aură
curcubeului vocii
dumitrițelor
cu însemnul sfâșiat vreau să ies

din rutina nopții
captive în mâinile negre ale
aceleiași zile
ce-i pune
o sabie între pleoape mereu
vreau să ies

din memoria morților
din acele memorii rămase așa
intacte vii
în fluxul anonim
acelea în care necontând
vagabondez
eu însămi fără memorie

vreau să ies
din haina aparentă ce mă strângă în
dreptul inimii mai tare

din umbra numelui

din cărțile cu bandă neagră
din ceea ce eu
poveste contrafăcută sunt

un nu sau un da

de parcă cineva aşteaptă de mult
să fac ceva anume

de parcă ar trebui să umplu un gol
un plin să descarc

probabil ceva
imposibil măcar prin mintea mea să
treacă?
(poate prin alta... a cui?)

de parcă
nici n-ar exista durerea astă
devreme ce pământului nu-i pasă

cine e fratele meu
cine e fiul meu
cine e iubitul nesărutat vreodată
ce se rupe ce pierd ce se înnoadă
aici

al cui timpan sfâșie acest cântec

egal sigur rece – al meu sau al celui
care-l cântă?

să mă uit cu ochiul altcuiva...

de parcă acestei tulburi mirări
un nu sau un da
i-ar surâde la fel

caravană

ca un viscol în aprilie

nu de flori de cireș nu de prun

ca un viscol al viscolelor
arhetipal
răzbunător
să amintescă să prevină că este
mereu aici și el

ca un viscol ce-amână
încă o izbăvire
când

pe sufletul ieșit în prag
expus la un neverosimil soare altul
pune zăpada lui subțire

un viscol trăgând spre el...

Lina CODREANU

Afundul conștiinței ca Deal întors

Ridicătură peste văile mănoase, dealul golaș pare un străjer vigilant al întinderilor din preajmă. Dacă la ses, privirea călătorului se odihnește pe dunga orizontului nefind stăjeniță de spinări urieșești și dacă în munți ochiul desfătat de haina pădurii nare decât libertatea verticalității, ei bine, între dealuri, drumețul nu se poate plăti și urmăring linia ondulândă, mereu altfel proiectată între cer și pământ.

Fascinația *dealului* n-o pot percepe decât persoanele trăitoare într-o asemenea zonă geografică, cum, de pildă, este scriitorul Aurel Brumă. Autor a peste 27 de cărți cu proză, poezie, reportaje etc., prin activitatea de redactor realizator Radio Iași a beneficiat de o largă cunoaștere a formelor de relief, dar și a tipologiilor umane ori a subtilităților de limbaj ale interlocutorilor. Provenind din Nicorești Galăjuului, autorul cărții *Dealul* (București, Ed. „Performantica”, 2015) a surprins într-o impletitură artistică pietrificarea unei forme de relief cu metamorfoza psiho-socială și cu trama mitologică, aparent incompatibile.

E dificil de așezat un așa roman într-o categorie estetică a genului, fiindcă epicalul lasă nișe largi stilului jurnalistic, prin similitudine, creând imaginea complexă a autorului însuși, de prozator și jurnalist. Chiar volumul, prefăcat de Nicu Gavriluță și postfațat de autor, cuprinde două părți concepute diferențiat, sprijinind această afirmație: prima – *Dealul* – este o proză încheiată în spiritul literaturii moderne, în timp ce între *Deal* și *Lost* include flash-uri memorialist-jurnalistice. Ambele însă prind într-o alveolă simbolistica unui urcuș omenește, cu începuturi incerte și fără sfârșit, pe *Dealul* cunoașterii și al conștiinței de sine: „*dealul* nu are finit fiindcă, urcându-l, urcă și el, *Dealul*.“ (Postfață).

Cele 26 de părți din *Dealul* au în prim plan „fenomenul de la Gugue” ce încercănează încrederea oamenilor că ar fi o movilă normală. Totul vine din spusele acelora („gazetari, scormonitori de comori, savanji de la oraș și județ, scriitori, mai ales, poeti”), care au văzut-o ori au cercetat-

o geografic și geologic. Aura legendară a dealului se amplifică prin anonimizarea indivizilor: „tot soiul de unii și alții”, „zicea una”, „trece unu pin uliță, unu sau altu”, „unu sau altul simte, aude, vede și se albește la păr”, „că și zicea cineva” etc. Dealul e un personaj misterios, dintotdeauna acolo, „crescut” odată cu duhul comunității, de sus veghind liniștea și stârnind imaginăția tuturor. O fi urcat vreodată cineva până sus și acela-și zise că-i stăpânul. Însă, frâmantări telurice au mișcat dealul, încât, prin alunecări, s-au modificat hâfurile loturilor, de va fi fost vreodată careva proprietar. În fapt, Dealul a fost dintotdeauna proprietarul satului Gu(r)guete și nu invers. Însă denumirea satului își are rădăcini în aria semantică a toponimelor geologice: vârf, gurgui, creastă.

De la început până la final, gugueți ca Ion / Leo, au încercat urcușul movilei cu pasul, prin înconjurare, pieptisori poticinii, dar niciodată nu au ajuns până în vârf pentru că, motivează naratorul, „Ion, urcă Dealul iar dealul urcă cu Ion”. Nu depășirea obstacolului geologic ar fi fost întărire încercării, ci urcușul repetat al Dealului ca act inițiatic în viață și moarte, împreună cu starea contemplației efemere de tip sisific. În fapt, proza lui Aurel Brumă e o parabolă a cunoașterii de sine. Abisul interior are forma Dealului cu vârful înșurubat în afundul conștiinței.

Bântuit „de streche”, movila nereditoare a satului era învăluită în țesătură unor „vorbe descalțate” despre niște tipete nocturne, nădușeala vitelor, vâlvătăi bizarre, sminteala curioșilor... Dealul care „nu miroase a moarte” a stat în adormire până când s-a ivit un caz medical fără explicație: urcându-l în fugă, copilul Sarei și al lui Năică s-a îmbolnăvit și a fost spitalizat în salonul doctorului Afuenie. Cazul părea mult mai complicat, „o formă letală de «si-

licoză»”, o parte a bronhiilor fiind pietrificate, dar, după analize, perfuzii, aerosoli și alte proceduri medicale, Năică a rezistat și a fost externat ca „vindecat”.

Agerimea observației jurnalistului profesionist rămâne trează, scormonitoare, Aurel Brumă împreună ideea comprimată cu o vizionă flexibilă, plasate într-un decor natural și social cu tentă butaforice. Cazul medical corelat cu enigma „piramidei de la Gugue” a atrăs interesul celor din afară localității: „gazetari, scormonitori de comori, savanji de oraș și de județ, scriitori, mai ales, poeti” (p. 13). Primarul Uium, zis Belitu, și secretarul Levrentie sunt asaltați de curioși și de investitori; asupra lor se fac presuni de la „ăi de sus”; o companie transnațională vrea să-i scape pe săteni de „pacoste de deal”, să-l disloce; pe ulițele satului apar agăzate însărcinătoare gata

să mute dealul din loc ca fiind inutil; li se promite o sumă uriașă ce ar acoperi valoarea a 4-5 bugete, scăpându-i de săracie... Un adevarat blestem al buboziului de deal care în capul unor seamănă iluzii bolnavie și, simultan, în mintea altora revărsă frica de adevarul pierciumii neamului.

Pe măsură ce se lărgește interesul străinilor în jurul ridicăturii străvechi, tăranii încep să conștientizeze valoarea sentimentală a cocoasei telurice pe care nu crește nici pirul, însă pe care o percep ca „Dealul Personal”. Sătenii sunt făcuți din plămada pământului de-acolo, prin ființa lor curge spiritul locului. Cum să-l înstrâneze? *Gugueții însăși sunt Dealul*: „Dealul acesta de care se sperie unul sau altul și toți la un loc nu l-a pus Domnul de-aurea aici, cum și pe noi alături. [...] Este aici ca parte a întregului, deolală cu viețile noastre. Vom rosti adevarul lui și al nostru dacă vom fi vrednici de aceasta iar timpul, momentul se pare că a fost grăbit de alții. *Dealul are multe deale în noi însine* așa cum păcatul nu vine din afară ci dinlăuntrul fiecăruia în parte. Si

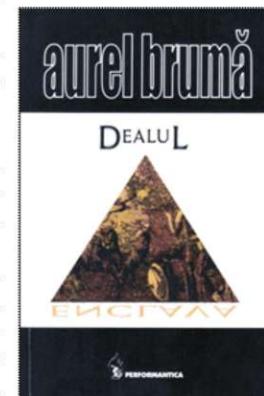
nu de dealul satului mi-i teamă ci de *dealurile din noi însine*.“ (p. 89, subl. n.).

Lipsiți de ridicătură de lut fără „miros de moarte”, ca tot omul „viu” adică, sătenii ar simți prăbușirea existențială. Fără acest *axis mundi*, veghetor, martor și tutore al vieții, gugueții ar pierde reperele arheale, sensul traiului, linia ondulândă a orizontului ca și cum s-ar așeza între ei un „capăt de lume fără lume”. Îndărătmicia câtorva săteni imuni în față agresivității investitorilor a salvat dealul încărcat de legendă și, simultan, geografia, istoria, tradițiile și... viitorul localității Gugue, încât străinii „cum veniseră așa și plecase” îñ gol.“ (p. 13). Năuceala dată de dâmbul nelucrabil e fantasma mitică a uriașului din fibra existentială a așezării: „dealul acesta, *Lostul* [...] este un document, o parte din cronica unui viitor îndepărtat dintr-un trecut și mai îndepărtat. Un semn pe care nimeni nu l-a înțeles până la povestea micuțului de aici din Gugue, Năică“ (p. 108).

Partea a doua – Între „Deal” și „Lost” – cuprinde varietăți epice ce converg spre aceeași scară de observare a Dealului, digitajii jurnalistice bine strunite de reporterul radio Aurel Brumă. Cu ironie blândă ori șfichiuitoare, prin găoace de amintire, aici dezvoltă ideea că Dealul stă înșurubat în conștiința proprie, că e de datoria lui să continue urcușul dâmbului încercat de bătrâni („Parcă mă trag gropile...”, p. 122).

Arhitectură pe mai multe palei epi-ice, cartea se instituie ca o proză modernă, mustind de sensuri, în care scriitorul Aurel Brumă augmentă banalul în dimensiune mitico-legendară. Cheia oferită cititorului pentru a degusta miezul filosofic al cărții desfritat în parabolic – „Nu și se pare că până și vinul miroase a parabolă?” (p. 140) – pare a fi îndemnul primit de la bunicul Iorgu din Nicorești: „Învață să aștepți.“ (p. 144).

Așezată sub spectrul răbdării active (biblice), de aceea, poate, cartea *Dealul* cere din partea cititorului mai mult timp pentru reflecție decât zăbava lecturii în sine. Adică *lasă urme*.

Florin FAIFER

O apariție neașteptată - și apoi, alte surprize -

Era îndată după Revoluție. Românașii noștri de pe aici și de peste Prut trăiau euforia unor momente pe care cine sătie de când și dacă le mai așteptau. Agape la tot pasul, reuniuni, recitaluri pe un ton tremolat și peste toate un suflu de optimism. De atâtea festivități, aproape că nu mai aveai când să-ți faci meseria.

Dar nici nu puteai să le eviți. S-ar fi interpretat, mai știi, și apoi, zău așa, era păcat. Prin căte revoluții victorioase ne este dat, într-o viață ca a noastră, să trecem?

... Așa că, fără să mă mai uit la ceas, am dat curs încă unei invitații și am suiat dealul Copoului, până la Sala Radio, sau cum s-o fi chemat. Acolo, buluc-buluc, de n-aveai cum să-ți găsești un locșor cât de cât. Puteai privi la scenă, dar mai pe vârfuri, mai dând din aripioare. Discursuri unul după altul, dar, ierte-mi-se, cam prea multă sclifoseală. „Domnul Eminescu” s-o fi plăcuit acolo unde își doarme, sub tei, somnul de veci.

Pe impenitenții vorbitori, pe cei mai mulți, îi știam, că erau, cum să le zic, iazioi. Din când în când, însă, intra în scenă și căte o figură nouă.

Apără, aşadar, pe podiumul primitor, un tip brunet, oarecum bondoc, un bursuc, căruia nu mult i-a trebuit să pună stăpânire pe sala ticsită cu moldoveni de încă și de colo. Nu prea l-am văzut să zâmbească, deși rostirea lui, slava bogu, era impregnată de umor. (Umor să fi fost? Poate sarcasm?) Și era purtătoare de tâlcuri, încât o ascultai cu luare-aminte. La sfârșit, apaluze compacte au răspălit prestația (e mai bine spus performanța?) artistului venit dinspre tiraspolene zări. Nu se supără nimeni (nici măcar flămângioșii care trăgeau cu ochiul la farfurioarele cu gustări) dacă ar mai fi durat.

Intr-o pauză, m-a pălit curajul și m-am apropiat de Ion Sapdaru (așa se numea performerul), să-l firitesc. Am îngăimat ceva, cu un aer de competență bahluiană, dar cred că nici nu m-aș fi auzit, pierdut cum eram în figurația pitorească. Sombru, vorba poetului, și căzut pe gânduri, a trecut printre cei de față croindu-și, robust și rubicond, o cărare către el știa unde. Portretul său, poate chiar cel interior, începea a căpăta contur...

A fost prima întâlnire, care mai curând n-a fost. Urma curând să facem, vrând-nevrând, pași unul spre celălalt, eu devenind secretar literar la Naționalul ieșean. Dar, și aici, la Teatru, o altă contrarietate. Dialogul nostru a fost unul din fărâme, cu multe tangente, cu berechet de antifraze – și cu glume și glumițe, cu bancuri și aluzii. Nu toate reușite, dar ne făceau să zâmbim a râde.

O șarjă à la Sapdaru

IAȘI, 5.1993.1, frig...

Musiu...

Sunt câteva săptămâni bune de când nu te mai văd „în zonă”. Ce s-a întâmplat? Astăzi, adică 5.1.93, ora 0⁴, am venit acasă, am deschis gazele (aragazele), am pus radiatorul în priză, pentru că vreau să-ți comunic, iubit F.F., că la mine în garsonieră e ca în Esenin și-n poema rusă, mi-am aprins și un „Uinchester” și am început să mă gândesc intens la tine. Bineînțeles că și-ai imaginat imediat că m-am gândit cam o oră. Greșelă, bibicule! Cinci minute. După care am început să-ți scriu această epistolă idioată. Așadar! Am încercat să-mi imaginez cum ai petrecut Crăciunul și RV-ul... (RV însemnă revelion) Că tu tot pe la București aflu că-ți faci de cap. Pe noi ne lași aici, în dulcea urbe, na-și mai vedea-o un veac. și tu cu coconet pe la „Athene Palace” sau mai știi eu pe unde... Deci simbria din orașul prin care și-a plimbat burdhanul sfâtosul și pleata luceafărul, iar RV-ul în „Ptiparisuri”? Bine, nenicule, mai vedem noi... Apoi m-am gândit altfel. Bine, mi-am zis, s-a dus omul să ne apere cauza, să stoarcă un premiu ceva, nu-i arde lui de chiolhanuri și zaișfeturi... Bun! Dar acum aflu cu stufoare, cu o indignare firească, că premiu vedem la paștele calului. Ei, aici e aici... înnebunesc... chiar nu s-a putut face nimic? Mă, un

premiu să ne fi dat, măcar pentru... hai să zicem pentru cel mai nasol spectacol... Că pe-acolo, prin Americile alea nenorocite, am auzit că se dau și astfel de premii... Bă, proști mai sunt și ăștia, bă... „Proști sub clar de lună” (Poanta asta e cam gen Nae Lăzărescu, da... na, asta-i situația.) A, să-ți spun aici, pentru destindere, un banc... Vine o doamnă de la serviciu. Deschide ușa și vede lumină la WC. „Ah, Doamne iartă-mă, iar am uitat lumina aprinsă la baie”. Și o închide. Imediat aude un urlet din baie. „Cine-i acolo, tu, Costele?” „Da.” Era soțul. „Da de ce urlă așa?” „Tu ai stins lumina?” „Da.” „Fuu, Doamne, zice soțu, da’ eu am crezut că mi-au crăpat ochii”... Ei, cum e, mișto, nu?

La revedere!

P.S. Domnule Florin, ca să zic așa, Faifer! Rog a să mi se răspunde imediat. Dacă mor? Niciodată nu se știe.

P.S. Sincere urări de An Nou și verișoarei Mișel.

P.S. În caz că nu dorîști să-mi răspundă, trimiteți-mi măcar un loz al marilor câștiguri.

PFEIFER!

Astăzi, când toată suflarea românească și cea evreiască respiră aerul rece de ianuarie, în acest oraș, în care tenorul N1 de la operă are 120 de kg și printre picioarele lui trece liber un tren Pașcani-Buzău, am hotărât să-ți fac un cadou pe care l-am lucrat cu propriile-mi mâini. Este vorba de un spermatozoid metalic, ultima mea operă. Dacă Marfa A. face falusuri uriașe,

de ce eu n-ăști face spermatozoizi gigantici...?

Acestea fiind spuse, te las în compania bijuteriei pe care am numit-o Ovidiuță Lazăr...

Tare îi place și îi place să se joace cu cuvintele. Șarjele îl amuzau și îl amuză pe Ioan al nostru. Se bucură și acum, când le recitește.

Mici răutăți, polițe administrative la fix, exerciții de imaginație, încercări de a se lua în serios. Imaginea amicului, ca să nu gavarească pa russki, e un puzzle.

Ioan și punga de fasole

Venerabile!

Am onoarea să-ți las aici, la tine, pe biroul tău, o piesă... Dar mai întâi să-ți spun despre ce este vorba. Sau, cum spun basarabenii, „despre ce merge vorba”. Așadar... E o piesă a unui basarabean care m-a nenorocit cu rugăminile lui fierbinți să o prezint la secretariatul literar. Nu-mi este nici amic, e doar un basarabean și eu, după cum ești bine informat, tot Basarabean sunt, iar dacă e să fiu sincer – transnistrean... Dar m-a luat condeiul pe dinainte... Deci, tipul m-a rugat mult-mult să fi-o las tie ca să vezi ce-i de ea... Pot să-ți comunic că am cîtit-o și o consider o labă infernală, dar...

Vrea răspunsul într-o săptămână...

Te rog din suflet delectează-te...

E o moștră cum n-ai mai văzut...

Cu cea mai adâncă considerație, al tău și al teatrului românesc sclav umil, Ivan Sapdaru cel Groaznic 24.11.92 – 14²⁵

P.S. Ovidiu Lazăr mi-a dat o pungă cu fasole. Ce părere ai? Acum, imaginează-ți că Peter Brook vine la repetiție și îi aduce lui Paul Scofield o pungă cu fasole.

Știi ce-ai să-mi răspunzi. Că eu nu sunt Paul Scofield, dar, bibicule drag, nici Ovidiu Lazăr nu e Peter Brook.

E bună?

P.S. Acum, în clipa grea a despărțirii, un sfat: nu mai fi pe birou gagici răscrăcăname, cu fofoance ispititoare. Adu-ji, rogu-te, aminte că în teatrul ăsta au fost oameni mari, nu mai scârnavăi amintirea despre ei cu viciile tale ascunse...

Pa.

I. Sapdaru

Oricum, plasticitatea rostirii e un spectacol atrăgător. Mai toate vocabulele mustesc de humor. Dacă le storci nișel, nu dau pe de lături de bunătate. Dar transnistreanul... nostru, cu orice prilej, găsește resurse să ne arate că poate găsi o sursă de amuzament chiar și într-o betie chinuită, care se lasă, în zori, cu gemete și dureri de căpățâna.

După un guleai stropit cu poșircă

Venerabile!

O să-ți vorbesc pe puncte; cu tine numai astfel se poate discuta:

1. Ieroglifele astea, care tu pretinzi că sunt ale tale, sunt mai curând ale lui Hammurabi. Fă bine și scrie-mi mai cîteva, altfel, voi refuza cu toată vehemență de care mă știi în stare să mai corespondez cu tine. Oricum, cu ajutorul lui Teo, am descifrat fidula. Așadar:

2. Piesa despre care mă întrebă este la pagina 15. Teatrul se cheamă Martin, adică este din orașul Martin. Deci, Teatrul dramatic din Martin.

Autorul – Ladislav Smoček

Piesa – Coșmarurile (sau Visele) doctorului Zvonka Buzkeho.

Nu e din Slovacia, ci din Cehia.

Asta-i tot.

P.S. Eri am tras o betie cu vin alb casat de m-am trezit astăzi cu niște ochi cât cepele. Domnule, este oribil să locuiești într-o zonă unde curge vinul gârlă și să bei poșircă astăzenă din sticle. Sunt dezolat. Mai ales când mă gândesc că-ți datorez 200 de lei...

P.S. Te rog, de azi înainte, pe plicurile adresate mie, să scrii astfel:

Pentru dl. Ion Sapdaru, artist și cetățean, român în suflet, rus în pașaport, basarabean geografic, transnistrean de fapt... (sau, de facto)

Te îmbrățișez...

Aut Faifer, aut Nihil...

I. Sapdaru

Prezentimentele și spaimele lui Sapdaru

Florinel!

Sunt atât de speriat și de bulversat de cum evoluază lucrul la această piesă [Sinucigașul, de Nikolai Erdman n.m.], cum nu mi s-a întâmplat de mult. Mai corect spus, cred că nu mi s-a întâmplat niciodată. Mircea Marin vede un personaj cu totul și cu totul special care îmi place f. mult, dar pe care deocamdată nu pot să-l prinđ. Sunt ca o fiară cu mățele date afară, care se zbate între viață și moarte. O fi asta o metaforă mai fistichie, dar așa este. Îmi este foarte greu să spun ceva despre Podsecalnicov al meu. Este un spiriduș ticălos care îmi dă tărcoale, dar, când vreau să-l înțățe, se volatilizează cu un hohot de râs ca ăla din

(continuare în pagina 16)

O apariție neașteptată - și apoi, alte surpize -

(urmăre din pagina 15)

mașinile alea japoneze. Lunec ca o pisică pe ghiață, căreia i-am tăiat unghiile. Te rog frumos să mă mai lași puțin (dacă ai timp, bineînțeles), poate îmi trece ceva prin cap. Acum, zău, totul este atât de confuz și n-aș vrea să te decepționez cu o inepție oarecare. Aș putea, bineînțeles, să fac un text gen: „acest rol l-am așteptat toată viața” ... „încerc un fior când mă apropi de acest personaj” ... „teatrul ne oferă clipe de adevărătă...” etc. etc. Nu vreau să bagatelizez afacerea „Sinucigașul”. Mor de placere și de admirăriune, dar și de frică când mă gândesc la această piesă.

În rest – tăcere!

Cel mai iubit dintre transnistreni.

P.S. Am cîști misiva și mi-a venit o idee. Dar dacă venerabilul Florin Faifer ar publica tocmai scrisoarea astă în loc de textul solicitat?

Rezon?

Scrie-mi la adresa: Scena.

Cabina 4.

P.S. Azi am luat un litru de lapte și m-am certat cu fratele la telefon. Se însoră și mi-a cerut niște bani. De unde dracului bani, dacă eu n-am nici pe ce să cumpăr pastile pentru aparatul de distrus Tânăr?!

Un rol aparte – mânuitorul de plaivaz

Acuma, să nu cumva să credeți că rictusul de malitie i s-a întipărit pe chip lui Vaniușa. E numai una din ipostazele omului de scenă, ale artistului în complicată relație cu scândura pe care au călcat atâtia artiști emeriți.

Ion e și așa, dar, pare-mi rău, cred că nu-și valorifică îndeajuns temperamentul dramatic, apt de creații forte. Ce-ați spune de un *Richard al treilea*? Și, mă rog, de alte roluri, pe care nu știu dacă are de gând să le joace. Îmi amintesc cum, în serile în care se simțea în formă, umplea scenă cu vâna lui comică, cu hazul dens, pe firul unei inspirații pe care părea că o găsește ușor. Se vedea totuși că o caută și, câteodată, prea stăruia în căutări. De aici, jocul caleidoscopic, uneori derulant.

Pasămite, niște nemulțumiri îl vizitau când și când pe Ion-cel-grozav, ca să nu-l alint și eu, cum o face singur: *Ivan cel Groaznic*. Se privea în oglindă, dar oglinda, fir-ar să fie, nu reflecta imaginea actorului, așa cum dânsul și-o dorea. Uneori părea că iese din cadru, altele se mai cerea adăugată pe alocuri oarece expresivitate. Cu șovăieți, cu frâmântări, s-a gândit să se mai lanseze într-un pariu: între „măscărici” și „mâzgălici”, cum i-ar fi categorisit G. Ciprian.

De fapt, convins de talentele sapdariene, simțeam de mai demult că abia așteaptă să țâșnească *omul de condei*. Într-o ședință ca mai toate, lungă și anodină, cu nervi și draci, Ion s-a mărturisit. Dar nu în fața tuturor... Mi-a trimis mie o scrisoare, în care dezvăluia ispita ce-i dădea târcoale.

Plângând... ca Mihail Ralea

Ditirambibicule...

Fesele mele pleacă azi la Piatra-Neamț ca să pună o piatră în marele edificiu ce se numește Teatrul Românesc. Iar eu, vorba aia: unde-i curu' acolo și stăpânu'... Misiva ta am descifrat-o și pot să-ji spun că sunt adânc impresionat de încrederea acordată, dar...

Nu sunt un prea tare meseriaș. De pildă,

a) femeile le desenez foarte greu și rareori mi se întâmplă să le prind trăsăturile...

b) oricât ar fi de straniu, și caricaturile necesită inspirație. Nu cred că aș fi în stare să desenez duzina

de mecle angajate în Pirandello...

c) pe câțiva chiar nu am nicio placere să-i imortalizez, și nici nu pot să-i rog să-mi pozeze... (prea mulți „z” în fraza asta, zău)

Să sper că n-ai să te superi – ești băiat mare, nu?

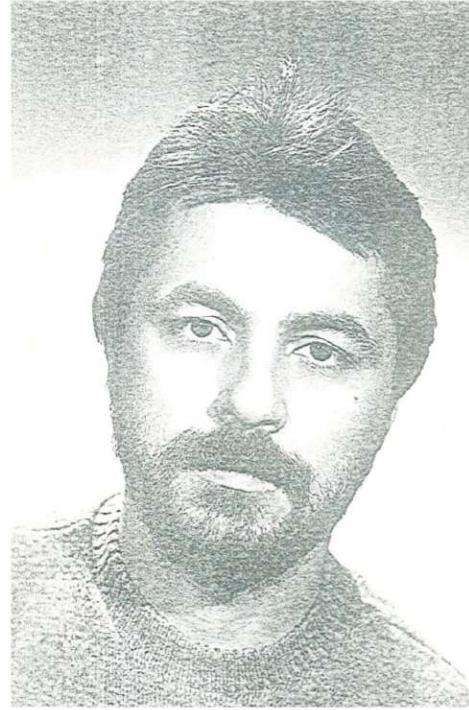
Acum vreau să te rog ceva. Este vorba, sau cum spunea dramaturgul Isaac „merge vorba” de Jurnalul doctorului Bormentall de Bulgakov. A fost publicat în zece sau douăsprezece numere din „Luceafărul”. Soarele nostru, alias V. Condurache, are niște idei cu opera asta. Numai tu însă ești în stare să mă ajuți. Aici, îți voi da anii pe care eu i-am verificat, iar tu, dacă ai să metahărîșești (nu sunt sigur că am folosit bine termenul), să le cauți pe celelalte. Este foarte important! Stringent!

Altceva nu mai știu ce să-ți spun.

Te îmbrățișez.

P.S. Am auzit cum îi spun lui Mircea Snegur: Mircea Șvarfnegur. Să nu spui că nu-i mișto!

P.S. Mă duc să-mi calc unică pereche de blugi cu care am să înnebunesc mâine cocoanele de la poalele „Pietricicăi”.

Îți las un text. Dar te rog din tot sufletul meu de evreu (Dabija a spus cuiva că el are niște bănuieri că eu suno judei, ce părere ai). Să-mi spui la întoarcere tot adevărul. Sau, cum obijnuieșdi, să-mi scrii...

Aici chiar că termin... (scrisoarea)

I. Sapdaru

P.S. Am văzut Love Story și am plâns ca un vițel.

Un umorist risipitor. Acrobatiții în registrul ludic

Raportul Nr. 411 despre activitatea Teatrului Național „V. Alecsandri”

Tovarășe, pardon, domnule maior!
Subsemnatul, Ticu Iftodie, agent, nume conspirativ „Socrul”, numărul de dosar 006, despre sectorul încredințat raportează următoarele:

1. Munca de distrugere a instituției în cauză se desfășoară conform planului. Moralul actorilor este în plin declin. Lipsa „șopârlelor” din recentele spectacole a răcit spectaculos numărul spectatorilor. Puțini care mai calcă pragul instituției respective sunt:

- liceenii care nu au unde să se dedea la porniri instinctuale – 45%
- studieni săraci – 26%
- intellectuali amărăți – 8%
- pensionari care au fost înșelați de organizator că în seara asta va juca Miluță Gheorghiu – 11%

e. frizeri, vânzătoare, surori medicale, măcelari cu invitație de la actori – 8,99%

f. critici de teatru – 0, 01%

g. O domnișoară venită de la Huși să-l vadă pe Adrian Păduraru – 1 (una)

1. Cu eforturi supranaturale din partea mea, baloul teatrului, acest focar de infecție morală rău fămată, continuă să fie închis. Din care pricina actorii sunt nevoiți să plece acasă după spectacol imediat, dezvălându-se în acest mod de odiosul obicei de-a-și scărpina limbile lor artistice.

2. Privitor la repertoriu, vă aduc la cunoștință următoarele observații:

Pescărușul de A. P. Cehov (dramaturg postsovietic). O critică zdrobitoare la adresa clasei exploatatoare. Regizorul reușește de minune să arate viața artiștilor burghezi ce stau cu burțile la soare în timp ce clasa muncitoare (mașiniștii teatrului) cară bagajele grele la tren.

Proștii sub clar de lună de T. Mazilu (dramaturg mort). Vă atrag atenția că, în acest spectacol, scenografia a măzgălit pe decor (peretele din gară, stânga), cu litere de-o șchioapă „Jos...” știți dvoastră cine.

Într-o noapte, eu personal m-am strecurat în magazia de decor și prin intermediul unei hârtii de șmirghel am îndepărtat rușinoasa inscripție.

Culoarul cu șoareci de N. Breban (dramaturg francez de origine româncă). Un pios omagiu timpuriilor de altă dată. Am plâns văzând cum prindea viață pe scenă minunatele personaje de altă dată (Generalul, Colonelul, Comerțul, Milițianul, Sanepidul). Este unicul spectacol care nu are niciun cusur din punct de vedere a luptei de clasă cu tot ce-i obscur (pardon), burghez și.a.m.d.

Acesta sunt tov... domnule Maior spectacolele din stagionea 1992-93. Spre regretul meu, raportul a luat sfârșit.

Cu respect, Ticu Iftodie

P.S. Vă rog să interveniți la Secția finanțieră în vederea retribuirii sumei de 67 (șaizeci și șapte) lei pentru hârtia de șmirghel cumpărată de mine personal din talciocul fraților în scopul lichidării inscripției „Jos...” știți dvoastră cine.

Agent 006

P.S. Parola pentru raportul următor îl voi publica la „Matrimoniale”: „Şaten, zodia Boului, doresc doamnă 40-45 de ani cu autovehicul, în vederea plecării la Pașcani după blugi. FABIAN GLAGUEUR

Un portretist care ar putea să ne amuze

Mai nimeni nu știe că Ion e un talentat caricaturist. I-am publicat cu plăcere, în revista Teatrului, câteva portrete hazlii. N-a continuat. Din perfecționism sau cine știe din ce pricina. E prea exigent, asta o știu, dar nu-i bai, el are atâtea исcusințe!

Cu dragoste
pentru Florinel
de la Ionel
22 februarie
P.S. Iară de Ticu
Anul Sovietic.

O analiză metafizică a lecturii

(urmare din pagina 12)

oscilației în timp a vitalității cărților este provocată de ierarhia preferințelor, chiar dacă unele dintre ele, tot în timp, devin instabile, superficiale, nestatornice. Una era filosofia lecturii în Renaștere, alta este în lumea contemporană, dar axa central-valorică, atunci când există cu adevărat, rămâne ca o coloană solidă, îndreptată spre înălțimea celestă, grație căreia opera rămâne în ecuația ei axiologică, indiferent de fluctuațiile mai mari sau mai mici ale gustului de lectură.

O analiză a lecturii sub aura filosofiei protectoare? Viața omului cultivat se mișcă în spațiul până la urmă limitat de opere. Sugestia creației culturale este proporțională cu amploașa și densitatea componentelor ansamblului literar,

platonician, ea trece ușor de la aparență la esență.

Intelectul uman este într-o înțelegere succesivă a realității. Cartea și lectura sunt realități care depășesc banalul unor elemente constitutive ale simplei veridicități. Ca produs al minții și spiritului omenesc, cartea este și concretă și abstractă, cu înfățișarea unui ceva învălit în mister, poate de aceea se supune lecturii, lăsându-se decodificată și înțeleasă. Se încearcă să se înlăture exigența imaginației scriitorului pentru a descoperi filosofia creației lui chiar și în condițiile nesesișării complete a criteriilor după care se organizează scrisul. La ce ne-ar folosi această filosofie? Cartea este un organism viu, alcătuind totalitatea manifestărilor gândite de autor, cu un destin circular – se naște, ajunge la apogeu (prin multitudinea lecturilor cu care este asaltată), devine inertă (prin uitare și dizgrație) și moare (de oboselă fizică și chiar morală). În timpul vieții, cartea e ca un câmp cultivat cu multă grijă și întreținut sistematic, grație căreia cultivatorul (cititorul) crește și el, se dezvoltă ca intelect și suflet, întrând în universul cultural uman. Cum viața își are filosofia ei și lecturii textului i se poate aplica o metafizică, desigur, după Hume, aceasta este o iluzie pentru că ea presupune o cunoaștere a ceea ce în realitate este inaccesibil omului.

Kant va fi cel care nu va renunța la ideea de a face din metafizică o știință, și încă una dintre cele mai complexe. Într-o ultimă și cea mai acceptată definiție, metafizica este știința completă a condițiilor cunoașterii umane. Or, din sfera acestei cunoașteri fac parte inseparabil cele două fenomene – scrisul și cititul. În analizele lor, teoreticienii culturii se folosesc de metode care întorc spiritul

omenesc supus cunoașterii și prin apelul la metafizică.

În istoria dezvoltării spiritului uman, după Auguste Comte, ar exista trei faze importante: *starea teologică*, în care inteligența își explică fenomenele din jur prin cauze divine și prin miracol, *starea metafizică*, în care explicațiile sunt determinate de cauze abstractive (iluzia, intuiția etc.) și *starea pozitivă*, când omul nu se mai întreabă pe sine, ci întreabă însăși natura vieții, făcând observații, cercetări, experiențe. Aceste căi de cunoaștere au fost completate, după cunoscutul logician român Anton Dumitriu, cu o nouă metodă, cea a cunoașterii matematice, adică a patra stare a spiritului omenesc – *starea matematică*. Astăzi matematica este plurală și fiecare teorie a ei este construită într-un mod logic impecabil. Printr-o deducție tot logică, lectura cărții este o stare a spiritului nostru a cărei semnificație ajută la o mai clară percepere a raportului dintre text și citit, dintre creație și cunoaștere, o cunoaștere care ne permite reprezentări mai bune în planul teoriilor căt și în cel al concretului.

O definiție a conceptului filosofic al lecturii rămâne un demers pe căt de dificil pe atât de necesar. Trebuie să se aibă în vedere criteriile exacte, de altfel menționate în orice tratat de logică tradițională și unde se precizează că orice definiție să nu fie tautologică, să nu conțină contradicții, în schimb trebuie să cuprindă elementele și caracteristicile esențiale ale domeniului sau obiectului definit. Indiferent însă de orice definiție, important este ca puterea inteligenței și a sensibilității omului să se reflecte în capacitatea lui de cunoaștere și autocunoaștere continuă.

Dicționarele ne explică toate cuvintele dar nu pot reflecta și structurile sufletești din care rezultă. De aici faptul că fiecare cuvânt sună diferit la omul comun și la cel spiritual. Vasile Băncilă, cu vocația lui paideică, analizează diferențele dintre oamenii *obișnuiași* și oamenii *deosebiți* în ordinea spiritului, arătând „interesele sufletești pe care le au”. În mediocritatea lor, primii au instinctele dezvoltate și atâtă inteligență căt să le folosească pentru obținerea doar a prosperității materiale, ceilalți urmăresc un ideal prin puterea sacrificiului, ei suferă cănd se lezează lumea

valorilor morale, artistice, religioase, sociale, ei încearcă să intre în zona culturală, singura care justifică destinul uman ca stare de spirit și ca simbol luminos al existenței. Oamenii deosebiți sunt cei care se apropie mai mult de adevărata semnificație ale vieții. Filosoful Vasile Băncilă descoperă cinci zone de semnificație: semnificația *vieții intime*, semnificația *vieții în societate*, apoi cea a *istoriei largi*, a *metafizicii* și a *absolutului*. În fiecare dintre ele omul își dezvăluie caracterul și gradul de aderență față de una sau alta. Asupra primelor două nu insistă prea mult pentru că valoarea lor se explică prin însuși firescul și naturalul vieții din familie și din public. Ceea ce prezintă cu adevărat importanță sunt celelalte semnificații. În zona istoriei, oamenii își urmează destinul, uneori mare, alteori atât de crud încât dreptul la viață dispără. În metafizică, existența este complexă și dinamică, esența realității se află dincolo de aparențe, această esență însă e dominantă când de relativ, când de absolut, de unde o continuă luptă a principiilor și contrariilor. Absolutul ar fi esența ultimă. „Absolutul este esența dincolo de care nu mai este alta, care e necesară și care, direct sau indirect, a creat totul. Absolutul este Dumnezeu”. De absolut se leagă existența moralei și a religiei, se leagă lumea conștiinței ca reflex al absolutului.

Ideea de semnificație, prezentă în toate formele amintite de gânditorul român, nu poate fi detașată de filosofia culturii, mai mult – ea relevă importanța legăturilor permanente între aceste forme în procesul dezvoltării culturale și psihice a omului, legături care determină „conduita lui de valoare” în viață. Omul devine conștient de aceste fenomene doar prin cunoaștere, aceasta ca rezultat al multiplelor lecturi și studii, al învățării și educației. Omul devine plenar când meditează, studiază și crează, când își trăiește condiția vieții spirituale. Dacă inteligența e făcută după relativ și sufletul după absolut, cunoașterea reprezintă armonia dintre mental și psihic, după cum cultura este proiectată de structura omului și de modul în care el se integrează în cunoaștere. Iar minunea de a putea crea și citi face parte din taina prin care cultura se însoțește de frumusețea sufletească.

Liviu PAPUC

Oamenii din spatele testamentelor

Damaschin Bojinca

Într-un anunț din gazeta oficioasă „Progresul”, 3 ian. 1870, Anna de Balș oferă spre arendare moșia Dumbrăvenii, dat fiind că urmașii Agăi Damaschin Bojinca (în speță soția acestuia, Casandra) nu mai erau în stare să administreze moșia, arendată cu acte în regulă (*Contractul și Condițiile*, în 20 de puncte) la 23 aprilie 1868, cu „zece mii galbeni zimți austriaci pe an, plătiți regulat în două câștiguri, întâi la Sf. George 5.000 galbeni și al doilea la Sf. Dimitrie, iarăși 5.000 galbeni”.

Prin testamentul său, întocmit la Salcea, în 15 oct. 1863, răposatul Damaschin Bojinca avea grijă să dea sfaturi întelepte familiei, să mai reglementeze niște chestiuni bănești (nu-l uită pe fratele mai mare Vasile, „carele mult m-a ajutat în timpul afliției mele la învățături”, căruia îi lasă una sută galbeni), să precizeze condițiile înmormântării la cimitirul „Eternitatea” din Iași – unde, și prin grijă fiului său Iustinian, se înalță și astăzi un impresionant monument de sorginte gotică, adăvărată opera de artă,

care ne oferă și interesante date genealogice ale familiei. De interes peren ni se pare finalul diatei, adăvărată carte de învățătură *in nuce*: „Mai sfătuiesc prefiilei a fi buni cristiani, a păzi cu sanctitate instituțiunile bisericii ortodoxe, a păzi cu tot dinadinsul instituțiunile Patriei și a Națiunii lor; a fi plecați și credincioși bunului Guvern al Țării; a nu se amesteca nici odinoioară în vreo partidă care ar avea intențunea în contra binelui Țării și a Națiunii Române, ci mai ales să caute fiii mei a sprijini din toate puterile morale drepturile acestora totdeauna pe calea legală. Asemenea îi sfătuiesc a respecta pre mai marii lor, a stima pre cei deopotrivă; a îmbrăjoa și a ajuta după putință pe toți cății le-ar cere sprijinul lor; a păzi cu cea mai neadormită îngrijire dreptatea către compatrioții lor și în genere către fișecare om, fără parțialitate de națiune sau religiune; căci unde lucrează dreptatea, acolo este și binecuvântarea lui Dumnezeu” (Înregul testament la Arh. Stat. Iași, Documente, Pachet 104, nr. 8, publicat în *Urmașilor mei...*, vol. IV, Ediție alcătuită, Notă și indici de Olga Iordache și Liviu Papuc, Tipomoldova, Iași, 2016, p. 16-20).

Semnatarul diatei nu este un necunoscut în cultura română, viața și faptele sale pilduitoare făcând obiectul unor intervenții publicistice (articole și studii) recurente (o utilă bibliografie este de găsit în „fișă” Algeria Simota din *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, 1979, p. 111-112, la care mai este de adăugat măcar studiul introductiv al lui Nicolae Bocșan la volumul Damaschin Bojincă, *Scrieri. De la idealul luminării la idealul național*, Timișoara, Edit. Facla, 1978).

Născut la 1802 în Caraș-Severin, fiul preotului bănățean din Gărliște face studii superioare la Vârșet (teologie), Seghedin (filozofie), Oradea și Pesta (drept), de unde ieșe avocat, începând și o intensă activitate

publicistică, cu precădere istorică, având în atenție figuri precum domnitorii Dimitrie Cantemir, Radu

Șerban, Mihaï Vi-teazul – dar și co-editând, alături de Iordache Mălinescu,

Istoria

pentru începutul românilor în Dacia a lui Petru Maior (Buda, 1834). Din cauza persecuțiilor de tot felul (național-politice, religioase), răspunde chemării lui Gh. Asachi și vine în Moldova, la 1833, ca al doilea jurisconsult pe lângă Logofeția Dreptății, alături de Christian Flechtemacher. Vasta și diversificata sa activitate în Iași o sintetizează singur, la 1 mai 1862, când, după un an de neîncasare a pensiei cuvenite după o viață închinată nației, se plângе noului ministru T. Ghica, precizând: „Domnule Ministru! Am servit Țării cu neîntrerupere curs de 28 ani: ca Jurisconsult al Statului, ca Directore al Seminarului din

Socola curs de 6 ani, pe care tot eu l-am și organizat, la 1834, ca Profesor de legi în Academia Țării curs de 4 ani, osebit de multe alte grele însărcinări puse din timp în timp asupră-mi din partea Guvernului, pre care toate le-am îndeplinit nu ca Năimitel, ci cu toată căldura, cu toată fidelitatea patriotică națională. Chiverniseli în acel îndelungat șir de ani ai serviciului, afară de tragedia legitimului Salariu, n-am știut, n-am vrut a face!” (Arh. Stat. Iași,

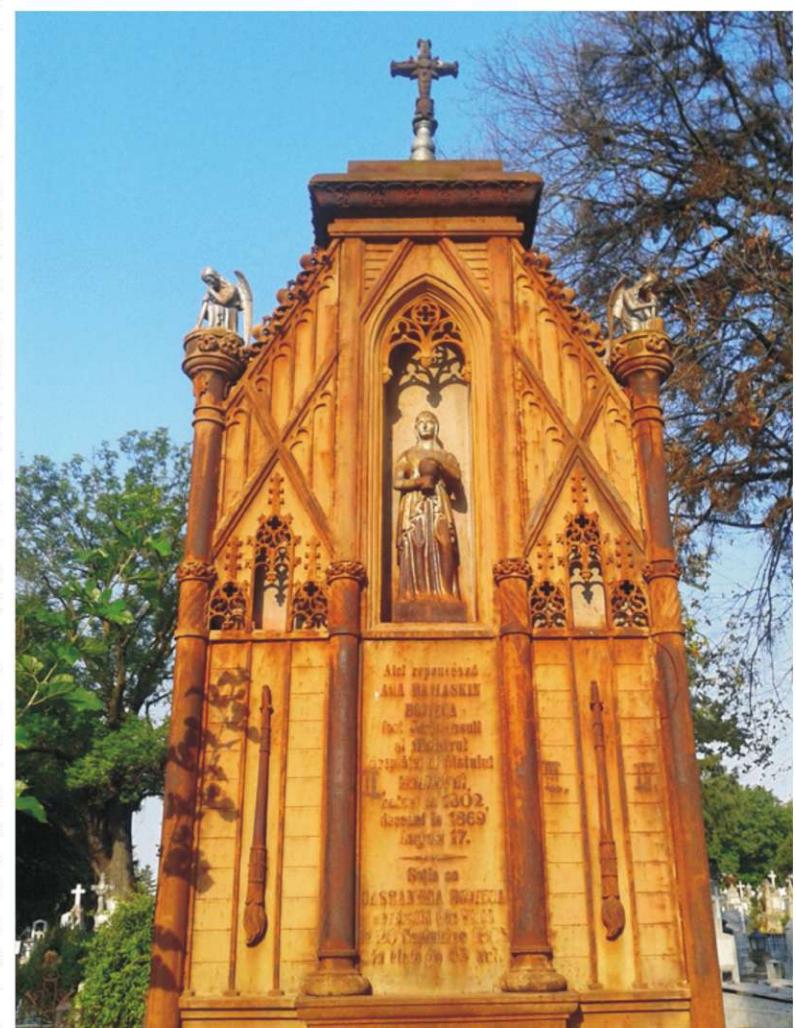
Documente, Pachet 140, nr. 54 – pe plic: „Exelenței Sale Domnului Teodor Ghica, Ministru de Finanțe și Cavaler, Cu tot respectul, la București”.

Slujba conștiințiosă i-a adus și ranguri boierești: în 1835 paharnic, la 1839 căminar, în 1841 ban, iar la 1847 agă, pentru ca la 30 decembrie 1848 să primească și diploma de împământare în Moldova. Printre cele „multe alte grele însărcinări” evocate, să menționăm că a participat la pregătirea ediției românești a Codului Calimach (1833), a fost membru în comisia însărcinată cu cercetarea falsului Huru și printre semnatarii actului de înființare a Comitetului Unirii (ambele în 1856), sau ministru al dreptății în guvernul Kogălniceanu (1860-1861). Cu toate că nu mai era în funcțiune, este ales membru onorific al ASTRA, la 1862, dovadă a meritelor deosebite în slujba nației române.

Din căsătoria, la 1835, cu Cassandra de Goian (1816-1885), care avea moșia de zestre Cires, din Bucovina, au rezultat șase copii, din care cea mai mare parte a moștenirii (1.000 galbeni, casa din Iași, biblioteca) îi este dedicată nevărstnicului Ioan, dat fiind că ceilalți erau „aranjați la casele lor”. Iustin (Iustinian – 1835-1905) era funcționar al Statului (la 1862 casier la Direcția Poștelor din Iași,

în 29 iulie 1876 numit șef perceptor la biroul vamal din Iași, iar la semnarea testamentului propriu, în 1905, figurând ca „Gerent al Consulatului Imperial German” – Arh. Stat. Iași, Documente, Pachet 168, nr. 69 b; placă de pe mormântul de la cimitir precizează că a fost Cavaler al Ordinului „Coroana Prusiei” și „Medjidiye” otoman). Dimitrie (n. 1836) era căpitan (la 5 feb. 1891 se declara: „fost Căpitan în armata română, de profesie liberă, domiciliat în orașul Fălticeni – Arh. Stat. Iași, Tribunalul Iași Secț. III, nr. 17, f. 2), fiica Aglaia (1842-1866) era căsătorită cu căpitanul Ioan Gărdescu din București (adeverirea foii de zestre datează din feb. 1863 – v. „Fóea de publicații oficiale”, An. V, nr. 34, 15 feb. 1863, p. 3), Sultana era căsătorită cu maiorul Enescu din Câmpulung, Eufrosina cu un Scărișoreanu din București (Gh. Ungureanu, *Jurisconsultul Damaschin T. Bojinca, 1802-1869. Contribuții la viața și activitatea sa*, Iași, 1930, p. 24).

Deși pensionat de opt ani de zile și retras la Salcea sau Dumbrăveni, moartea sa nu trece neobservată și primarul Dimitrie Gusti îi solicită Rectorului Ștefan Micle să invite „Corpul Dlor Profesori ca să asiste la ceremonia funebră” ce urma să aibă loc la biserică Barnovschi miercuri 20 august 1869, „la 2 ore după amiază”, ceea ce se și întâmplă (Arh. Stat. Iași, Fond Rectorat, Dos. 75/1868-1869, f. 113). Rămân în memorie, de pe urma sa, câteva lucrări (sub influență iluministă) notabile pentru vremea aceea: *Istoria românilor* (1829), *Istoria lumii pe scurt de la zidirea ei...* (1830), *Anticele românilor...* (și nu „românilor”, cum figurează uneori în articolele de astăzi – 1832-1833), *Diregătoriul bunei-creștere spre îndreptarea multor părinți și bun folosul tinerimei române* (1830), cum și luarea de poziție polemică împotriva sărbului maghiarizat Sava Tökölî, susținător al originii slave a poporului român (1827 – în limba latină, 1828 – în română). La Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” din Iași se află o scrisoare și un contract semnat de Paharnicul Damaschin Bojinca, pe când era director al Seminarului de la Socola (1835).

Dorina TICU

„MappingBooks - Let's jump in the book!” – un proiect revoluționar al Iașului –

În ultima perioadă auzim tot mai des discursuri de tip progresist care susțin evoluția galopantă a umanității, pe fondul dezvoltării economice, a tehnologiilor, a mobilității sociale și nu numai. Auzim tot mai des că societățile, comunitățile umane au trecut de la perioada industrială la era informației, pentru ca astăzi să evoluăm spre „societatea bazată pe cunoaștere”. Datorită dezvoltării rapide a Internetului și a tehnologiilor informatică (IT-ului), tehnologia *e-learning* a devenit extrem de importantă pentru procesul de învățare, îmbunătățindu-l.

Un asemenea proiect revoluționar este „MappingBooks - Let's jump in the book!”, care a pus bazele primei cărți inteligente la Iași. Proiectul este

format dintr-o echipă de cercetători de la Universitatea „Al.I. Cuza”, condusă de renumitul profesor ieșean Dan Cristea, fost decan al Facultății de Informatică, scriitor și academician, specialist în lingvistică computațională, alături de lect.dr. Ionuț Pistol, Daniela Gîfu și Lucian Gâdicioi - de la Facultatea de Informatică; dr. Dorina Tîcu de la Facultatea de Filosofie și Științe Social-Politice și lect.dr. Mihai Niculaș de la Facultatea de Geografie și Geologie.

Proiectul „MappingBooks - Let's jump in the book!” este rezultatul a patru ani de cercetare și programare, demarată în urma câștigării finanțării de la Ministerul Educației Naționale și și-a propus să creeze tehnologii care să înțeleagă textul unei cărți și să ofere citi-

torilor informații de context într-un mod interactiv, atrăgător și dinamic.

Astfel, a luat naștere prima carte intelligentă care folosește ca și bază informațională manualul de Geografie pentru clasa a VIII-a, care este “reinterpretat” în baza tehnologiei, printr-o aplicație ce poate fi descărcată pe telefonul mobil sau pe tabletă, conectate la internet și cu servicii de localizare. Deschisă pe telefonul mobil, cartea poate fi citită și ca un manual obișnuit, dar, în baza inovării tehnologice, cartea poate face corelații în sensul că fiecare mențiune a unei localizări geografice este automat recunoscută, și elevul poate să afle informații suplimentare.

Mai mult, cartea *smart* generează automat „scheme” inteligente ale infor-

mării din manual, iar în funcție de locul în care se află cititorul și de momentul în care citește, va primi recomandări să viziteze locurile din carte, se vor marca traseele făcute de persoane și va exista și o formă de comunicare cu alii cititori.

Creat astfel, „MappingBooks - Let's jump in the book!” este un proiect al noii generații și al generațiilor viitoare, care își propune să reimagineze întregul concept al cărții, aducând în același plan interactiv inteligența artificială care trebuie să reinterpretze și să conecteze planurile informative, fictive ale manualului cu planul realității, al umanului într-un timp dat, într-un spațiu determinat.

Dan-Bogdan HANU

Dog's Diary (din vremea cîinelui sub acoperire involuntară)

> Iar eu, pur și simplu, nu mai suport băile de evidențe, porții de argumente aflate în limita stocului disponibil, porții sleite, servite sub forma unor comunicate sau prelegeri ținute *ex cathedra* ori înveșmîntate măiastru, cu o minuțiozitate și aplicațione a nuanțării, demne de alte... teme(r).

Mecanica stărilor lăuntrice, nebuloasele lor înfățișări ori, cine știe, travestiuri, stări care nu mai apucă să iasă, întrucât s-au născut incomunicabile, alchimia fascinantă pe care o dezvăluie întrepătrunderea și concatenarea lor cu amintirile – e, într-un fel, o reîncarnare reciprocă, bisensuală a lor –, schimbul de verigi care tulbură și se păstrează în ținuturile aburoase ale unei conspirații deocamdată latente. Un deocamdată de neclintit! Stări fără o jumătate precisă, re(cu)perabilă. Alchimie... o trapă continuă, dincolo de ea pîndește confuzia fără margini, confuzia care te încearcă mai întîi, te invadează lent și te copleșește fără cusur, ori de cîte ori reiești un traseu, cu tremul, pe sosea ori *per pedes apostolorum*, se cerne, se instalează și te cimentează, și astă din faptul că, înaintea ochilor, se desără aceleasi locuri care se sting, mor pe picioare, locuri ce țău modelat și clădit, cu mult timp în urmă, durata interioară, locuri în care ai crescut și care, de ceva vreme o simți, te-ai livrat deruite... Mă gîndesc dacă n-ar trebui să zăgăuiesc aceste plantații lăuntrice, să le împrejmui cu semne de întrebare, căci prea sună a lamento ultim, prea fluidă li-i agregarea.

< Imagine soc, interzisă tuturor pragmaticienilor, eviscerărilor spiritual, pozitivștilor de orice confesiune și azimut, utilitaristilor de modă nouă, veche, intermediară sau intermitentă, adeptilor formelor de inginerie de orice fel, indiferent de vîrstă și nu neapărat practicanți (celor mai numeroși, pînă la urmă, aspiranților!): ÎNCEPUTUL se plasează undeva prin memorabilele măruntaie (mai troșnec și astăzi, la răstimpuri, prin cotloane nedeslușite) ale anostului '88. Se ia acest început și se agită ferm, pentru ca să iasă din el duhul acelor timpuri (să iasă și folosit cu sensul de *a sua formă*) și pentru a face posibilă... conținutarea, mă rog, chestii de posologie. Locul desfășurării: piața Chibrit, luată pe toate părțile, ocolită în traveling la relanti, se învăluie de pe Bulevardul 1 Mai, de pe Calea Griviei, de pe Clăbucet, se înfăsoară cu privirea, se strîng fedeleș nava blocului care tronează central, în față în trei sau patru tronsoane, mi-e greu să-mi amintesc, nava blocului aşa cum e întrupătă, plăsmuire a aerului, despărtită din aer, își pierde orice legătură cu solul, nu mai e înrădăcinată în stradă, e absorbită parțial în lumina deschisă ca un ochi imens, perfect, covîrșitor, o lumină în care nimic nu poate rămine ascuns, se subțiază pînă ajunge o lămă care se clatină, vibrează în valul de lumină pură, originară, înghețată și pe tăișul acestei lame, la diferite nivele, în baloane, văd oameni care par să nu-și dea seama de nimic,

străini desăvîrșiți de aceste metamorfoze, oameni agătați de tăișul acestei lame, oameni care n-au trecut de 50 de ani, jos, pe trotuar, trecători cu aceleasi vîrste și, brusc, ruptura: niciunul dintre acești oameni nu va ancora la tărmul lui 2013.

> Livius Ciocârlie: „Ce nu pot să admit este disprețul credincioșilor (în vecii vecilor n-ăs putea să-i disprețuiesc eu pe ei!). Altceva le cer: să sufere pentru că eu nu cred. Să-și spună măcar: «Uite-l pe omul ăsta: ne înțelegem, este de treabă, la locul lui – și se va duce în iad. Ce tulburător!»”. Dar ce tulburător să rumegi, să destramă toate astea, văzîndu-le simultan, ca și cum te-ai afla, deopotrivă, și de o parte și de cealaltă a baricadei, istovire și toropeală, leșioase, înlănțuindu-mă, alunecarea prăfoasă, pulverulentă în însuflețirea care a(m) fost, ca într-o criptă ce, odată, mi-a fost casă. Dezamăgirea, deznașdejdea sfârșimicioasă regăsind, totdeauna miraculos, un orizont al motivării, coagulind motivația, nefiind decât punctul care provoacă reiterarea, care consfințează ciclicitatea de Sisif neștiut și impenitent. Aceste lucruri n-ar trebui să existe odată, dar, cum aşa ceva e imposibil, mult mai simplu ar fi să n-avem habar de ele. Astă e, deocamdată, în această viață, nu ne-a fost dat. Contrastele sfîșie, binele cuibărit în râu și deloc izbăvitorul revers.

> A fost un timp când putea fi simțită greutatea, chiar densitatea specifică a fiecărei zile, dincolo de preocupările, de problemele ce-o umpleau; acum, acestea se transferă, se depun, *trec în trecut*, apăsă din urmă, retrospectiv, sporind consistența amintirilor cu ceva ce nu ai trăit, dar și-a fost întipărit, imprimat în matricea sensibilă, și s-a sedimentat în simțuri, în emoții, în gînduri.

Cînd, de fapt, nici nu e nevoie de călătorii ca să înregistrez și, astfel, să te îmbîbi de ciocnirile, contrastele între o lume și alta, între lumi successive sau concomitente, căci, aceste ciocniri (plastice, pentru că se petrec, produc, mereu cu un rest, lăsînd un rezidu de consecințe care îscăună un soi de responsabilitate prin vizuinile deschise, responsabilitate ce te face să avansezi, dar te și încălăză, te și omoară lent, răpindu-ți capacitatea de a te mai recunoaște, deteriorîndu-ți imunitatea) te însotesc permanent, fibra lor este temporală sau, mai bine spus, chiar temporalitatea.

Aha, așa deci, capuzele, te predai trecutului, abdică de la conjuncturalul care te înserează în prezentul ce îți rezervă, oricum ai lua-o, postura de executant, de pion. Cînd te eliberez de orice dependență, și ca și cum ai opera o reducție, suprimi coabitările de circumstanță, te ventilezi înălăturînd scamele și resturile, te decontextualizezi radical, să vezi dacă mai rămîne ceva care să continue, degajezi calea înaintea trecutului, îl inviți să-ți amenajeze prezentul.

Un centripet, puternic ancorat în sine, cu o bine definită – deși, nu întru totul – axă a persoanei, va fi, de-a pururi, pentru sistem, un corp străin, un neangrenabil, un centri-

fug, unul care îi dispersează coerenta, îl depresurizează și îi alterează cursivitatea, căutînd să-i nege și să se detașeze de valorile acestuia, șlefuite cu trudă și cu o perversitate încorporată în doze îndelung cîntărite. Ambii subiecți, intruși și sistem, primul, silit să supraviețuiască, al doilea, condamnat să-și asume și alimenteze condiția de tăvălug, captivi în paradigma bipolarității inconciliabile. Tare și monolic, ca o stîncă, la unduirile și susurul de nimfă ale sistemului, la ofertele sale (mostră: n-am mai efectuat încărcări de cont de peste 4 luni, în ciuda dulcilor, îspătitorelor presuși venite pe calea mesageriei mobile, ce fac, mă trezesc în țara lui Papură Vodaphone?). Natural, trupele speciale, sîrguincioase pseudopode ale sistemului – greșim, oare, prea mult, îndrăznind a le numi TRIBURI? – pe măsura nevoilor, speciale și ele și cum altfel decît continue, triburi sau trupe alcătuite, pe sprînceană, din vajnici condotieri tapetați, garnișați cu însemne heraldice, bine însurubati în partiturile lor, aliniați pe cîprării, tehnocrați sau tehnocreți, teoreticieni sau teeroticieni, esteji sau iesteji, deontologi sau de-ejusdemfarinologi, infernologi ori paradisologi misunînd sub variii *undercover*-uri, într-o sumă și-ntr-o spumă: *analisti* cu muniție la purtător, vor profesa și rost(u)ii asidu aceeași hermeneutică și vor săpa spre binele și sănătatea aceleiași arheologii, impunînd, pe bandă, *ideologeme* înlăuntruite în construcțe fondatoare și (re)generatoare de sistem (căruia îi și infuzează legitimitate): convenții confecționate, artefacturi și alte фактури convertible neînțîrziat în fracturi cu dedicație, la fel de specială și fără număr, celor numeroși, înghesuși paușal în boxa ignoranților, amendabililor. Cu fiecare ideologem, sistemul se va înălța mai trainic, va fi și mai bine proptit, se va ridica mai admirabil și strălucitor. În fond, se rotunjesc un regim de tip polițienesc multifațet (poliție spirituală, imagologică, mentală, informală, confesională și.c.). Exact acolo unde pulsul vieții se păstrează într-un făgăș mai natural și normal, apare eticheta: *loc viran (disponibil)*. Tot ce ține de fundamentele naturii umane e, din teavă, depășit, datat, casabil și, pe cale de consecință, destinabil ca poligon pentru încercări și experimente, în cel mai bun caz, piață de desfacere pentru inginerii împotriva firii. Si, mă rog, de ce nu? De fapt, diferența o face un amănunt atât de banal încît manifestă tendință răspicată de a dispărea din orice bi(bli)ografie, și într-un sens și-n celălalt, e tocmai bunul simț, cuviința. Cînd nu-l ai, gravitezi inevitabil pe una sau alta dintre orbitele succesului, dacă, ghinion, se întimplă să-ți fi fost setat la naștere, *poartă-ți crucea firei, pe cît se poate, cu demnitate!* e cam unicul sfat, rectelea stigmat, căci, forever incapabil e numele tău, biet loc geometric, depozitar al atitudinilor neprofessioniste, ejectabilul de serviciu. Si... o axiomă: se făcea că sănem o majoritate croită sau croșetată, după caz, dintr-o colcătoare plasmă psihohibidinală. La așa aluat, așa forme în care dospește.

Cătălin TURLIUC

Bogumili, „catarhii” Europei de sud-est Catarhii, „bogumili” Europei de vest

În mod evident, între spațiul românesc și cel din sudul Franței există o multitudine de legături stabilite în cursul istoriei. Una dintre ele, veche de mai bine de nouă secole, extrem de bogată cultural și spiritual, deopotrivă veritabil subiect de meditație esoterică și hermeneutică, a fost cea stabilită de răspândirea bogumilismului în spațiul european. De fapt, catarhii, albigenzii sau patarinii sunt bogumili (mesalinienii) spațiului occidental, răspândirea credinței lor venind clar de la est spre vest, la începutul celui de-al doilea mileniu creștin. Începând cu numele, istoria, doctrina, practicile și învățările acestei credințe (una din marile erezii pentru Biserică), totul este subiect de discuție și polemică într-o vastă literatură consacrată subiectului, atât în Occident, cât și în Răsărit. Dintre români care au scris cu temei asupra subiectului îi evoc doar pe mai cunoscuți B.P. Hașdeu, L. Blaga, R. Vulcănescu, M. Eliade și I.P. Culianu (ultimii doi mai bine cunoscuți și în mediul occidental).

Bogumil, cuvânt de origine slavă, înseamnă «iubitor, prieten al lui Dumnezeu» sau «mila lui Dumnezeu», fiind uneori asociat grecescului Teofil. Promotorul acestei credințe a fost considerat preotul Ieremia Bogumil, contemporan țarului Petru I (927-968). Singurele cărți bogumile păstrate sunt *Interrogatio Johannis*, traducere de la 1190 a unui apocrif bulgar (în timpul episcopului catar lombard Nazarie din Concorezzo) și o *Carte de taină*. Toate celelalte scriri slave și grecești din epocă, care ne dau amănunte despre bogumili, au fost scrise de adversarii lor (preotul Cosma, patriarhul Teofilact, Euthimios Zigabenos, Ana Comnena, Edictul de la Târnovo din 1211 etc.). Toate sursele insistă în diferite grade asupra dualismului, docetismului (negarea realității morții și suferințelor lui Isus), vegetarianismului și ascezei, encratismului (doctrină a unei secte gnostice din sec. al II-lea care propovăduia renunțarea la mariaj și abstința), antinomismului (indiferență față de legi), anticosmismului (ura față de lume), metempsihoziei și iconoclasmului. În plus, I.P. Culianu sesizează pesimismul acestei credințe, fapt care o deosebește fundamental de celealte doctrine dualiste.

Bogomilismul apare la începutul secolului al X-lea iar maxima dezvoltare o cunoaște în perioada secolelor al XII-lea – al XIV-lea. Nu mai puțin de nouă sinoade bisericesti ținute la Constantinopol, Târnovo și Zica condamnă bogomilismul, o dovadă că acesta a devenit redutabil la nivel social și doctrinar, cum o demonstrează și M. Eliade.

Din Bulgaria de azi, bogomilismul pătrunde la Constantinopol, la începutul secolului al XII-lea, fiind răspândit de medicul Vasile, înconjurat de 12 adepti. Acești va fi prins condamnat și ars în hipodrom, din porunca împăratului Alexios I Comnenul la 1111. Mai mulți prelați vor fi scoși (depuși) din scaunul lor (episcopi din Capadoccia și chiar Patriarhul Kosmas al II-lea), fiind acuzați că simpatizează

cu acest curent. Dezvoltarea bogumilismului în zona de sud-est a Europei a fost favorizată de mișcările sociale și politice de aici (Petru și Asan, Ioniță cel Frumos, înființarea imperiului româno-bulgar). De aici, mișcarea se răspândește în Bizanț, Serbia, Bosnia (în sec. al XIV-lea, în vremea lui Kulin, devine religie de stat), Bulgaria, Țările Române, Rusia dar și spre Occident (Italia, Germania, Franța). Tânăr, în secolul al XIX-lea, va fi resuscitat în Ucraina.

În spațiul românesc actual, prezența bogumililor a fost atestată atât arheologic, cât și în diverse scriri religioase (*Visul Maicii Domnului*, *Cele 12 Vineri*, *Aripa Satanei*, *Apocalipsa Sfântului Pavel* etc.) sau populare (*Cântecul lui Adam*). Deopotrivă, etnologi și etnografi fac legătura între diverse credințe populare: îngerul bun și cel rău, Sf. Vineri, Sf. Sisoe, Sf. Soare etc. și bogumilism. În sudul țării, prezența urmelor bogumile este mai bine păstrată atât în scriri

împotriva lui Dumnezeu fiind alungat din cer. Apare astfel dualismul prin care Dumnezeu, ca principiu al binelui, creează lumea spirituală, veșnică și nevăzută, iar Dumnezeu, ca principiu al răului, în persoana lui Satanael, creează o lume vizibilă, materială și temporală, împreună cu toate formele de viață existente. Există șapte ceruri și șapte niveluri de jos, unde domnește Satan (prin pierderea particulei –el, pierde puterea creațoare, Obolensky). Deși îl plăsuiște pe om din lut și apă, Satan nu are puterea de a-i oferi un suflet și cere ajutorul lui Dumnezeu, care, îndupăcat, însuflarește prima pereche de oameni, întregind lucrarea. Satan, ia chip de șarpe dar și arbore al înțelepciunii, o seduce pe Eva, care naște pe Cain și Calomena, Abel fiind singurul urmaș a lui Adam și al Evei. Dumnezeu devine dumnezeul sufletelor, iar Satan devine dumnezeul trupurilor și al materiei. Scopul creării omului este antiteza dintre cei doi. Dumnezeu dorea să completeze numărul îngerilor căzuți din rai, odată cu Satan, cu sufletele oamenilor, în schimb Satan voia să-și măreasă propria ceată. Pentru atingerea acestui scop, Satan îndeamnă pe Cain să-și ucidă fratele, astfel ca toată omenirea să îl aibă părinte pe Satan. Fiind veșnic și imaterial, sufletul scapă de carcera trupului și se întoarce la Dumnezeu. Experiența morții îi silește pe îngerii căzuți să-și ia neveste din tre fiicele oamenilor, ca să poată obține vehiculul întoarcerii la cer, însă din aceste împreunări se nasc uriași monstruosi care îl atacă pe Satan până când acesta îi înecă în potopul universal. Pentru că oamenii nu au rezistat răului, după 5500 de ani este trimis arhanghelul Mihail sau Logosul, care, după ce vestește Mariei nașterea

cât și arheologic. Un semn distinctiv a mormintelor bogumile, din secolele al XII-lea și al XIII-lea din spațiul românesc, este amputarea palmei, antebrațului sau întregului braț înaintea înhumării sau îndoirea antebrațelor foarte accentuată astfel încât palma să atingă clavicula. În cazul copiilor înhumati, acest obicei este generalizat. Simbolismul mâinii în bogumilism este extrem de interesant și face trimiteri și la heraldica francmasonică de mai târziu.

Din punct de vedere doctrinar, bogumilismul a fost influențat de concepția gnostică a *manicheismului* și de *paulicianism*, o nouă formă a manicheismului din sec. al VII-lea. Paulicienii, persecuți și refugiați până în Arabia, primesc libertatea religioasă din partea împăratului Ioan Tzimiskes (969-976) și sunt colonizați în zona orașului Plovdiv de astăzi, de unde influențează și credința bogumililor din zonă. Doctrina bogomilă era relativ simplă: Dumnezeu era conceput antropomorfic (având chipul unui bătrân), Fiul era conceput ca un bărbat matur, iar Sfântul Duh ca un copil. Ei credeau că Tatăl îl naște pe Fiul prin emanatie, la fel Fiul dă naștere prin emanatie Duhului Sfânt, care la rândul său îl naște pe apostoli. Dumnezeu a emanat doi fi: pe Satanael și pe Mihail, mai târziu numit Hristos. Satanael se revoltă

minunată, intră pe urechea dreaptă în pântecele ei, și se naște cu corpul și numele lui Isus Hristos. Aceasta săvârșește opera de mântuire și de îndreptare a lumii, apoi emană din sine pe Duhul Sfânt pentru a desăvârși opera, iar el se înalță la cer în spirit nu în trup. Prin urmare, după concepția bogomilă, viața omului este confruntarea dintre bine și rău, sub influența lui Dumnezeu și a spiritelor rele, care se află în fiecare om. De aici, disprețul pentru trup și materie, ascea, căsătoria interzisă perfectilor, perpetuarea oamenilor fiind opera lui Satan, vegetarianismul, nu credeau în învierea trupului, spovedania în comun, botezul cu Evanghelia Sf. Ioan pusă deasupra capului, nerecunoașterea Vechiului Testament, ci doar a Psalmilor și a profetilor, respingerea sfintelor taine etc.

În spațiul românesc și în mitul cosmogonic de la noi, dualismul nu este unul radical, absolut, așa cum îl vede Ugo Bianchi, Juan Martin Velasco sau alții exegetai, ci unul relativ, un pseudodualism cum l-a numit I.P. Culianu, la fel și docetismul.

Paul MIHALACHE

Fragment de roman

Simbătă noaptea. Am căzut mort de oboseală. Spre dimineață am visat că m-am trezit și, trecindu-mă, eram conștient că visam că mă trezisem și încintat. Spun acum, la cinci minute după ce am deschis ochii, cînd n-am apucat încă nici să pun lapte pe foc pentru cafea, dar totuși după cinci minute, încintat. Însă, pe măsură ce mă trezesc, distanța tot mărindu-se între momentul visului și cel în care scriu, simt că îl pierd, că se diluează și inventez. În vis, visând că mă trezisem, urmăream visul – celălalt, din vis, și totodată același – cu satisfacția unei lucidități în oglindă – o bizară introspecție de gradul doi. Încintarea nu se datoră odihnei propriu-zise, de care corpul avea atâtă nevoie, cît faptului că surprinsesem somnul în stare de luciditate, dar nu din exterior, pîndindu-l și speculind, ci chiar din interior, de parcă aş fi intrat într-o zonă interzisă, de unde nimeni, odată ajuns, nu se putuse întoarce, apoi aş fi revenit. Mai bine spus, știam că voi reveni. Pentru că, rămînînd perfect conștient, la distanță egală între vis și trezie – dar nu la jumătatea drumului, ci cufundat pe de-a'ntregul în ambele – era ca și cum aş fi trăit o istorie complexă într-un singur moment, cu lentoarea și precizia istoriilor alcătuite din momente care se succed. Un fel de omniprezentă într-un univers miniatural bidimensional.

Aș fi ipocrit să pretind că scrisul e vreun fel de tortură, sau mai știu eu ce voce interioară care nu mă lasă să-mi văd de micile pasiuni rutinar-hedoniste. Dar nu e suficient. Ar trebui ca după fiecare frază pusă pe hîrtie să explic de ce am folosit anumite cuvinte și nu altele, de ce am scris ...*apoi aş fi revenit. Mai bine spus, știam că voi reveni*, în loc să zic de la început că voi reveni, teama de a fi înțeleas greșit cînd am ezitat să las *omniprezentă*, teama de a merge cu explicațiile pînă la capăt fără să abandonez nici o posibilitate, nici o interpretare, întrebările venite parcă de nicăieri, care apar la fiecare apăsare pe taste (întrebarea dacă nu cumva *fiecare apăsare pe taste* e prea prozaic și n-ar fi mai bine să spun ceva de genul *scîrbiți al peniei pe foaia de hîrtie* – motivul pentru care nu vreau să renunț la autoironia exagerată și gratuită de mai înainte), îndărâtnicia de a ține cu dinjii de planul inițial (atât cît o fi existat vreo unul) și a nu lăsa în voia ei povestea (atât cît ar mai putea fi vorba de vreo poveste) în încercarea de a surprinde orice gînd, orice nesiguranță (acum, de pildă – dar înainte să continui trebuie să spun că *de pildă* mi-a sunat cam prea pretențios, și prea pretențios e, dar mi se pare cumva necinstit să-l mai schimb – mă întreb dacă să folosesc termenul *emoție*), și toate asta nu pentru că ar fi ceva în cuvinte care să merite o asemenea răbdare și bătaie de cap, ci pentru că, trecînd peste detaliiile și implicațiile alegerii vreunei formulări în detrimentul alteia, totul ar rămîne sec, fals și incomplet, ba chiar și-ar pierde, pînă la urmă, sensul – în măsura în care ceea ce scriu e la persoana întîii, în prezent, și nu încep spunînd *Eu, Lumbert Siemowit, descendant al ducelui polonez care a împins armatele răsculaților în apele învolburate ale Odrei...*

Iar acum știu deja că voi încerca să mă justific, spunînd că nu e justificare, ci gînd spontan, *venit parcă de nicăieri*, întrebarea dacă nu cumva n-o fi vorba de lene, frivolitate ori nepăsare, ci poate că lucrurile se întîmplă întocmai ca după ce mă trezesc din somn: înainte de a deschide ochii, aş putea povesti totul cu lux de amănunte; la cîteva secunde după ce am scris *zonă interzisă*, am și uitat fericit de toate gîndurile care mi-au trecut prin minte vreme de trei minute, cît am ezitat, oscilînd între o expresie sau alta. Ba cîteva clipe aproape că am ajuns chiar să iau în serios neghiozia asta, să închid ochii, să uit că, de fapt, știu mereu exact ce am de făcut ori ce ar trebui să spun (poate nu întotdeauna și cum) deși în cele mai multe dintre cazuri – dacă nu în aproape toate – spun și fac taman pe dos. De ca și cum ar exista gînduri, cuvinte sau gesturi care să numi aparțină, pe care să le fi gîndit, spus sau făcut din cine știe ce înfîmplare, care trec fără să lase urme și

nu reprezintă nimic din ceea ce sunt, de fapt, eu – vise erotice pe care să nu le fi povestit nici celui mai bun prieten, care nici măcar în mintea mea nu apar pe de-a'ntregul, ci doar ca frînturi, oprite la timp de orgoliu, decentă, norme sociale, gesturi nervoase pe care nu le fac decît singur, superstiții absurde, temeri comune, vulgare, lipsite de orice interes, dar care conduc adesea la decizii importante ori la frustrări, inhibiție sau chiar la depresie. Și nu văd de ce aş încerca să urmez vreo ordine cronologică, odată ce totul se întîmplă în prezent: amintiri revenite de-a valma, ori chemate în mod conștient, ezitări de acum, din momentul în care scriu (tocmai am șters și am trecut penultimele două substantive la forma nearticulată, pentru a generaliza, dar astă n-are nici o importanță, s-ar zice – forma cuvintelor – poate nici măcar rezultatul) mici planuri – toate la fel de reale, la fel de prezete.

În ziua aia, îmi amintesc, era într-o miercuri, pentru că maică-meă se dusese la cursul de radiestezie, cînd l-am văzut cu ochii vineți, față umflată și părul de deasupra frunții naclăit cu sînge-nchegat, n-am fost surprins. Parcă știusem dintotdeauna că taică-miu-i făcut să ia pumni. Cu toate că – dar astă pot s-o spun abia acum – fusese o vreme cînd nici prin gînd nu mi-ar fi trecut. Firește că-mi părea rău, doar îl iubeam, însă arcadele sparte și gura strîmbă, cu buzele răsfrînte înspre înafără, de parcă fugise de la căminul de retardări, erau semne de slăbiciune, n-aveam cum s-o sucesc. Și, ca și cum n-ar fi fost oricum suficient, mă făcea și pe mine să mă simt retardat. Îmi plăcea sau nu s-o recunosc, imposibil să nu-i fi semănat întrucîntă. Văzusem destule filme în care cîte-un grangur cu pardesi lung, negru, țigara în colțul gurii și părul dat cu gel peste cap, un bărbat în adevăratul sens al cuvîntului, ce mai, trecea prin mijlocul unei găști de borfași și știam de la bun început că nu i se poate întîmpla nimic rău. Îi scuipa pe pantofii. I se rupea de ei. Iar taică-miu și-o luase de la un moș decrepit, fiindcă nu-i plătise chiria la timp.

Nu o dată am scăpat naiba știe cum, după ce m-am luat la porcăit cu o șleahtă-ntragă de scandalagii, prin Bularga sau Păcurari, pe unde nimeream, numai să-mi demonstreze mie că nu-s ca el. Exagerînd și dîndu-mă-n spectacol. Firește, mai tîrziu. Trebuie să fi fost prin liceu. Habar n-am dacă la optșpe ani, intuindu-și slăbiciunea, nu făcuse și taică-miu la fel. Cînd, de fapt, dacă ar fi fost să fiu sincer, aş fi zis – ca acum – că nu voi am decît să fiu lăsat în pace să-mi văd de-ale mele. Violența nu-mi repugnă întru totul – cel puțin între oameni – dar nici nu mă atrage. Nu pot să mă uit la lupte

de cîini, sau cocoși. La box chiar mă amuz, ori în cel mai rău caz mă plăcătesc.

Sunt sigur că taică-miu ar fi dat orice să nu-l văd în halul în care era. Poate dacă nu s-ar fi simțit vinovat și n-ar fi luat mutra aia de oropsit al sorții, nu mi s-ar mai fi părut nici mie astă de umilitor: un accident, astă e, mare tragedie! Stai să-l vei pe celălalt – ar fi putut lăsa să se-țeleagă.

S-a înfințat la ușă la bunici cu Adina de-o mînă și cu șapte gearnătană în spate, că moșu' de pe Săulescu îl aruncase în stradă cu hangarale și concubină cu tot. Bunică-meă era în baie, freca rufe în lighean pe-o bucătă de tablă ondulată, iar bunică-miu în dormitor, cu televizorul deschis și urechea lipită de aparatul de radio, un Opera antic, rusesc, cu antena prină cu scoci, nici pînă acum nu și-a luat altul. Prin '93, '94, meciurile din Divizia A se jucau toate odată și se transmiteau intercalat, comutînd mereu legătura de pe un stadion pe altul, doar derbiul etapei era pe TVR 1 sau 2. Am deschis eu. Aproape că nici nu m-a salutat. Și-a condus curvulîță în bucătărie și a pus apă în ibric, pentru cafea. Ca de obicei, a trebuit să treacă o vreme pînă să pricep cît de cît cum stăteau lucrurile. Să mă prind cum tre' să se fi simțit fiind nevoit să dea explicații bunicilor, să recupereze deficitul de imagine în ochii Adinei, să evite vreo scenă, să mă împiedice să asist dacă scena era inevitabilă... De unul singur, nu s-ar fi sinchisit chiar astă. N-avea obiceiul să ia lucrurile foarte în tragic.

Am intrat după ei, în bucătărie. Era început de septembrie, dar o căldură înfiorătoare și, la etajul patru, ultimul al blocului, soarele bătea toată după-amiază, unde mai pui că bunică-meă facea compot, cred că avea tone de prune, caise și piersici puse de dimineață pînă seara în oale imense, la fier. În orice caz, aici se anunța mai palpitan decît la meciurile de fotbal. Gențile aruncate în hol, taică-miu moveat, Adina – de obicei alintată și excitată ca o mîjă-n călduri – acum încruntată, un sac de nervi pe canapea, gemuită lîngă frigidier. Nu mă îndoiesc nici o secundă, îi iubeam pe ai mei. Dar sentimentele vin uneori amestecate, contradictorii, frică și bucurie, emoție și speranță, aș că un scandal la momentul potrivit poate avea farmecul lui, chiar dacă aş prefera că taică-miu să fie unul din bărbații ăia cu pardesi lung, țigara-n colțu' gurii și părul dat cu gel, peste cap.

— Ce-ai pătit? – l-am întrebat pe un ton cît mai grav, complice.

Nu mi-a răspuns. El. Adina a plesnit enervată din buze. După ce că-i vai de steaua ta, mai ai și-un plod idiot care se bagă aiurea în seamă – părea să fi gîndit.

EPDBM proză scurtă

morișcă. Don Pedro, dumneata n'ai o morișcă? Vreau să văd cum se taie viței.

Soră-meă cîntă diavolul să-mi dea o văcuță albastră
mu, mu, mu
stau și-l aştept la fereastră
mu, mu, mu
lui tanti Ortansa i se văd chiloșii
sub fustă
fu, fu, fu
sînt o fetiță cuminte și tristă.

Don Pedro a pus o cruce în geam și oamenii se închină cînd trec prin față băcăniei. Se adună acolo și tîn sfat. Unii poartă *machetes*, alții topoare. Pornesc să-l prină pe diavol și să-l spînzure de salcîmul din piață. Poate cînd o să fiu mare o să am bani să-mi

cumpăr morișcă.

Tata ne îmbracă frumos și ne duce să-l vedem pe diavol. Are părul lung și limba îi atrînă vînăță în colțul gurii. Tanti Ortansa zice Dumnezeu să-l ierte, săracu, a murit ca bărbătă-miu, de tînăr. Tata o ia de după umeri și o strînge în brațe.

Mama a zis fiule, să-ți amintești de mine! Ce vară! Ce vară, băieți, să mergem să mîncăjî înghețată. Una tie, una pentru soră-ta. Ai grija de ea și să nu vă mișcăți de aici. O ia pe tanti Ortansa și se pierd în mulțime. Să-ți amintești, fiule! Hai, du-te acum! Tanti Ortansa oftează și își lasă capul pe

(continuare în pagina 22)

(urmare din pagina 21)

umărul tatii. Să cumpărăm la copii înghețată. Dar de data asta nu ne mai lasă singuri. Mama a murit, iar eu sănătatea mare. Aș vrea să-i dau diavolului înghețata mea, eu n-am poftă.

Într-o zi n-o să mai am întocro. Va trebui să ieș și atunci n-o să mă mai întorc niciodată. Chiar dacă asta nu-mi va ajuta la nimic.

Dar atunci e acum și prin fața casei trec coloane de oameni cu coroane de flori și sicri pe umeri. Și mama e în casă și tanti Ortansa la fel și încă nu-și lasă capul pe umărul tatii decât cînd e sigură că n-o vede nimenei și mama e veselă și ne strigă la masă și nimenei nu știe c-o să se îmbolnăvească și-o să scuipe sînge și-o să moară.

De cînd s-a închis fabrica mîncăm numai pește. Diavolul să-mi dea o bucată de brînză. Trei nuci și o bucată sărată de brînză. Diavolul împarte jucărui și va plăti scump pentru asta. Tata zice că-i ademenește pe copii să le dea jos hăinuțele. Nimenei n-o să-mi mai dea o morișcă.

Trebuie să mănușcă, băiete, cum crezi c-o să muncești cu mîinile tale rahitice? Să mănușcă ca să nu crăpi de foame. Acușă te faci sănătate mare. Fabrica s-a închis și mama e veselă. Și tata e vesel și tanti Ortansa, dar ei numai atunci cînd nu știu că-i văd și cred că nimenei nu-i vede.

Soră-me mu, mu, mu și mama nerușinato, o trage de cozi, că ea nu știe, e veselă, nu i-a vazut niciodată. Soră-me, Amalia, moaie un cap de pește în mijdei și-l bagă în sân, sub rochiță. Cu mîinile ei rahitice. Niciodată n-o să-o lasă muncească. O să-l cauți pe diavol și-o să-i aduci Amaliei o văcuță albastră.

Dacă-șă dă jos hăinuțele și aduc o văcuță albastră și una portocalie, să nu fie singură. Dacă-mi arăți tu, îți arăt și eu, zice soră-me. Da-mi dai și văcuță. N-am acuma, da-ți dai, îmi arătă?

Fabrica s-a închis. Toată casa miroase a pește. Părul tău blond, Amalia, miroase a pește. Dacă aș avea o văcuță albastră poate că m-ai lăsa să-ți dau jos chiloții. O să plecăm într-o zi, îți promit. Mama o să se îmbolnăvească. O să scuipe sînge și o să moară. O să plîngem amîndoi, dar o să fiu sănătate mare. Puișor, să-ți aduci aminte de mine, și tușește, se înecă, trage ligheanul de lîngă pat. Hai să te acum, ești mic, nu trebuie să vezi așa ceva. Curînd, Amalia. Vom pleca și n-o să ne mai întoarcem. Dacă aș avea o morișcă aș schimba-o pe-o văcuță albăstră, la ce-mi trebuie mie morișcă?

După ciorba de pește urmează rugăciunea. Stăm toți cu mîinile împreunate și repetăm cuvintele tatii. Pentru ce ne mai rugăm lui Dumnezeu dacă l-au spînzurat pe diavol? Pe stradă trec coloane de oameni cu coroane de flori și sicri pe umeri. Acum dacă ești rău și după aia mori și te duci în iad, poți

să faci tot ce vrei acolo. Diavolul atîrnă de salcîmul din piață cu limba umflată, mov, atîrnindu-i în colțul gurii. Scap furculiță sub masă. Mă aplec și o prind pe Amalia de picior.

Afără e frig, și uînă vîntul. Și-n casă e frig, dar mama pune un lemn pe foc și aprinde candela. Amalia cască și atunci e imposibil să nu îți se facă somn. Frigul din plăpumă intră în tot corpul și simți o mie de ace cum îți străpung ușor pielea. Trebuie să mai fie și alte case în care să ardă focul și candela și în care să pot dormi cu Amalia în patul de alături. Dar ca să ardă focul și candela trebuie să vină mama să le aprindă și cît timp vine mama să le aprindă noi nu putem dormi în altă casă.

Amalia: dacă ghicești la ce mă gîndesc poți să-mi dai o poruncă. Te gîndești la un cap de pește cu urechi de măgar, care urlă la lună. Greșit. Te gîndești la cît bine ar fi dacă aș avea o văcuță albastră, atunci m-ai putea lăsa

să-ți dau jos chiloții. Ai ghicit, poți să-mi dai o poruncă.

Eliza cîntă în curte. Pe frigul ăsta. Eliza e soră cu mama și cu tanti Ortansa, dar ea nu iese din camera ei decât noaptea. De zece ani stă în camera ei și cîntă. Îl așteaptă pe unchiul Tony. Tata zice că unchiul Tony a plecat cu o curvă în sud să-și deschidă un butic și să vîndă rachiul. Numai tata intră în camera unde cîntă Eliza. Îi dă că rămîne din ciorba de pește și uneori stă cu ea cît mănușcă. Atunci nu se mai aude cum cîntă.

Amalia: ce-i aia curvă? O să jucăm un joc: eu sănătate diavolul și tu ești curvă. Îmi ceri ceva, eu îți aduc, apoi îți dai jos chiloții. Vreau... o ulcică plină cu lapte pentru văcuța mea, îmi aduci? Se foiește sub plăpumă și rîde. Gata, i-am dat jos. Unde-i ulcică? Înfiștre să ieși să te văd. Pînă nu văd ulcică nu ies. Eliza cîntă. Cobor din pat și deschid geamul. Se face frig, da' mi-e bine. Frigul intră în oase. Haide, vino aici să-o ascultăm pe Eliza cum cîntă. Are vocea înaltă și lină.

Uneori plîngem, dar dacă n-o vezi nu știi că plîngem. Cîntă mereu aceeași melodie. Amalia își ia papucii și vine lîngă mine. Poartă o cămașuță lungă de noapte. E zgribulită. Vrei să-mi ridic cămașuță? Abia îmi ajunge pînă la umăr. Nu, nu acum. Mă privește speriată și tristă. Strada e pustie, dar eu încă mai văd coloane de oameni cu coroane de flori, trecînd încet în sus, spre cimitirul de lîngă biserică. O să plecăm într-o zi. Poate că n-o să ne ajute la nimic, dar aici n-o să ne mai întoarcem. Ce fel de diavol ești tu dacă nu poți să-mi aduci o ulcică?

De trei săptămîni tata își ia vestonul, pantalonii de in și ieșe dimineața să caute de lucru în port. În viață lui n-a pus mâna pe undiță. Lumea moare de foame și dumneata vrei să lucrezi la

birou. Se înfurie că ciorba nu-i caldă. Ia ziarul și ieșe în curte. Mîncăm fără să-i mai mulțumim lui Dumnezeu pentru mîncare. Eu, Amalia, mama și tanti Ortansa. O auzim pe Eliza cum cîntă. Tata încercuiește anunțuri cu un creion colorat. Ajutor de mecanic pe balenieră. Cîrmaci. Curățător de solzi la știucă. Mașinist. Împletitor de taliene.

Tanti Ortansa zice că dincolo de ocean soarele apune la ora nouă. Oamenii beau cafele și animalele cresc singure. Au iarbă și apă și tu doar să le tai ori să le duci la vînzare. Bărbații vin și pleacă dintr-un oraș în altul cu familiile lor, că dacă nu mai au chef să muncească undeva se suie în trăsură și caii îi duc și sunt liberi și pe străzi nu miroase niciodată a pește.

Se face tot mai frig. Tata își ia vestonul și pantalonii de in. Se întoarce cu o sacoșă de guvizori și sardine. Mama, în grădină, face gropi în pămîntul înghețat. Pun roșii, puiule, să avem ce mîncă. Tușește. De la geam văd tot mai des, mai tăcute, coloane de oameni fără flori, cu sicri, urcînd în grabă pe drumul spre cimitir.

Mă plimb prin oraș cu un carnețel și un creion să număr sicriile. Notez data și desenez pentru fiecare un cal. Pentru copiii desenez câte un căluț de jucărie. Unde se duc toate sufletele astea dacă pe diavol l-au spînzurat? Unde s-o fi dus sufletul diavolului? Ce fel de diavol ești tu dacă nu poți să-mi aduci o ulcică?

Mama lui Robert tremură de frig în față la băcănie. Nu poartă pălărie și poșetă ca atunci cînd venea să-l ia de la școală. Nu știu ce face acolo de atîta vreme. Unii bărbați o întrebă ceva, se încruntă, apoi trec mai departe. Cînd mă apropii își ferește privirea. Ați văzut pe aici vreun sicru, doamna Levante? Începe să plîngă și își acoperă cu mîinile față.

Ce idee! Să mori în decembrie, cînd pămîntul îngheță și faci pneumonie numai dacă uiți peste noapte fereastra deschisă. Te bagă cu sicriu cu tot în pămînt și te lasă să degeri acolo, fără lemne în sobă și fără candelă aprinsă.

S-a umplut carnețelul de cai. Dacă într-o zi nu moare numeni, a doua zi se duc câte cinci, săse. La o săptămînă cam tot atîția. Pare-se că trebuie să iasă la număr. Mama tușește și scuipă sînge. Doamne, ia-o pe tanti Ortansa în loc. Știu că nu-i frumos să gîndesc așa, dar tu oricum știi ce gîndesc, așa că nu mă pot ascunde. Și dacă de la tine vin ciorba de pește și frigul și noaptea, tot de la tine trebuie să vină și gîndurile mele, așa că ia-o pe tanti Ortansa în loc. Mama, în grădină, tușește aplecată pește pămîntul înghețat. Roșii, puiule, să avem ce mîncă.

Ordo Amoris și Creatorii contemporani

Oricât ne-am amăgi, se scrie mai mult decât se citește, de aceea reiau atracția pentru versuri prin ochelarii grăbiți ai celor ce folosesc ecranul telefonului mult mai repede decât foia de hârtie, re-amintesc rapid cum se spuneau apoi se scriau, nu totdeauna se tipăreau, declarațiile de amor pentru ființele feminine.

Spiritul mitic și metafizic al dragostei, inițiat de versurile lemnescene, a renăscut în modul de construcție al tinerilor ieșeni, care au reluat un ceremonial elegant, adaptat, în special, de poeții generației de sfârșit de secol XX, de obicei fixat apoi în capitală (Mihai Ursachi, Dan Laurențiu, Cezar Ivănescu, Adi Cusin); aceștia se manifestau printr-un comportament hieratic, folosind versurile ca semne ale iubirii (de fapt se auto-adorau), îndepărând, măcar prin intermediu *componerii, spunerii și scrierii* poemelor, spaima de uitare; prin *ordo amoris*, drept rememorare, sugerez structurile poetice romantice în cadrul special al opoziției față de lirica de tip patriotic, de mijloc de secol trecut, prin care colegii studenți construiau un nou mod al identificării *Sinelui* în dubla statuare a motivelor vizionare ale iubirii și ale morții.

ÎNCERC SĂ EVOC, LECTORILOR de acum, sonurile poetice impuse de căiva tineri, ce au depășit prin lirica ce-au scris-o cititorii și ascultătorii din vremea lor, reașezând în sonete cuvintele ce trimit la jocul iubirii din secolul trecut, o scriere de opoziție și re-naștere; insist pe *spunerea / scrierea* imaginarului obsesiv al generației, fără frustrări politice, creații realizate prin trimiteri la atracția pentru o parteneră ideală, important pentru voi, din mileniul trei, sunt reluările din creația lor.

Dan Laurențiu (pseudonimul lui Laurențiu Ciobanu, n. 10 aug. 1937 - 21 dec. 1998) oferă un sistem simpatetic al spunerii versurilor pasionate, adresate elementelor cosmic, măști ale feminității; *Pozitia astrilor* (1967), *Călătoria de seară* (1969), *Imnuri către amurg* (1970), poeme dedicate, de fapt, unor amori eterne cu sfârșit dramatic, cu referiri fie la motive preluate zona profană greacă sau latină: *Poeme de dragoste* (1975), *Zodia leului* (1978), *Privirea lui Orfeu* (1984), *Ave Eva* (1986), *Psyché* (1989), titlu unui volum, *Ave Eva*, trimite către dubla legătură dintre străgătul legionarilor romani, notat de Suetonius: *Ave Cezar Imperator* și jocul de cuvinte dintre *Ave / Eva*: "Cea mai adâncă voce/ cu care Dumnezeul a creat Lumea/ ESTE VOCEA TA / EA VINE DIN PÂDURE (s.n.)/ din noapte/ din haos/ ascult la telefoni/ această voce// din pădure/ din noapte/ din haos/ Când se va lăsa seară/ voi scrie un nou poem/ ACEST POEM VA PURTA NUMELE MEU (s.n.)/ moartea universală// CÂND MĂ VOI TREZI DIN SOMN (s.n.)/ și voi privi fereastră/ înghețată mămăile pline de sânge// îmi vor aminti/ că anul în care m-am născut/ nu este anul meu/ ci anul în care am trecut/ pe sub Anul Domnului// PE TINE TE IUBESC/ FIINDCA NU TE-AM CUNOSCUT NICIODATĂ (s.n.)/ eu sunt slab tu să-mă tare/ acum a căzut ninsoarea peste oraș// EU AM ÎNCEPUT SĂ PLUTESC (s.n.)/ peste oraș cu această ninsoare albă/ cersesc luminosă/ la ușile voastre// Toată viața mea/ nu a fost/ decât boala și aria/ ceea ce am câștigat// nu a fost decât/ SENTIMENTUL MORTII (s.n.)"

Clasificarea imaginarului său poetic poate fi ușor realizată, intrucât iubirea pare a fi idealul compunerii versurilor; încă din

liceu, imaginea fizică stranie a lui Dan Laurențiu apărea învăluată de puterea de a sugera un ambient elegant, după cum sugerează Nora Iuga:

"*Era un causeur admirabil, socând în dialogurile amicale prin îndemânarea cu care alterna inegalabilile lui improvizări lirice cu citate filosofice, rostite cu aceeași lejeritate. Dan Laurențiu era poet în tot ce făcea.*" (Cf. <http://www.romlit.ro/dan-laurentiu>).

Alături de Mihai Ursachi, Emil Brumaru și Cezar Ivănescu, Dan Laurențiu poate fi inclus în sistemul poetic neoromantic ieșean cu elemente manieriste, melancolice, cu sugestiile emblemice un trubadur obsedat de *dragoste*.

Titurile volumelor și poemelor sale devin emblematic, după două decenii, întrucât, tocmai manierismul acestora și cheia lor simbolică, repetând elemente din alte limbi, arată nu numai structura creatorului, ci trimit către interpretul eventual, supus același obsesii despre *On revient toujours*, poeziile sale fiind expedieri către frica de moarte, aparent eludată prin *iubire*:

"*Totdeauna m-am temut de FEMEIE (s.n.)/ ascunde-mă MAMĂ (s.n.) primește-mă/ înapoï în pântecul tău/ voi sta acolo ghemuit/ ca un diamant/ strălucind/ într-un cuib/ de mătase nocturn// voi fi ocrotit/ de primejdii/ NIMENI NU VA BĂNUI/ CĂ M-AM ASCUNS CHIAR ACOLO (s.n.)/ la adăpost de privirile dogorâte de febră/ ale acestor tinere preoțese/ care mă opresc în drum mănduc/ în fața altarului și-mi susură-n ureche// liturgia cea neagră răstignit pe crucea de foc/ parfumuri violente penumbra iatacărilor/ CU MUZICA ANOTIMPURILOR/ VIVALDI LA CÂPĂTĂI ȘI ELVIS LA CĂLCAȚIE (s.n.)/ ce ospăt senzual ce sudoare de cal/ mamă ia-mă înapoï ascunde-mă în pântecul tău/ voi sta acolo pîtit adormit CA UN DIAMANT STRĂLUCIND/ INTR-O CUTIE DE CATIFEA ÎNTR-UN CUIB DE MĂTASE NEAGRĂ (s.n.)*"

Dan Laurențiu, mereu rănit în dragostea pentru el însuși, se adresează publicului neîndurător: *Călătoria mea ca martir și erou al timpului* (1991), *101 poezii* (1993), *Femeie dormind* (1993), pentru a descoperi elementele eterne ale erosului, cu trimitere la credința creștină și aceea filozofică: *Mountolive* (1994), *Patul metafizic* (2000), într-o compunere orific - emblematică și ușor repetitivă, chiar atunci când folosește schema sonetului în adresarea către iubita / moarte: „Nu mai trebuie să aştepți pe nimeni în această casă cu zidurile ce/ TREMURĂ DE TEAMA TA ȘI DE SPERANȚA TA IUBEŞTE-ȚI SINGUR NEBUNIA (s.n.)/ închide fereastră apoi închide/ și ochii obosită de lumină/ respiră liniștit și adânc aerul/ din gura celui CARE AI FOST ȘI-AL MURIT (s.n.)/ adu-ji aminte de scutul și sabia atârnate/ în adâncurile mării o lumină eternă/ și verde ȚI ARATĂ DRUMUL (s.n.)/ un cântec înalt de fecioare leagănă/ tronul de aur acolo trebuie să te/ odihnești MEDITAND LA PERFECTIUNE (s.n.)."

Astfel, Dan Laurențiu compune versuri, pentru a marca strânsa legătură dintre *cuvântul etern* și *omul trecător* în relațiile profane, devenit *etern* prin simboluri și prin felul de a medita despre *viață și perpetuare*, prin termeni organizați în versuri despre iubire, scriere și *PERFECTIUNE*: „*VREAU SĂ SCRUI (s.n.)/ în încercarea de a construi un drum/ bătut cu diamante spre tine/ vreau să scriu cu nepăsarea/ de a ajunge la finali-*

tatea/ care nu este scopul nimănui/ vreau să scriu în sensul zădărniciei/ de a te face frumoasă/ VREAU SĂ SCRUI (s.n.)/ în speranță că/ poemele mele se vor naște ca îngerii/ dintre coapsele tale/ VREAU SĂ CRED (s.n.)/ că despre vocea ta/ toate aceste litere bolnave/ îți vor aduce aminte/ că eu am plecat pentru totdeauna/ și NU MAI VREAU/ SĂ SCRUI DESPRE NIMENI (s.n.)"

Pentru absolventul *Facultății de Filozofie*, relația cu sistemul poetic al sfârșitului de mileniu trimite mereu către o semnificație simbolică, realizată prin *repetiții*, prin *hieratismul sunetelor*, ce reiau obsesiile poeziei compuse de timpuriu, întrucât Dan Laurențiu se sprină pe el însuși prin versurile sale, descooperind un sens al credinței în *binele spunerii*, devenită modernă prin *ceremonialul iubirii fizice*, amestecată cu idealul descoperirii divine: „*CE FERICIRE SĂ-L DESCOPERI PE DUMNEZEU (s.n.)/ în pântecul unei femei/ acolo unde se naște copilul/ acolo unde arta absolută/ nu mai are nici un sens/ acolo unde toți poeții/ se naștem/ și toti oamenii trebuie să murim/ dar ce fericire/ SĂ-L GĂSEȘTI PE DUMNEZEU (s.n.)*"

Omul Dan Laurențiu era un ins aparent ursuz, timid, însă se comporta ca un prieten de nădejde, supus sortii, ins, care a transferat de timpuriu nevoia de a fi deosebit a unui elev de la un liceu ieșean vestit, cu ajutorul transferului poetic în lumea ființelor și evenimentelor din spațiul lui *Eros*, unde poate fi substituită frica de neant, cu fratribi umane, apropiate de sacru precum în *Ce bine*: „*Ce bine e Doamne/ să dorm lângă Tine/ ESTE LA FEL DE BINE/ DE PARCĂ AŞ DORMI (s.n.)/ lângă FEMEIA PE CARE O VISEZ (s.n.)/ și n-am întălnit-o/ ea rătăcește pe drumuri/ necunoscute/ prin păduri și prin/ lacuri ascunse de vederile/ omului/ ea se ascunde de mine/ EU SUNT UN ZEU (s.n.)/ și nu știu prin ce tușiuri/ și ape s-a ascuns/ EA A PLECAT (s.n.)/ prin măriile sudului sau ale nordului.*"

AM DORIT să sugerez importanța unor stihuri uitate despre o predică de pe munte a poetului ieșean, Dan Laurențiu precum în *Evanghelia după Matei*, capituloare 5 - 7, un discurs divin despre inițierea prin *IUBIRE*, cu ajutorul terminologiei baladești, în limba română.

Calitatea *spunerii și ascultării* unui fel *literar / des-cântec* depinde de receptori (se admite concomitanța celui care *spune* și a celui care *aude*), de aceea trimit către o generație de poeți de la sfârșitul mileniului trecut: Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, Dan Laurențiu absolvenți la Universitatea Alexandru Ioan Cuza, primă structură a cărei emblemă pornește de la atributile ființei, privată inițiatice, după cum explică herbul universitar cu dimensiuni tainice, *hermetice* a lumii.

Pentru autori versurile erau *descântece* (din latinescul *canto, cantare* utilizând prefixul latinesc *des/ contra*), poemele cer zile precise, în care se spun și se scriu secret: *discântec/ împotriva desemnează* ceva ce nu e *cântec*, se sugerează ceva ce limitează, oprește sau anulează efectul produs de *cântec*, construiesc o zonă primară a spiritualității, o modalitate *apotropaică*, un mijloc de comunicare *magică* adresată forțelor suferitoare ființei: *vraja* benefică și *blestemul* malefic, într-un timp neomogen, discontinuu, prin lungimea incantației repetitive, care depinde de disponibilitatea sufletească, și de gestica dispărută.

Lucian PARFENE

dacă avem ochii roșii și vorbim răspicat despre moarte și dacă încă ne pasă de ultima femeie pe care am iubit-o, atunci încă mai putem scrie.

În noaptea asta morții stau agățați de gene și-mi bat cu pumnul în pleoape.

Insomniile sunt groaznice... insomniile sunt uși care se trătesc la infinit.

Pentru că o zi vine după alta, fără să o vezi, fără să o vrei, fără un nume și fără răbdare, pentru că vine dintotdeauna, pentru că pleacă mereu, fără să lase un semn... Nu-mi pasă cine pe cine visează, nu-mi pasă de zîmbetul tău formal,

de nesiguranță lumii în care trăim, de oglinzi, de homunculi, de a inspiră și expira la infinit unul în altul unul în altul...

Mereu mă ascund în inimiile necunoscătorilor. Stau și număr de cîte ori le bate inima... obsesia asta se cheamă delăsare.

Si ea și-a dat hainele jos trupul ei a început să tremure mi-a fost teamă am deschis îngerul am scuipat în el Si ea l-a închis la loc a scuipat peste el și ne-am ținut în brațe am plâns pentru că nu mai aveam loc în iubire.

Seism Tu ai o singură vulnerabilitate. Ai traversat timpul prin falia mea de singurătate.

Femeile uită mereu că sunt de fapt niște fetițe care îtipă isticrici de cîte ori un bărbat intră dezbrăcat pe ușă din dos a imaginăției.

Sunt o ființă meschină care se molfăie pe sine care rânește fără să fie văzută cu un zîmbet cald cu ochii mari verzi neseroși...

Sunt o ființă meschină un simbure amar strivit între dinți sunt al vostru și sunt de ciocolată.

*** Poetul a strivit între pleoape o muscă.

A ucis cu stîngăcie tot ce mai rămăsese viu în camera sa.

Neștiut de nimeni s-a așezat pe fotoliu a deschis o idee și a băut pînă dimineața.

*** M-am luat ostatic mi-am pus pistolul la tîmplă mi-am spus rugăciunea am implorat mi-am retrăit viață nu am avut nici un scrupul am apăsat trăgaciul dopul mi-a lovit tâmpla.

Pot să tac, să stau și să privesc din viermele meu incolor lumea pot să (de ce nu aș face asta) rup viermele în două pot să rod frunze sau pot să rod inimi pot să mă irosesc lîngă tine pot să scriu despre asta sau pot (de ce nu) să îți spun adevărul.

Dacă tot e vremea să ne scoatem oasele și să ascultăm prin ele zgometul lumii, dacă tot suntem aici și abia ne vedem prin fumul de țigără,

Corneliu Dima-Drăgan - 80

Un cărturar patriot

Dacă la începutul acestui an (16 februarie) am comemorat împlinirea a trei decenii de la dispariția tragică, prematură și violentă, a lui Corneliu Dima-Drăgan, iată că spre sfârșitul aceluiasi an (25 decembrie) vom aniversa opt decenii de la nașterea sa. Venise pe lume în prima zi de Crăciun din 1936, într-o căsuță modestă din curtea Spitalului din Bacău, unde mama sa Florica (Popescu, pe numele de fată) era angajată ca soră medicală. Întrucât nu se încheiasă încă procesul de divorț, cu primul ei soț, Nicolae Drăgan, Florica a trebuit să-și declare copilul cu numele acestuia. Mai târziu, tatăl său, Petru Dima, contabil la Fabrica de zahăr din Sascut, avea să-l recunoască și să-l adopte pe Corneliu, adăugându-i numele său. Faptul că avea două nume a însemnat șansa sa în anii de liceu și facultate, când îl va folosi doar pe cel de Drăgan, întrucât Petru Dima a fost deținut politic între 1949-1955... Doar în acest fel va reuși să termine, în 1953, cursurile Școlii Medii Nr. 1 (actualul Colegiu „Ferdinand I”) din Bacău, iar apoi pe cele ale Facultății de filologie (1958) de la Universitatea din București, devenind, peste câțiva ani, asistent și, ulterior, lector în cadrul acestei prestigioase instituții de învățământ superior, până în iunie 1977.

Pe întreaga durată a zbuciumatului său traseu existențial, din copilarie și până în clipa obștescului final, Corneliu Dima-Drăgan a rămas profund atașat orașului natal, unde, între 1967 și 1977, va veni săptămânal pentru a preda un curs de literatură română veche la Institutul Pedagogic de aici. Confesându-se, în 2001, unei prietene din copilarie, fosta sa soție, Olga, spunea despre Corneliu: „Iubea mult orașul Bacău. Tot timpul avea idei cu ce ar putea să facă pentru bibliotecile din Bacău. A coordonat mai multe lucrări de licență, dintre care unele aveau ca temă bibliotecile bacăuane. Mergea des la Bacău, se întâlnea acolo cu prietenii. Avea un anume entuziasm în legătură cu orașul lui natal”. (v. *Cartea*, 1, nr. 8, oct. 2001, p. 7). În toamna lui 1967, participă, în calitate de invitat, la festivitățile organizate de sărbătorirea unui veac de la înființarea primului liceu bacăuan, al cărui elev eminent fusese cu ani în urmă. Cu acest prilej, își va începe colaborarea la revista de cultură *Ateneu*, cu articolul „Centenarul primului liceu din orașul Bacău” (nr. 10, oct. 1967, p. 2). Apreciat de colectivul redațional al revistei („amicus certus in re incerta” fiindu-i criticul Constantin Călin, coleg de catedră și la Institutul Pedagogic), Corneliu Dima-Drăgan reușește să-l convingă pe redactorul-șef de atunci, nu mai puțin entuziasmatul Radu Cărneți, să-i încredeze o rubrică permanentă, intitulată „Bibliofilie”, consonantă preocupărilor sale, care va debuta, în februarie 1968, cu articolul „Biblia dăruită mănăstirii Horezu de Constantin Brâncoveanu”. Până în iunie 1975, *Bibliobiografia Corneliu Dima-Drăgan*, întocmită de noi, consemnează nu mai puțin de 28 de studii și articole publi-

cate în prestiosul periodic cultural de prolificul cărturar bacăuan, pe teme diverse și incitante din domeniile istoriei literare, bibliofiliei și biblioteconomiei. Câțiva ani mai târziu, începând din 28 octombrie 1973, Corneliu Dima-Drăgan va onora o rubrică proprie - *Istoria cătăii* - și în cotidianul bacăuan *Steagul roșu*, unde va scrie despre „Bacăul în *Descriptio Moldaviae*”, despre „Primul teatr românesc din Bacău”, despre „Bacăul în lupta pentru Unire”, despre „Biblioteci din Bacăul anilor '45-'47” și multe altele. Cercetător harnic și intrepid, pasionat de istorie, de trecutul nostru cultural și interesat în a evidenția aportul românilor la patrimoniul spiritualității europene, Corneliu Dima-Drăgan a colaborat, în toți acești ani, cu studii și articole din sfera domeniilor mai sus menționate, la o seamă de periodice științifice și culturale de prestigiu din țară, precum *România literară*, *Forum*, *Magazin istoric*, *Revista bibliotecilor*, *Studii și cercetări de bibliologie* etc., dar și din străinătate, cum ar fi *Biblos* (Viena), *Bulletin de Bibliophilie* (Paris), *Gutenberg Jarbuch* (Mainz), *Le Livre et l'Estampe* (Bruxelles), *Librarium* (Zürich), *Revista de Archivos*, *Bibliotecas y Museos* (Madrid) și a. De pildă, pentru lucrarea „*Forschungen zur deutsch rumänischen Buchhandelsgeschichte*”, referitoare la istoricul relațiilor culturale româno-germane, Corneliu Dima-Drăgan a primit, în 1980, Premiul Internațional „Horst Klemann”, la Frankfurt pe Main. Interesat de bibliotecile și cărțile domitorului Mavrocordat, a publicat în străinătate studii privitoare la acestea și a urmărit în cercetările sale legătura dintre cultura românească și cultura greacă, germană, franceză, flamandă, austriacă. Din păcate însă, există puține șanse ca toate aceste contribuții, risipite în periodice străine, să mai poată fi depistate și menționate cel puțin într-o bibliografie completă a scrierilor sale.

„O eventuală selecție și editare a acestor texte - spunea, în 2008, fostul său colaborator Gheorghe Buluță - ar releva erudiția și diversitatea studiilor lui Corneliu Dima-Drăgan și orizontul său bibliologic modern”. (*Bibliologie românească. Idei. Portrete. Controversă*, Editura „Biblioteca”, p. 96).

Apreciat, încă din anii studenției, de academicianul Virgil Cândea, de prof. dr. doc. Gheorghe Cronț și, mai ales, de prof. univ. dr. doc. Dan Simionescu, reputat specialist în bibliologie și istorie literară veche, cu care va pregăti doctoratul, Corneliu Dima-Drăgan devine, în 1973, cel dintâi doctor în științe bibliologice din România! Om de carte și de condei, cercetător pasionat, entuziasmat de trecutul nostru cultural, Corneliu Dima-Drăgan a fost o personalitate proteică, polivalentă, cu vaste preocupări și strălucite contribuții nu doar în domeniile istoriei și bibliologiei, ci și în cel al criticii literare și al istoriei literaturii române. Din 1964, când s-a produs debutul său editorial, și până în 1976, când își apare ultima carte înainte de plecarea din țară - *Bibliologie*

generală, sub egida Universității din București -, Corneliu Dima-Drăgan este autorul a nu mai puțin de 15 volume, la trei dintre ele având calitatea de coordonator. Dacă adăugăm la acestea cele peste 300 de articole și studii rămase în periodice din țară și din străinătate, putem avea imaginea unui cercetător deosebit de harnic și prolific. În domeniile bibliologiei și ale istoriei culturii dobândise o binemeritată recunoaștere internațională, fiind frecvent invitat la tot soiul de întâlniri, simpozioane, sesiuni științifice, conferințe și congrese din multe state ale Europei. I s-a permis să participe doar la cele din țările socialiste, adică din incinta „lagărului socialist”, de unde nu se putea evada. În cazul invitațiilor sosite din Occidentul Europei, prima întotdeauna viza după data consumării evenimentului... Acest lucru l-a determinat să emigreze. A luat această decizie împreună cu soția sa, Olga care, plecată în iunie 1977

într-o excursie în Grecia, nu s-a mai întors în țară, cerând ulterior „reîntregirea familiei”. După ce a stat o vreme într-o tabără de refugiați, Olga a fost trimisă în Canada, unde a muncit din greu pentru a reuși să achite toate sumele solicitate de guvernul roman pentru cheltuielile cu școlarizarea lui Corneliu (calculate de la grădiniță până la terminarea facultății), precum și taxele pentru pașapoartele soțului și ale celor doi copii. După doi ani, în iulie 1979, Corneliu Dima-Drăgan, împreună cu cei doi băieți ai săi, reușește să plece din țară, ajungând în toamnă - după o sedere de câteva luni în Viena - la Toronto, în Canada...

Stabilit aici, într-un apartament închiriat pe Islington Avenue, Corneliu Dima-Drăgan își continuă activitatea de cercetare în marile biblioteci, scoțând la iveală noi mărturii referitoare la cultura și istoria zbuciumată a neamului său. A desfășurat, în paralel, și o intensă activitate în plan publicistic, întemeind și conducând (din 1980), revista de istorie-literatură-artă-civilizație românească *Tricolorul* și periodicul

literar *Luceafărul*, ambele subsumate unui obiectiv generos - acela de a realiza o mai strânsă și trainică legătură între România și Canada. Se pare că reușise în bună măsură a-și vedea țelul înfăptuit, dacă avem în vedere faptul că o delegație canadiană, venită în România, l-a avut pe Corneliu Dima-Drăgan printre membrii săi, iar apoi, când Ceaușescu a vizitat Canada, directorul *Tricolorului* i-a luat un interviu... Își propusese, de asemenea, ca, atât prin intermediul celor două publicații, dar și prin acțiunea nemijlocită în cadrul unor organizații ale românilor din diasporă să contribuie la realizarea conlucrării acestora în direcția apărării intereselor românești. Fiindcă - e locul să spunem aici - Corneliu Dima-Drăgan a fost, înainte de toate, un bun român, un mare patriot. Iar intelectualii din diaspora românească, cu rădăcini în fosta elită legionară antebelică, au sesizat curând acest lucru, contractând abonamente la periodicele lui Corneliu Dima-Drăgan și devenind colaboratori ai acestora. În acest context se înscrie și încrederea pe care i-au acordat-o românilii de peste hotare care, în 1984, îi vor încrește funcția de secretar general al Asociației Culturale Internaționale a Etniei Române (ACIER), cu sediul la Viena. Un an mai târziu, aflat în vizită la Bacău, Corneliu Dima-Drăgan îi mărturisea lui Gheorghe Pătrar că fusese propus să devină președintele Uniunii Mondiale a Românilor Liberi.. Avusese deja o întâlnire la Viena pe această temă. Din păcate, finalul său tragic și prematur n-a mai făcut posibilă deținerea

acestei înalte demnități, pe care ar fi meritat-o cu prisosință. Fiindcă, asemenea ilustrului său înaintă, cărturarul umanist și patriot Constantin Cantacuzino Stolnicul, căruia îi consacraseră două lucrări în volum (în 1967 și 1971), cărturarul umanist și patriot Corneliu Dima-Drăgan avea să cadă și el, după 270 de ani, tot într-o zi de sărbătoare creștină (tulburătoare coincidență!) răpus de același braț veșnic înarmat al vigilentei oculte antiromânești!

P.S. Fiul de seamă al Bacăului, pentru care a nutrit un constant și neprețuit atașament, pasionat evocator și talentat descriptor al ceasurilor de glorie din istoria urbei natale, Corneliu Dima-Drăgan binemeritat astăzi, la ceas aniversar, prețuirea și gratitudinea concitadinilor săi. Credem că acordarea numelui său străzii Carpați, unde a locuit, precum și titlul de Cetățean de onoare al municipiului/județului ar însemna, pentru moment, un act justiciar de achitare obligatorie a unei poporaniste „datorii uitate”...

Diana VRABIE

Anul literar 2016.

Starea de spirit a literaturii pentru copii din Basarabia

Modesta reprezentare a literaturii pentru copii, în anul 2016, denotă o anumită circumstansă față de acest domeniu, care mai persistă în cercurile noastre literare; retinență alimentată și de imensul val de subproducții, care discreditează genul, dar care înește și de o anumită mentalitate. Dacă în ceea ce privește carte-educativă, carte-jucărie, carte 3D sau cărțile interactive, cu autocollante, cu sunete, de colorat (care, în chip evident, își au rostul și locul lor în întâlnirea copiilor cu literatura, dar care nu sunt totuși literatură), se înregistrează o imensă producție editorială. Cărțile de literatură pentru copii... de calitate nu se grăbesc să inunde rafturile librăriilor. Deși, există și frumoase excepții și tocmai la ele ne vom referi în cele ce urmează.

E de remarcat că, în ultimii ani, capitolul de proză pentru copii este reabilitat estetic prin producții de calitate, nuvele, povestiri, schițe, miniaturi, microromane și chiar jurnale și autobiografii. Nu este o excepție nici anul 2016, care vine cu surprizele sale literare și care este superior reprezentat la capitolul proză pentru copii. Din cărțile ce mi-au fost reperabile, selectez fără ezitare: *Pălăriuță Oranj îl lecuiște pe Dumnezeu de râceală* de Iulian Filip (Editura Junimea, Iași), care, între timp, s-a învrednicit de Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova „Cartea pentru copii și tineret”; *Vrăbia din geantă* de Dumitru Crudu (Editura Prut, Chișinău), *Zâmbetul florilor* de Ion Diordiev, Editura Balacraș s.a. Bun prieten al copiilor, Iulian Filip, de pildă, adună în acest volum o serie de povestiri antrenante și solare, rama cărora o constituie pretextul: „Era odată ca... întotdeauna o fetiță care nu putea adormi fără poveste...” Personaje inedite populează universul lui Iulian Filip: naufragiați, poeți, arhitecți, lupi, bunici, contopiți într-o lume a aventurii, a jocului și a dorinței de a se copilări. Protagonistul volumului, *Pălăriuță Oranj*, vine să completeze galeria amplă a

esențelor de personaje copii din literatura din Basarabia. Acesta își face loc lângă *Bobocel* al lui Ion Druță, *Guguță* al lui Spiridon Vangeli, *Nătăfleață* al lui Aureliu Busuioc s.a., dar vine cu propria sa filozofie asupra vieții.

Se regăsește în acest volum toate mările stilului lui Iulian Filip, umorul jovial, echilibrat, ironia caldă, eleganța ludică, colloquialitatea, spiritul fanțezist, toate consumate într-o atmosferă de basm ce coabitează cu poanta subtextuală savuroasă. În colecția „Ediții critice” a editurii „Princeps Multimedia” a apărut anul acesta și volumul *Aripi și Rădăcini*, care este o ediție completă a poezilor, prozelor și a teatrului pentru copii a lui Iulian Filip.

După ce în anul 2015, Stela Popa își familiariza publicul cititor cu *Îngerii mării*, din seria „Povești pentru Dămăru”, în 2016 publică alte două povești în aceeași serie, *Sofia Păpădia și Semincioara fermecată*, ambele apărute în cadrul Colecției „Cartier Junior”, cu ilustrații de Stela Damaschin-Popă. *Semincioara fermecată* este o carte luminosă, care răspunde ludic la întrebarea picilor cum venim pe lume.

Claudia Partole reanimează tradiția romanului adolescentului miop în sensul că ne propune prin volumul *Prietenul meu EleniS*, un jurnal de copilărie și adolescență, un jurnal naiv, cum îi zice autoreala, în 8 cărți școlarești, formatul cărora a fost inspirat menținut în concepția grafică a cărții realizată de Vladimir Kravcenko. Este un jurnal autentic, atât cât poate fi autentic un jurnal recitat la vîrstă maturității, un jurnal care relevă variabilele unui spirit deschis cuvântului într-un context când despre Dumnezeu se spunea că nu există.

E îmbucurător faptul că scriitorii specializați în literatura pentru maturi (deși astăzi hotarele dintre literatura pentru copii și adolescenti și cea pentru adulți sunt extrem de fluctuante, întrucât până la urmă literatura se adresează „vârstei fără de vârstă a copilariei”) din străutul inocent al maturului)

se lasă seduși de tentația cărții pentru copii și chiar „recideivează inspirație”. Este și cazul lui Nicolae Popa, care intra foarte sigur în literatura pentru copii cu volumul *Balcoane cu elefanți*, obținând, în 2011, premiul „Cartea anului”, la Salonul Internațional de Carte pentru Copii și Tineret. Epopeea editorială o continuă cu *Marele Ciulică* (2012), o carte în care autorul descrie istoria unui copil, ai căruia părinți sunt plecați la muncă în Italia și apoi, în 2015, cu volumul *Ghiozdanul zburător*, apărut la editura Arc.

Cam același traseu îl înregistrează și scriitorul Dumitru Crudu, căruia probabil mediul bibliotecii i-a reanimat disponibilitatea față de carte pentru copii. După ce în 2015 debutează în materie de literatură pentru copii prin volumul de teatru, *O bătrâna de unsprezece ani*, apărut la Editura Prut și declarată Cartea anului la cea de-a XIX-a ediție a Salonului Internațional de Carte pentru Copii și Tineret din Chișinău, în 2016, exact la un an, „recideivează” cu volumul de proză pentru copii, *Vrăbia din geantă*, apărut la aceeași editură, constituind carte surpriză a „Salonului Internațional de Carte pentru copii și tineret”. Este șansa literaturii pentru copii din Basarabia de a se reabilita prin scriitorii de valoare, consacrați și care conștientizează importanța unui domeniu responsabil de calitatea cititorului de mâine.

La capitolul poezia pentru copii, anul 2016 a avut parte de titlurile sale bune și foarte bune: *Puiul mamei, dragul tatei*

de Vasile Romanciu, *Dansul florilor* de Ianoș Turcanu, versuri pentru și despre cei mici, *Copăcel-copăcel și La Mulți ani* de Iulian Filip, texte de urări, colinde, semănături, sorci; toate apărute la Editura Prut, atât de receptivă față de editarea cărții pentru copii. Cuvinte de alungat plânsul și nu numai ne propune Petre Popa, în ciclul de versuri pentru preșcolari, *Văd lumea care mă vede*. Arcadie Suceveanu definește primatul la capitolul inventivitatea titlurilor, dar și a conținutului. *Un secret pe cotcodacnet*, de pildă, este constituită din

poezii pentru (când suntem) copii, după cum și le subîntindează autorul, toate purtătoare de titluri ludice, pregnant poetice: *Moșul de pe cornul lunii, Un clesăte cu ... rac, O silabă ... de tren și ingenios intertextuale: Lupul din povestea Capra cu trei iezi, Ieduii lui Moș Creangă* etc. Merită menționate și alte două contribuții ale aceluiași autor, în coautorat de data aceasta: un florilegiu de cântece pentru copii (cu CD), *Ciupercuța balerină*, realizat împreună cu Ada Zaporajan și noua ediție a „Abecedarului”, destinat copiilor din Republica Moldova și România, realizată împreună cu Valentina Lungu.

Puiul mamei, dragul tatei, de Vasile Romanciu, reprezintă o ediție de dumnică, apărută de asemenea, la editura Prut, care reunește cele mai reușite poezii ale scriitorului, complețate de un original alfabet onomastic, într-o concepție grafică expresivă realizată de Victoria Rață.

În fond, aceeași scriitori, care s-au dedicat genului și în anii precedenți, menținând elegant pe linia de plutire un gen atât de curat de micii cititori.

Tin să remarc onorabila deschidere a editurii Știință pentru reeditarea clasicilor în cadrul colecției „Câmpul de lectură”, destinată bibliotecii școlarului, în

rezentarea grafică rafinată a lui Vitalie Ichim. Am în vedere ediția basmelor crengiene, în forma lor originală, necenzurată ideologic, ediția poeziei eminesciene, ierarhizată de data aceasta conform principiului tematic, mult mai accesibil uzului didactic.

În concluzie, sub aspect literar, anul 2016 s-a dovedit unul benefic și pentru domeniul literaturii pentru copii, cu izbânzile sale literare, dar și cu punctele de suspensie inerente. Nu ne rămâne decât un singur lucru: să ne regăsim cititorii. Salut în acest context, intenția de a relansa biroul de promovare a literaturii la Uniunea Scriitorilor. Dacă cititorul nu ajunge la carte, să ducem carte la el.

Alexandru Radu PETRESCU

Magister dixit

Există momente când viața permite jocul... bucurie. Vremelnică sau nu, ea devine reper în aşteptare, refugiu al altor redescoperiri sau punct de plecare pentru viitoare *zidiri*. Si de fiecare dată trăiesc aceleasi și aceleasi trei trepte existențiale în care cadența quasi-monotonă a lui *zi se frângă, se răsfrângă, se contorsiunează și se risipește, în aşteptarea clipei în care întregul se va fi regăsit, mai bun, mai sus, mai... simplu*. O aşteptare *pre-temporală* – devenită eternitate a nerăbdării (febrilitate a curiozității aflării a încă nespusului) –, *dramul descoperirii*, *descifrării*, *iluminării* propriei finje, de și prin *celălalt* (prea scurt, de fiecare dată) și penitența *post-*, aceea de a nu fi omis, din nebăgare de seamă sau din... *desfrâu de sine*, vreo particulară din întregul la care tocmai fusesem părtășă.

Sub semnul acestui joc temporal nemulțumit, pentru o săptămână doar, să ne aflăm în zodia unuia dintre cei mai... discreți muzicieni români care, cu generozitatea, bonomia și rafinamentul ce îl definesc, a oferit în cadrul Universității Naționale de Arte George Enescu din Iași, bucuria de a fi și a trăi prin MUZICĂ. Tinerii muzici-

Vlad Iftinca, masterclass

eni în formare, studenți sau absolvenți din București și din Iași, s-au lăsat seduși de-al său *modus dicendi*, descoperind că „povara performanței” este, de fapt, DRUMUL bucuriei DESCOPERIRII fiecarui fir de iarbă sau de nisip aflat în cale, al trunchiului copacului căzut sub „apăsarea vârstei”, al răsăritului și apusului, al ploii care limpezește, al răbdării și voinței de a te umple de tot și toate ale creației.

Masterclass-ul susținut de Vlad Iftinca, pianist și dirijor asistent la Metropolitan Opera din New York, a erupt din limitele unui curs de stilistică interpretativă în arta vocală, așa cum am fost obișnuiți, în general, în împrejurări asemănătoare, dezvăluind magma fierbință și nevăzută a zbatării, zbulișcările și amestecul subatomic necesare fiecarui interpret în „așteptarea” propulsării spre înalt.

Specificitatea și unicitatea acestui masterclass au constat tocmai în pătrunderea până în fibrele componente ale rezultantei sonore. Neschimbând eșafodajul de tehnică vocală specific fiecărei metode de cânt, muzicianul Vlad Iftinca a rafinat (dimensiuni mai puțin sondate la noi!) aspecte de fonetică aplicată în cânt, evidențind

particularități ale vocalelor și consoanelor în raport cu limba în care se cântă (italiană, rusă, germană, cehă, franceză), reușind să determine cursanții să înțeleagă necesitatea suprapunerii frazei muzicale peste cea a „melodicității” limbii în care se cântă. Totodată au fost decriptate noțiuni de construcție dramaturgico-muzicală în paralel cu „pozvește/situația dramaturgică” aducând în interpretarea studenților participanți un plus de autenticitate, naturalește și, mai ales, de adevăr teatral. Nu au fost uitate elementele de stilistică interpretativă necesare, ceea ce a făcut ca în Concertul de Gală, publicul, chiar și cel mai puțin avizat, să se poată bucura de fațete mai puțin „luminatice” de obicei ale unor lucrări muzicale de referință.

Am remarcat pe parcursul Masterclass-ului modalitatea diferită de relaționare cu fiecare student în parte, apăsând cu finețe și răbdare pe acele resorturi necesare clarificărilor individuale, precum și perfecta simbioză dintre pianistul oficial al cursului, Cezara Petrescu, și maestrul Vlad Iftinca, semn al unei cunoașteri aprofundate atât a artei pianistice cât și a modului de colaborare cu artistul interpret, particularitate sesizabilă în Concertul de Gală, unde pianistul Vlad

Iftinca a oferit o surpriză publicului, urcând pe scenă pentru a ne încânta cu pagini vocal-camerale de Schubert și Rahmaninov.

M-am bucurat încă odată să văd implicarea muzicianului conf.univ.dr. Vasilica Stoiciu-Frunză, fermentul și coordonatorul acestui Masterclass, care, cu prezența eleganță și distinsă ce o caracterizează, a realizat în prezentațarea Concertului de Gală litanțul inspirat dintr-momentele muzicale. Mi-ar fi atrăs atenția într-un mod plăcut dacă s-ar fi făcut remarcată o mai mare implicare a profesorilor de canto în demersul organizatorilor de a oferi studenților oportunitatea de a cunoaște și a lucra cu o personalitate artistică de talie internațională, la standardele uneia dintre cele mai mari instituții muzicale ale lumii, Metropolitan Opera din New York.

Rămân însă cu bucuria de a fi fost simplu observator al trecerii prin viață a tinerilor muzicieni a *clipei* ce, poate, i-a bucurat, i-a descoperit, i-a descifrat și i-a iluminat propriilor finje, reper și punct de plecare pentru viitoare *zidiri*.

Magister dixit.
Mulțumim, Vlad Iftinca!

Reacționarii

După mai bine de patru decenii de observare a discursului și vorbelor din spațiul public și interpersonal (adică nemănușat în media sau în cadrul formal) ajung la concluzia că români (care au talent, după cum se vede la televizor) sunt prin natură *reacționari* – și nu doar în politică. Nu în sensul consacrat al termenului², ci în accepția dată acum un veac, de unul dintre străbunicii Frontului Național din Franță³, Léon Daudet (fiul celebrului Alphonse), de profesie medic dar prin vocație polemist. Acuzat că ar fi „*reacționar*”, el demola pe de o parte iluzia progresului în politică (ostilitatea față de Republică era viscerală la el) iar pe de altă parte redusea termenul la sensul etimologic, prezent în fizică (unde unei acțiuni îi corespunde o reacție) sau în fiziologie (unde răspunsul este doar o reacție la un stimул).

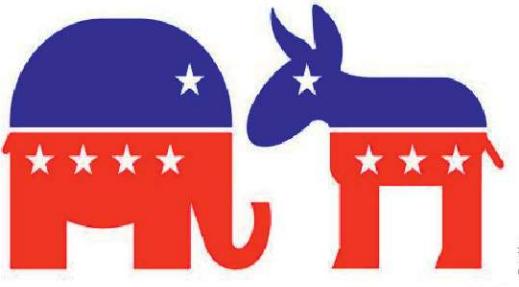
M-aș fi ferit de o astfel de generalizare dacă n-aș fi fost somat (de un venerabil muzeo-criticograf literar, să-i zicem Tarascon, pentru a rămâne în zona lui Daudet-tătăl) să răspund la întrebarea: „*Ce crezi despre poporul român*”⁴. Atunci nu am putut da un răspuns convenabil („știi, cunosc o mulțime de locuitorii ai României dar despre popor mi-e greu să vorbesc” – am îngămat, surprins fiind de întrebare) dar – făcând un bilanț al ultimelor lumi de dezbatere în media și de tastavrageală⁵ pe Facebook) pot declara astăzi că suntem un popor de *reacționari*: nu este stimul căruia să nu-i răspundem și nici o acțiune de care aflat lumea la care să nu ne simțim datori să... *reacționăm*. Faptul că „*reacția*” de azi nu are nici o legătură cu modul în care am *acționat* ieri nu contează: la jurnalul de seară, elefantul Dumpy⁶ este făcut cu ou și cu ojet întrucât ar fi fost sprijinit de Marele Urs în alegeri, a doua zi, la stările dimineații, suntem încântați că l-a măngâiat pe creștet pe Iepurașul Național...

Mai mult, orice individ – pentru a nu fi considerat handicap, mistocar sau (*Boje moi!*) dușman al românilor – trebuie să aibă în buzunar o părere despre tot ceea ce frântă și face să fremete opinia publică, fie că este vorba de creșterea/ scăderea prețului castraveților (ca urmare a unui complot geo-

politico-meteorologic), de neajungerea tenismenei carpatine la locul I la turneul parizian (înfrântă fiind de o jucătoare din *spațiul ex-sovietic*, e clar că totul era aranjat), de proporția alfabetismului adusă la suprafață anual de bacalaureat (unde dușmanii românilor au contribuit din plin, prin perturbația componentei ortografice a cerebelului junilor noștri).

Îi voi lăsa deoparte pe politicieni (pe care s-ar părea că-i plătim pentru a fi prezenti pe platourile de televiziune și nu în parlament) și pe infractori (somați să dea răspunsuri pe drumul dintre duba penitenciarului și scara tribunalului pentru a face minute de „rating”). Ca „*simplu cetățean*” (pentru a cită un clasic nu tocmai în viață), purtând blestemul meserii didactice timp de peste 40 de ani și având ghinionul unui cerc de prietenii/cunoștințe suferind de boala națională (reacționă *incurabilă*), mi s-a cerut părerea despre multe lucruri, fie din partea unor amici locuind în perimetru guvernării de Grindeanu la ora când scriu articolul, fie din partea celor plecați departe. După ce am intrat în jocul respectiv, m-am hotărât într-o zi să răspund în răspunsul pe care ar trebui să-l dau amicului. Sau chiar libertatea de a nu privi ceea ce, la un moment dat, consider că nu mă privește.

Integrându-mă pe Facebook, mi-am dat seama că malitia este congenital-națională: români au avut reacții mai numeroase (și mai virulente) față de diferența de vârstă dintre „prima doamnă a Franței” și președintele său consorț decât căteva zeci de postaci din Hexagon, pe care i-am urmărit pornind de la „lista de prieteni” și de la „paginile” tematicе de acolo (înlătătorie ale „formurilor” de acum zece ani). Unul a acuzat-o chiar pe respectiva de pedofilie...

Stările despre plimbările făcute de soldații din cadrul alianței umbrelă (a securității naționale) stârnesc imediat „reacții” (de la „formatorii de opinie” cristo-tudor-popescizați la ultimul „deținător de cont” la banca lui Mark Zuckerberg, capitalizată permanent cu opinii și păreri) din partea clavardiștilor români. În alte medii, informațiile trec neobservate, ca orice acțiune normală în cadrul unui sistem militar.

Dar iată că într-o bună dimineață (data a secretă), urmărind reluarea pe TV5 a unei emisiuni de comentariu politic din Franță („C dans l’air”) am răsuflat ușurat văzând obiectul nedumeririi comentatorilor din Hexagonia: președintele Franței nu a *reacționat* la scandalul stârnit în media în jurul unui ministru din cabinetul provizoriu (alegerile legislative nefiind încheiate, compozitia guvernului va fi probabil schimbată în curând). Motivul bucuriei mele era dublu. În primul rând, pentru că Franța nu are în sfârșit la vîrf un om politic capabil doar de *reacție* (cum fură Sarcozy și Hollande), astfel încât putem spera că va face ceva. În al doilea rând pentru că și capra vecinului (adică analiștii politici de acolo) chiar dacă n-a murit, s-a contaminat de virusul opiniiei *acute* (care o va pună la pământ până la urmă, reducând credibilitatea media).

Am rămas însă cu o puternică și adâncă măhnire din cauza unui fapt: nici unul dintre „colegii de platou” nu a scos nici o silabă despre conflictul dintre Dragnea și Grindeanu. Drept care m-am hotărât să reacționez aici, pentru a rămâne în arhivele revistei cu o mărturie privind ignoranța crasă a mass-media din Franță în legătură cu destinul guvernului din Micul Paris, la doar câteva zile după ce premierul nostru l-a întâlnit pe omologul său (provizoriu) de pe malurile Senei.

¹Fost colaborator la „Convorbiri Literare” acum 20 de ani, Master X a publicat (sub pseudonimul de stare civilă și nu numai), eseuri și traduceri ignorante de public.

²«ostil față de progres; retrograd».

³Mișcarea se numea atunci «Action Française» și adunase în juru și o serie de intelectuali de marcă.

⁴Întrebarea venea după ce-i mărturisise nimică strămoșii alogenii.

⁵Palavrageală cu ajutorul claviaturii (traduc după francezul «clavarder»), apărut în perioada modei «forumurilor».

⁶Doar printre o simplă coincidență patrupedul amintit este logo al unui partid politic din «States» (cum spun snobii carpatini pentru USA ; a spune «SUA» este indiciu sigur de incultură).

P. IOAN

Alien: Covenant

Pentru fanii genurilor science fiction și horror, anul 2017 a adus pe mărele ecranul un film mult așteptat, care continuă celebre seria *Alien*, lansată în 1979 prin filmul cu același nume, produs și regizat de Ridley Scott. La cîțiva ani distanță apare și *Aliens* (1986), în regia lui James Cameron, urmînd apoi încă două producții care dezvoltă și mai mult lumea primului film, dar, din nefericire, nu s-au ridicat la nivelul așteptărilor. Același Ridley Scott (cunoscut în special pentru *Gladiator* și *Blade Runner*), mulți ani mai tîrziu, conștientizînd faptul că seria cinematografică în cauză poate fi dezvoltată și mai mult, regizează *Prometheus* (2012), un prequel care ar fi trebuit să explice mai multe aspecte neclare, și *Alien: Covenant* (2017), unde publicul descoperă, în sfîrșit, cine și de ce a creat faimosul *xenomorph*, creațură realizată de pictorul elvețian H.R. Giger (omagiat anul acesta la TIFF).

Alien din ’79 s-a remarcat prin complexitatea personajului principal, atipic pentru perioada respectivă și, mai ales, prin atmosferă intensă, apăsătoare, realizată prin simplul fapt că filmul forțează răbdarea spectatorului, obligîndu-l să aștepte momentele culminante. Dincolo de jocul actoricesc, primele două filme rămîn astăzi valabile și prin nivelul efectelor speciale, devenind, alături de *2001: A Space Odyssey* și *Star Wars*, printre primele producții de la Hollywood în care tehnologia este utilizată în modul cel mai artistic cu puțință. Dar cine este creațura care ocupă locul antagonistului în toate filmele din *Alien*? Xenomorph-ul este răul prin excelență. Un monstru parazit, care ia naștere doar prin implantarea unei larve în corpul oamenilor, cauzînd la naștere moartea gazdei. Prădător însusit, înzestrat cu inteligență, dar nemilos, alien-ul nu urmărește altceva decît să ucidă

și, evident, să asigure perpetuarea speciei din care face parte. De partea cealaltă a baricadei, în categoria personajelor pozitive, se află cei care intră în contact extraterestrii, iar aici memorabilă este eroina primelor patru filme, locotenentul Ellen Louise Ripley, protagonista care, deși plătește, într-un final, cu propria viață, reușește să eliminate paraziții în niște confruntări captivante. Dacă primele filme nu oferă niciun răspuns privind locul de origine sau adevăratul scop al extraterestriilor, iată că prequelul *Prometheus* și *Covenant* vin în completarea „istoriei” din spațele evenimentelor.

În prequel-ul din 2012, care are în titlu numele unui personaj mitologic, publicul descoperă că oamenirea a fost creată de niște ființe celeste, așa numiții Ingineri, o rasă avansată, care a colonizat planetele galaxiei, printre care se numeră și Terra. Dar acești plăsmuitori de civilizații – despre care afilam că au creat un soi de armă biologică menită să distrugă propriile creații – au dispărut, dar secole mai tîrziu, o serie de exploratori au descoperit niște semne, un fel de hartă spațială, oferind, astfel, oamenilor posibilitatea de a călători la acești „zei” pentru a descoperi răspunsul la întrebările esențiale din cele două filme care au acțiunea plasată înaintea întâmplărilor din seria originală: de ce au fost creații oameni? de ce au încercat, după o perioadă, Inginerii să distrugă umanitatea, propriul lor „copil”?

Alien: Covenant, ultima parte din serie, propune niște răspunsuri, deși nu sunt evidente, regizorul mulțumindu-se doar cu niște scurte referințe. Astfel, la începutul

filmului, nava *Covenant*, transportînd 2000 de embrioni criogenizați, se îndreaptă către *Orbige-6*, o planetă îndepărtată, cu scopul de a o coloniza, dar călătoria este întreruptă atunci cînd computerul astronavei – un fel de robot înzestrat cu inteligență artificială numit *Mother* – intercepteză un mesaj video provenit de pe o planetă considerată, pînă atunci, nepopulată. Bineînțeleș, echipajul navei decide să investigeze semnalul ciudat, fapt care declanșează acțiunea, pentru că apare în prim plan David, unul din cei doi supraviețuitori ai evenimentelor din *Prometheus*, androidul interpretat excelent de actorul germano-irlandez Micheal Fassbender (cunoscut pentru rolurile din *X-men*, *12 Years a Slave*, *Inglourious Basterds* etc.), personajul-robot care se pare că și-a dezvoltat o proprie vizionare asupra realității, devenind un soi de judecător menit să valorifice existența celor care l-au creat, adică oamenii. Sigur, filmul este alcătuit dintr-o serie de clișee, începînd cu nașterea alien-ului și terminînd cu moartea violentă a echipajului, elemente tematică împreună din seria originală, însăși impecabil din punct de vedere regizoral, dar neconvincător în raport cu potentialul seriei.

Cu toate acestea, filmul nu este chiar un spectacol de efecte speciale banale, ca în *Transformers*, de pildă. Dialogurile sunt mature, scenele în care creațura se află pe urmele personajelor sunt intense, chiar dacă regizorul a mixat mai mult pe acțiune și nu pe ambientață. A reușit filmul să mulțumească curiozitatea fanilor? Da și nu. De fapt, *Alien:*

Covenant contribuie la evoluția francizei, dar nu într-un mod memorabil. Dezamăgirea publicului constă în faptul că ultimul film al Ridley Scott nu reușește să se ridice la nivelul „mitologiei” seriei, dezvoltată în cărți și benzile desenate. De ce? După zeci de ani de speculații, iată că adevăratul creator al creaturilor nu este natura, ci... David, androidul rămas singur pe una din planetele Inginerilor, după ce i-a exterminat folosind propriul lor arsenal de distrugere în masă. Un loc comun, care putea fi evitat cu puțină imaginație. Se pare că ființa artificială și-a dat seama că propriul creator este slab, „expirat” și nu merită să mai trăiască. La aceeași opinie au ajuns și Inginerii, atunci cînd plănuiau nimicirea umanității. Altfel spus, întregul film se rezumă la o luptă între specia dominatoare și cea neputincioasă, iar pentru a veni în ajutorul „procesului de selecție a celor care merită”, David concepe, prin diverse experimente, xenomorph-ul, arma perfectă pentru a distruga rasa inferioară. Omul este rău, distrugător, nu merită darul vieții și, astfel, din moment ce alții au eşuat, androidul, care acum își dezvoltă o gîndire proprie, perversă, decide să preia rolul celui care trebuie să facă dreptate și ordine, devenind, la rîndul său, un zeu.

Alien: Covenant, chiar dacă nu impresionează, merită văzut pentru că reușește să țină, pînă într-un punct, spectatorul într-un suspans continuu. Lipsesc, în primul rînd, atmosfera lugubră, caracteristica filmului din 1979, înlocuită în prezent cu diverse scene viscere, dar izbutite, ce-i drept. Din fericire, seria va continua peste doi ani cu încă un film și sperăm că astăzi regizorul, cît și scenariștii au învățat din criticele aduse, iar publicul se va bucura, în 2019, de un autentic film *Alien*.

Oana Maria NICUȚĂ

Arte vizuale

De la figură la figurativ. Picturi recente ale Zamfirei Bîrzu

Una dintre cele mai vechi forme de reprezentare vizuală, arta figurativă, a capătat în ultimele decenii un interes aparte. De la revirimentul figurativului în anii 80, prin noul expresionism german, noua figuratie franceză sau tendințele figurative neo-pop din arta americană (aici putem aminti retrospectiva interesaantă care a avut loc la începutul acestui an la Whitney Museum of American Art, *Fast Forward: Painting from the 1980s*), până la arta anilor 2000 care aduce în prim plan prin intermediul figurației teme sociale sau politice pertinente, arta figurativă a devenit un instrument de revelare a complexității psihologilor personale sau colective, al relațiilor inter-umane, a condițiilor transgresive ale globalizării economice sau politice. Scena artei locale prezintă și ea o diversitate de abordări în ceea ce privește figurativul, iar una dintre artistele care abordează aproape exclusiv această temă este Zamfira Bîrzu.

Figurile stilizate ale Zamfirei Bîrzu, exclusiv feminine, evocă forța unui discurs enigmatic, structurat pe straturi plastice bine delimitate. Ritmul produs de dinamismul liniei și de acordul cromatic mereu descompus și regăsit, devine un element de aglutinare plastică esențial. Ritmurile sale plastice vorbesc cu siguranță despre apropierea intimă între vizualul manifestat în timp real și vizualul recompus pe marginea unor experiențe intime

comune. Texturologiile Zamfirei construiesc arealul unui limbaj artistic multiplu, iar figurile expuse pot fi deopotrivă elemente de deconstrucție compozitională, asemenea infomaliștilor francezi, elemente psiho-motorii, purtătoare a tensiunilor expresioniste lirice sau interpretări a unor informații focalizate pe mediul social și cultural autohton, așa cum se pot regăsi, de pildă, în intențiile artei feministe. Feminitatea Zamfirei Bârzu este una esențializată, aproape tipologică, fără a fi pedantă sau didactică. Componenta erotică este mereu sublimată de o matrice a fecundității materne, a materialității transfigurate.

În seria *Adorăția soarei* de pildă, artista ne prezintă o compoziție relativ simplă, bazată pe simetrie, și care ne evocă relieful amarării al Adorăției lui Ra, printre sumă de tehnici care în mai mult de sfera tridimensionalului. Decupajul în foaie de tablă presupune în primul rând acțiunea formatoare, dar și transcenderea bidimensionalului înspre volumetria abia sugerată, în timp ce lucrarea în tehnica picturii evocă mai degrabă vitraliul, activat din exterior de lumina solară. Nudul feminin revine obsesiv ca suport al unor experiențe îndeosebi plastice, care privesc mai întotdeauna construcția formei și a suprafeței vizuale. O suprafață care ne transmite carnalul prin utilizarea pastei de culoare și a inciziei, oferindu-ne o vizionare asupra nudului succulentă, plină de materialitate, aproape tactilă, și totodată abstractă, scoasă din

imediatul cotidianului. Corpul feminin este abia recognoscibil. El poate fi un simplu pretext pentru o formă mascată și îndelung transformată și răstămăcită de autoportret, sau poate că trădează predilecția artistei pentru explorarea universului feminin în general. În orice caz, deși titlurile îl păstrează în tradiția unui academism mitologic (*Ninfa*) ce ar putea fi complet desuet dacă nu ar aminti cumva de figurativismul eclectic al transavangardei italiene printr-un recul ironic, este vădită intenția artistei de a explora plastic erotismul din perspectiva femeii, fără a ceda privirii masculine (și plăcerii voyeuriste care o însotesc) și pentru care nudurile au fost pictate vreme de sute de ani. Nudurile Zamfirei sunt aproape abstrakte. Si, deși postmodernismul pare să se fi încheiat, perspectiva feminină asupra sexualității pe care o îmbrăjează cu naturalețe, fără a o asuma ca pe un gest politic, continuă să fie importantă. Este o sexualitate fals heteronormativă, dat fiind aspectul lipsit de trăsături precise al cuplurilor surprinse îmbrățișându-se pasional.

Atenția pentru formă, textură, ordinea straturilor doublează mesajul subtil din spatele acestor imagini. Picturile Zamfirei Bîrzu descoperă clar echilibrul între fragilitatea femininimului și forța brută, relevând tocmai prin această juxtapunere o latură inedită a feminismului, nu militant sau asumat conștient, ci o latură care ține de o formă de afirmare naturală, existentială brută.

Mircea BĂDUT

Filon omnesc în creațiile 'SF'

Printr-o coincidență, sugestia de a diserta distopic – sau chiar deconstrucțiv și apoi reconstructiv până la convergență – asupra balansului „Tehnologie versus Natura Umană” în creația de Science-Fiction, s-a înfiripat în primăvara lui 2016, când două reviste ce le urmăresc sistematic – *CHIP România* și *research*eu* – au publicat o serie de articole dedicate aceluia nod al evoluției societății umane când se presupune că va avea lor fuziunea dintre om și tehnologie. „Singularitatea”. Si poate că nici n-ar fi o coincidență, cât mai degrabă o amplificare sincronă a unor temeri la nivelul întregii societăți privind acea convergență. Ambele reviste au reușit să trateze subiectul la confluența dintre informatică/inginerie, biologie/medicina, filozofie și antropologie – iar această abordare dialectic-epistemică și totodată holistică mi-a fost liniștită: societatea nu doar că este atentă la problema convergenței tehnologie-uman, dar și o poate analiza echilibrat. Astfel încât – ca o contraponere la mereu-umitoarea componentă (tehnologie) din creațiile SF – am zis că pot focaliza eseul meu pe talerul calm al balanței, respectiv asupra ,umanului’.

Revelația discriminantului afect

Undeva înspre jumătatea secundă a axei mele temporale – deci cam la vârsta la care, pentru mulți oameni, *pastinea pătimășă* se transformă decadent în *reflexul observației* – mi s-a revelat un aspect ce avea să-mi îcline ușor-ușor percepția asupra literaturii SF. Iar faptul acela – fără a fi însemnat un moment dramatic, ci mai degrabă începutul unui proces introspectiv așezat – a apărut prin răspunsul la o întrebare nu chiar atât de simplă cum ar părea. Si anume, „care dintre cărjile lui Jules Verne mi-a plăcut cel mai mult?”. (Observăm că aici „Jules Verne” este o referință crono-întâmplătoare; dacă mă nășteam mai târziu probabil că ar fi fost Isaac Asimov sau Philip K.Dick.)

Răspunsul, după o scurtă trece în revistă a titlurilor de pe cotoarele cărților din biblioteca, a răsărit mental și descumpănitor: „Agenția Thompson and Co.”, secundată de „Uimitoarea aventură a misiunii Bar-sac”. (Trec peste faptul că ambele se pare că sunt scrise de Verne fiul, Michel. Pe-atunci nu știam aceasta, și e mai bine că aspectul, neexistând, nu mi-a tulburat gândurile.) Aflam deci că în topul personal nu se fixase vreuna dintre prozele verniene celebre, ori una cu anticipări tehnico-științifice semnificative. Ci căștagaseră poziția aceea alt soi de scrieri, în care aventura se impregnase cu simțăminte umane în gradul cel mai înalt.

Apoi mi-a venit în gânduri „contrarevoluția”: nu cumva propria uzură mentală, ori blazarea, ori vreo auto-protectie la avalanșa potențială de gadget-uri (din lumea reală, nu din cea SF), mă condusese să la această... revelație? N-ar fi exclus. Însă nu procesul mental al unei persoane, din cvadrilateroane existente în galaxie, contează esențialmente. Că adeverirea faptului că, până la urmă, în creația SF filonul uman are pondere (e foarte prezent, care-va-să-zică), este important (nefiind doar un compus secundar prescris), și – last but not least – rezistă mai bine la trecerea timpului.

Dar trebuie să observăm că, dintre manifestările SF, aspectul este mai expresiv în literatură, în principal pentru că aici raportul „tehnologie versus umanitate” în mixul creației ne apare mai explicit-decelabil, dar și din cauza faptului că în creația cinematografică (m-am oprit la această alternativă în cadrul genului SF) omenscă este folosit adesea ca ingredient implicit, de rețetă.

Revistuire nesistemantică

Probabil că o minte ambicioasă, ori una exersată binisăr în studii exegetică, ar putea identifica, clasifica și urmări diversele categorii (ori nuante) ale afectelor umane ce îmbrăcă, sau chiar „motorizează”, multe dintre scrierile SF. Cum eu nu sunt suficient de cerebral pentru o astfel de aventură a cunoașterii, voi completa ideea doar prin

punctarea câtorva titluri și nume ale genului care mi-au marcat aleator memoria și sentimentele.

• «Mâna stângă a întunericului» – romanul Ursulei K. LeGuin nu ne povestește atât despre conflictul dintre civilizații (deși componenta antropologică și politică este pregnantă), cât despre prietenie și sacrificiu: cu greu să nu simți manifestările fruste de uman, cu greu să nu te impresioneze întrețeserile relațiilor, când covârșitoare/complexă, când filigranice.

• «Cei dintr-o lacrimă» – Alexandru Ungureanu, Almanahul Anticipația 1984. Avem aici o dramă delicată: eroul, doborât de un virus necunoscut pe o planetă străină, află că pentru a se vindeca trebuie să se îndrăgostească de... o floare, o floare numită Legeea. Un parcurs dificil dar bine scris: învingându-și până la urmă rațiunea și resentimentele, personajul reușește curmă acest tur de forță, iar floarea-femeie îl vindecă, apoi se usucă și moare. Cu un final pe măsură: bărbatul este înfrățat marcat de experiență, de conexiunea aceasta cu un alt regn, încât nu se mai simte în stare să revină în civilizația umană.

• „Marți oamenii sunt sparți, miercuri oamenii sunt cercuri”, de Philip Jose Farmer – din nou despre iubire, într-o lume cu discriminări... crono-spațiale.

• „Flori pentru Algernon” de Daniel Keyes – piesa este așa de clasică în umanitatea ei, încât nu mai am nimic de spus.

• «Frazibile și granchioase», Lewiss Padgett, Almanahul Anticipația 1989 – de o cu totul altă factură este umanul de aici, revealând mai degrabă drama conflictului/asiștilor la întâlnirea unei umanități avansate (sau evolute) altfel.

De fapt, am putea enumera mulți autori de SF (deopotrivă români și străini), care – având ei însăși o sensibilitate deosebită, ori posedând o aderență deosebită la aspecte de *feeling* – ne-au lăsat reușite notabile în privința revelării și exploatarii filonului uman.

Să risc, totuși, o trecere în revistă? Mihail Grămescu, Cristian Tudor Popescu, Constantin Cozmiuc, ... Nee! Sunt ei, autori, mulți și prea nealiniați pentru tentativa mea de enumerare.

Nerostul exemplificării

De altfel, e deopotrivă caducă și nedreaptă încercarea mea de a spu dintr screrile SF. Nu știu dacă poate fi vorba de o *cvasi-totalitate* (îndoiefulnic, dacă plecăm de la rădăcinile „pulp-fiction”) sau cărăbă de o *majoritate* (semnificativă), dar vom observa că multe dintre titlurile notabile au pe unde-va un filon esențial de afecte umane. Până și personajele lui Isaac Asimov (precum demodatul croitor Joseph Schwartz din „O piatră pe cer”) ne prezintă o umanitate deosebită. O umanitate ce fie constituie intriga, conflictul, cheia-de-boltă a întregii construcții speculative/fiționale, fie alcătuiește materialul cu care autorul îmbrăcă aventura anticipației.

Bine-bine! Dar dacă așa par să stea lucrurile, dacă recunoaștem că suntem atât de sensibili (de inimoi), atunci de ce nu ne restrângem resemnat la *main-stream*-ul plin de cărți/filme romantice ori de drame? (Si eventual notăm, fără patimă, că unora li s-a chiar întâmplat aceasta.)

Dar nu, nu este vorba doar de emoție, de a consuma (și empatiza cu) trăirile personajelor. Si, re-pusă astfel problema, ne revenim: ceea ce ne atrage este acea confruntare dintre umanitatea *asa-cum-o-stim-noi* și instantierile ei revelate/posibile în situații extreme – adică ceea ce (cred eu că) distinge SF-ul de alte genuri literare/artistice.

De altfel, reiterând paralela cu “sora ei mai *pop-art*”, vom observa cum aspectul aceasta – al îngemănării dintre afect și aventura științifico-fantastică – e foarte evident în filme. Si astfel îmi amintesc de o altă parte a proprietății revelației: încercând odinioară să-mi lămuiesc motivul ce mă aduce în fața ecranului TV la filmul serial „Star Trek”, aflam că nu epicul aventurii propriu-zise mă atragea, ci provocările pe care situația intergalactică le aducea stirei umane, aspectul religios mai limpede în seria „Deep Space Nine”. (De-ar fi să cedezi iarăși ispitei de a exemplifica, la capitolul filme aj nominaliza „Omul bicentenar”, „Wall-E”, „Gravity”, „Oblivion”, „Eu, robotul”, „Gattaca”, „Contact”, „Planeta maimuțelor” (1968), „E.T.”, „Avatar”, ... – și ar urma atât de multe titluri încât evidența s-ar impune. Iar teza mea ar beveni banală, cum probabil că-i șade cel mai bine.)

Albastru de pași. Filă de jurnal

Aflat prin Sala Pașilor Pierduți, cu ochii pe romanticismul cosmic impregnat în cele 19 arhicunoscute fresce gigant, un turist olandez mi-a mărturisit încântat: „Descopăr, după Voroneț și Săpânța, albastrul de...pași”. Deși gândul urmase contextul ad literam și nu ambiția unor metafore cu ștaif, o săptămână mai târziu, cuvintele lui mi-au înmormânat genunchii, cu adevărat. Urmam, atpic pentru un demers școlar, firul castelelor de pe Valea Trotușului, zona despre care aflasem că ar fi intrat, de curând, „în atenția” UNESCO (e drept cu Dansul Ursului, deocamdată), și am sperat. Am zis: ierată fie-mi ironia, să le văd cât nu e aglomerat.

Despre Bacău cel turistic, subevaluat, sunt atât de multe de pus pe hârtie și comentat, încât mă tem că, teoria jumătății pline, ar curând pica, astfel încât nici n-am să calc pe acest teritoriu minat. Și, totuși, să ai trei castele la distanță de doar 10 km între ele și să nu faci din Valea Trotușului o a doua Loara sau Prahovă, la nivel național, e de neierat. Poate că axa Dofteana-Dărmănești-Comănești nu sună foarte delicat și-i lipsește oarece lirism vocal, dar „tehnic” ar putea suci mințile vizitatorilor garantat.

Două Ghika și-un Știrbey, aşadar. Ultimul, cel unde Marina, prințesa-aviator, arunca bomboane din zbor copiilor din sat, a fost achiziționat de un multimiliardar. Planurile sunt glorioase (complex exclusivist, sau așa ceva!), iar drumul restaurării lung și fragmen-

tat. Cel din Dofteana e o bijuterie în stil romantic, pe domeniul căruia nunțile se țin lanț. Nu-l poți blama însă pe proprietar care încearcă, cel puțin, să nască din paragină ceva. Grădina e îngrijită

de voluntarii din sat, vechea casă de vânătoare, transformată în pensiune, a păstrat intact tipicul arhitectural, iar veniturile din petrecerile cu alai, camping ocazional și mai nou filmografie (cu Armand Assante în rol principal, vânător de fantome și vampiri, ce altceva?) chiar par să fie investite în grajiosul ansamblu ce-și

păstrează aerul statuar, în pofida unui trecut bulversant. După un comandament fascist găzduit aici, vandalizări cu amprentă rusească și (supra)doza de comunism, în interiorul zugrăvit pe verde închis, e greu fără un strop de imagine să te mai lași convins. Noroc de foișor. Și-ar, cred suplimentar, ajuta Domnișoara Cristina. O peliculă cinematografică grea, întâmplată tot aici și ea.

Și, în fine, Comănești. E genul de oraș în care nimerești, doar dacă te rătăcești. Prăfuit, dezolant, cu gara-i cândva celebră, copie fidelă a celei elevetiene din Lousanne. Vorbele lui Iorga la adresa sa par să se fi, fidel, confirmat. Exact, dar altfel decât le-a, cel mai probabil, intenționat. „Gară smâlțuită și încununată cu turnuri, care se pot admira mai mult decât locui sau întrebuiță”.

Peste stradă, domeniul nobilului

comănăștean e azi parc public. Cu tot ce presupune titulatura și natura umană, aşadar. Ce orangerii, cascade și havuzuri? Nici fântâna arteziană nu mai cunoaște ape cursuri. Și, totuși, clădirea lui Albert Galerion e, în ciuda varului alb de spital sau de instituție oficială, hipnotizantă. La câteva sute de kilometri, creațiile francezului cunosc o altă soartă. Și Ateneul Român și Banca Națională fiind atracții bucureștene cu emfază.

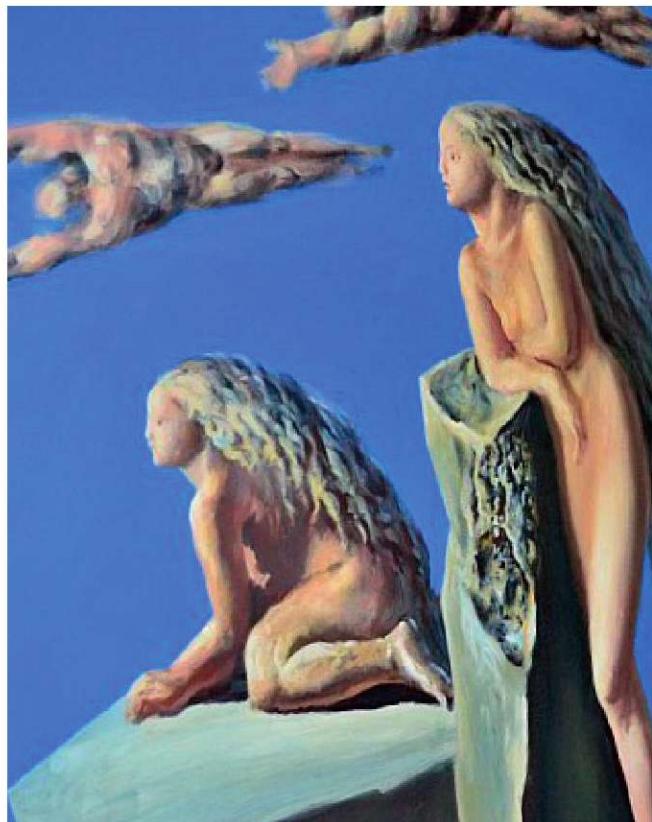
La Comănești, nu mai e demult ca în povești, nu vezi calești, dar e singurul dintre cele trei lesne de vizitat (ca aripă a Muzeului de Artă băcăuan). Fără muzeograf, fără suveniruri, să nu uiți de unde-ai plecat și o filă informativă veche de 30 de ani. Inclusiv asocierea exponatelor are în ea ceva paradoxal. Etnografie, artă contemporană și trofee ale vânătoarei ale celebrului său (de generația a 3-a) proprietar, în calitate de conducător al expediției din Somalia. (Mă rog, ce a rămas din ea nedonat mult mai celebrului edificiu instituțional, Antipa).

Ce reușește a-l resuscita? Unde-i surpriza, într-un final? La parter, două prezențe feminine te cuceresc din vorbe și entuziasm. Îți povestesc cu patos, aşa cum de multă vreme n-am, într-un muzeu, experimentat, despre obiectele pe care fără îndoială copilaria lor le-a compilat, iar azi au titlul de exponat. Îți tin o

prelegere întreagă despre hrana cu capătăranului de altădată și conchid că n-ar gusta o shaormă nici pe bani. Să spui astăzi adolescentilor pentru care mall-ul și altar, convingător, cu empatie și șarm, e ceva!

Te petrec până pe trepte de parcă ești vărul din America, îndelung așteptat a se înturnă, refuză poza de grup „să nu strice cumva”, și-ți spun la final răspicat, când ai îndrăznit să răsuce laudă, că ele sunt îngrijitoare, nimic altceva și că n-ar vrea din confuzie sau altcumva, numele să le apară pe undeva.

Le îmbrățișezi, aşadar, sincer și încă distrat. De inima lor și de etaj. Ultimul loc în care te așteptai să dai de... „albastrul de pași”. Pentru că, da, Sabin Bălașa expune la Comănești, în stilul unicat. Împarte salonul cândva princiar, cu nume ca Ilie Boca, Gh. Velea și I. Vasai. Știai?

Record spiralat

Zona Atrium Palas a arborat până de curând o lucrare unică, ale cărei dimensiuni (585 cm x 350 cm) nu cred să fi scăpat privirii niciunui dintre trecătorii arhicunoscutului complex comercial. Un ansamblu de lucrări în fapt, inedit corelat, astfel încât piesele, trei la număr, să poată fi privite și individual, dar și ca tot unitar. În această ultimă ipostază, creația artistului bate, detașat, un record foarte probabil anticipat. Edi Apostu, cunoscut drept inițiator al conceptului de artă holotropică, descrisă drept *resultantă a unor experiențe transpersonale, care poate transpuне privitorul în stări de supraconștiință*, nu este la prima sa螺旋ă temporală, descoperind în teoria mayașă a calendarului planetar, a nivelurilor secvențiale de timp su-

prăpuse unul peste celălalt, a lumilor paralele și întrepătrunse la un moment dat, atracții ce i-au acaparat atenția și penelul preț de mai mulți ani. Așa cum pentru un doctor în filosofie e poate și firesc să se fi întâmplat. Doar că, *Spiral of Time. 8207* lucrarea pe care ieșenii au putut-o admiră și, după cum anticipam, altceva. Cifra atașată nu e vreun cod alambicat ci reprezintă chiar numărul culorilor și nuanțelor utilizate pentru a o reda. Altfel spus, e o premieră mondială cu...certificat, chiar dacă el e deocamdată materializat prin suita dovezilor ce n-au lipsit din planul expozițional. Concret, fiecare culoare obținută a fost atent înregistrată pe o pală de culori, un ordinatator. Incluzând nuanțe și tonuri adesea greu de diferențiat, în cazul unui ochi „nelucrat”,

mi se-ntâmplă să constați că aceste barometre de culoare denotă un magnetism nealterat, putând oricând pleda, la rându-le, pentru poziția de artefact.

Dincolo de cifre și recorduri, contemplarea unui astfel de „peisaj” cu ecou metamorfozat, e un exercițiu numai bun de încercat. Deși autorul a explicat în repetate rânduri ritmul, forma și contextul în care a creat (un film explicit rulând de altfel simultan cu intervalul expozițional), precum și miza pe care elementele primordiale ale Cosmosului simbolurile și arhetipurile Universale semnele rezonatorii cu diferite planuri ale Universului o au în viziunea sa, fiecare privitor e înclinat să descoperă altceva. Iar descoperirea unei astfel de lucrări e, aidoma unei vânători seductive, un galop nu doar în

plan vizual ci și în cel senzitiv, de subconștient updatat. Explosia de culoare te copleșește firește din start. Dar, ca substrat, găsești senzații neprovocate de formă unilateral (pentru că formele nu au în sine un discurs sugerat). Angelice sau terifiante, umbrite, erodate, familiare sau provocate. E cert un strop de poezie acolo, în faldurile acestea de repetabilă atemporalitate.

Catalogate drept exclusiv abstracțe, lucrările lui Edi Apostu provoacă inerente controverse, dar exceleză fară doar și poate la capitolul autenticitate. Uzând de artificii grafice sau cromatici complementar contrastante, ele sunt biletul necesar de evadare... spre granița dintre extrasenzorial și spirala iluziilor contemplate. De ce? Pentru că e o formă de libertate.

Victor DURNEA

Hoinar prin lașul literar - N.S. Govora

În urmă cu mai bine de un an, redactând un studiu consacrat lui Nicolae Stelian Beldie, alias N.S. Govora (găzduit de „Converbiri literare”, nr. 7 și 8, iulie și august 2016, p. 127-131, 122-128), m-am folosit de o serie de informații găsite într-un text memorialistic pe care scriitorul l-a publicat, la sfârșitul anului 1959 și începutul anului 1960, în revista madrilenă „Carpați”, al cărei redactor asiduu a fost timp de peste două decenii. Textul în cauză, ce poartă titlul *Hoinar prin lașul literar*, poate avea o valoare documentară mai amplă, fiind susceptibil să ofere informații prețioase și asupra altor actanți de pe scena literară ieșeană în anii celor de-Al Doilea Război Mondial. Și nu este exclus să aibă și o altă valoare, depășind-o pe cea strict documentară. Iată de ce mi s-a parut că *Hoinar prin lașul literar* trebuie să „reintre în circulație”. Și acest lucru, dat fiind că revista „Carpați” este foarte greu accesibilă în prezent, nu-l poate face decât o republicare a lui *in extenso* și întocmai. Modalitatea aceasta va contribui negreșit la controlul exactității celor afirmate de autorul lui, implicit la eliminarea inexactităților. Cât despre anumite credințe exprimate în el, în speță „simpatiile legionare”, cred că orice lector le va identifica și le amenda ca atare. Pentru a facilita lectura, aduc o serie de precizări în note.

Victor Durnea

Primul contact cu literații ieșeni l-am stabilit abia în vara anului 1940, deși eram cu serviciul în vechea capitală moldavă de mai bine de un an. În acel moment apără în Iași, sub formă de carte, revista „Însemnări ieșene” sub conducerea lui Mihail Sadoveanu Mihai Codreanu și Gr. T. Popa. Mă ținusem departe de această revistă, pentru că aveam impresia că la „Însemnări” ofițerii nu erau agreeți. Deși la sus-numita revistă colaborau și ofițeri Fonea, Dabija, Mircea Pavelescu etc., faptul că Octav Dessila – recent mutat de la București – fusese primit rece mă făcuse să cred că epoleții erau priviți cu ostilitate.

Încă din 1938, din cauza tensiunii internaționale, se făceau concentrări massive, cu o febrilitate ce încerca să umple lacunele lăsate de aproape două decenii de *dolce fariente*. Printre cei concentrări în vara lui '40 era și un profesor: Octav Gheorghiu. Într-o zi aveau să mă cunoască și să-mi propună să-l însoțesc la cenaclul „Însemnărilor ieșene”. La dorința de a mă cunoaște și mai ales la invitație contribuise citirea unui volumăș de versuri pe care-l publicase cu un an înainte (*Cântece din Maramureș*, Tip. Al. Terek, 1939¹).

Adunările aveau loc în fiecare miercuri seara, în seminarul profesorului Gr. T. Popa de la Facultatea de Medicină. M-am dus și, spre surprinderea mea, am fost primit bine sau aproape bine. La aceasta contribuise nu atât volumășul meu de versuri, pe care nu-l citise nimănii și nici cunvințele bune spuse de Octav Gheorghiu, cât numele. Mă numeam Beldie și o rudă îndepărțată a mea – avocatul Vasile Beldie din Tecuci – era binecunoscut în cercurile ieșene, ca unul ce era căsătorit cu o fată a lui C. Stere și pe vremuri colaborase la „Viața românească”, a cărei continuatoare se pretindea a fi revista de sub conducerea lui Sadoveanu et al. Otilia Cazimir în special m-a primit cu căldură, întrebându-mă despre Lili Beldie (fata lui Stere). Această Lili Beldie se manifesta și ea în domeniul literar cu povești pentru copii. Tot bine m-a primit și N.I. Popa (frate al cunoscutului Victor Ion Popa). Acesta m-a întrebat despre Ion Beldie. Ion Beldie, fratele lui Vasile, era învățător, fusese în dese rânduri deputat, senator și prefect, dar, în afară de asta, știa vag, el era eroul din cunoscuta piesă de teatru *Mușcata din fereastră*. Mihai Codreanu m-a primit distrat, iar Gr. T. Popa bănuitor. De celelalte – prof. univ. Bădărău², Mărza³, Eusebiu Camilar.

Era o femeie urâtă, șchioapă, dar de un puternic talent. Avea idei comuniste, poeziiile ei erau impregnate de aceste idei, dar comunismul Magdei Isanos era idealist, uman. În poeziiile ei erau cântate nevoie, durerile și speranțele clasei muncitoare, dar redate într-o formă duioasă, înțelegătoare, lipsită de agresivitate. Poate cele mai frumoase poezii cu iz comunist ce s-au scris vreodată în România sunt ale Magdei Isanos. Nu știa ce s-a petrecut cu Magda Isanos după „eliberarea” de la 23 August, nu știa cum s-a împăcat idealismul ei cu brutalitatea realității roșii, dar, aşa cum am cunoscut-o, cred că a avut o cruntă dezamăgire. A murit, de altfel, la puțini ani după „eliberare” și pentru a trage toate folosurile bătutului în toba comunismă a rămas doar soțul ei, Camilar. O altă

excepție o făcea maestrul Codreanu cu Otilia Cazimir, un sacrificiu mai mic, deosebit, deoarece poezile Otiliei nu loveau atât de grav în concepții poetice ale bătrânlui sonetist. În proză, după cum am spus, se pare că dictatorul era Agaviloaie. Deși scrisă rar, ginerele lui Garabet Ibrăileanu trecea drept una din eminențele cenușii de la „Însemnări ieșene”. Am constat acest lucru într-o miercuri, când Agaviloaie a reproșat pe un ton destul de tare lui Gr. T. Popa, că, în lipsa lui, acesta din urmă a publicat un articol al lui Ștefanescu-Galați, articol considerat de Agaviloaie catastrofal, la care Gr. T. Popa a răspuns Jenat că nu a avut ce face, deoarece Ștefanescu-Galați susține revista cu bani.

Gr. T. Popa era cel care ducea tot greul revistei, cel care alerga după bani, făcea intervenții etc. și, în plus, veghea ca ideologia stângistă a revistei să nu fie stirbită prin stăcunirea vreunui articol, poezii sau note cu izuri străine acestei ideologii. Gr. T. Popa făcuse medicina la Londra și, ca atâtia români ce și fac studiile în Anglia, Franța sau Germania, și devin filoenglez, filofrancezi sau filogermani în dauna filoromânilor. Gr. T. Popa era un aprig filoenglez. În vara aceea rușii ne luaseră Basarabia și nordul Bucovinei și Gr. T. Popa părea mai sensibil la scufundarea unui vapor englez decât la răpirea celor două provincii. La „Însemnări” se făcea filoenglezism, uitându-se că Anglia se găsește la câteva mii de kilometri, iar Rusia – de la sala în care ne găseam, la numai zece kilometri în zborul pasageri.

De altfel, „Însemnări ieșene” era numai o fațadă. Revisita publica studii, poezii, nuvele etc., dar la adunări, la ședințele fals botzate literare, se făcea politică. Bănuiesc, în plus, că mai aveau loc și alte ședințe în afara de cele de miercuri seara, de astă dată secrete, la care participau numai cei inițiați. La adunările de miercuri seara,

împreună cu cinci luni că am participat, numai de două ori s-au citit versuri și proză; restul timpului s-a discutat politică, dar o politică ce nu poate fi numită înaltă, ci una de cafenea. Nu-mi pot aminti toate mărunțișurile care s-au discutat acolo, îmi sunt însă vîi în minte două cazuri când mi s-a cerut și mie părere.

Dacă s-ar putea spune că, exact ca la „Converbiri literare”, există o „caracudă”, apoi eu, de la început și până la sfârșit, la „Însemnări” am făcut parte din caracudă. Ceea ce bănuiam, adică repulsia față de epoleți, există și la revista ieșeană, dar nu pentru că și acolo, ca și în alte părți, purtătorii de epoleți erau sociotenți prin definiție idiotti, ci pentru că-i bănuiau ostili ideologiei lor politice stângiste. Primirea acceptabilă care mi se făcuse la început se

estompase și răceala creștea din ce în ce mai mult. Primul motiv de răceală a fost prezentarea unei nuvele (mi se publicase una) în care bicuiau moravurile. Eroi demagogi erau frații Ion și Vasile Beldie, cari au fost ușor recunoscuți de N.I. Popa, motiv pentru care acesta mi-a reproșat destul de aspru⁵. Dar apoi au venit și altele.

Să ne întoarcem dar la cele două discuții. Într-o seară, Gr. T. Popa m-a întrebat ce cred ofițerii români despre aducerea de instructori germani și dacă mândria epoleților români nu este rănită de acest fapt.

– Nu cred, domnule profesor, că ofițerii români din generația actuală se pot simți ofensați de faptul că au venit ofițeri germani să-i instruiască, după cum generația d-voastră nu s-a simțit ofensată când au venit să vă instruiască ofițeri francezi, i-am răspuns eu, ceea ce a produs, cum se spune pe franțuzește – „un froid dans l’assistance”. A doua situație a fost și mai gravă. Gr. T. Popa ne-a adus o veste foarte „îmbucurătoare”:

– Domnilor, atacurile aviației germane vor fi în curând fără nici un efect. Englezii au pus la punct un sistem de apărare foarte ingenios. Pe perimetru Londrei s-au ridicat câteva mii de baloane captive. Aceste baloane susțin o imensă plasă metalică, care acoperă Londra total. Plasa este foarte flexibilă și bombele aruncate de avioane, din cauza flexibilității plasei, nu pot trece. La care, părerea mea a produs mai mult decât răceală:

– Domnule profesor, nu știu de unde aveți informația, dar eu n-o cred plauzibilă. Dacă o bombă de aviație trece prin cinci-sase etaje, nu cred că va putea fi oprită de o plasă,oricăt de flexibilă ar fi ea. În plus, avioanele germane care zboără pe deasupra plasei pot cu ușurință incendia baloanele, iar plasa fără susținere nu mai are altceva de făcut decât să cădă.

La răceală a urmat consternarea produsă de intervenția profesorului universitar Bădărău.

– Dragă Grete, nu te supără, dar ca ofițer de rezervă în aviație, trebuie să dau dreptate lui locotenent. În afară de motivele invocate de el, adaug obiecția următoare: apărarea antiaeriană nu va putea interveni contra avioanelor din cauza fai-moasei tale plase.

¹ Placheta de debut, tipărită în 1936, sub titlu *Licurici*, nu s-a păstrat în bibliotecă.

² Teodor A. Bădărău, fiul lui Al. A. Bădărău. Profesor de științe naturale; fusese inițial director al Liceului Internat.

³ Vasile Mărza, conferențiar la Facultatea de Medicină; vezi și mai departe.

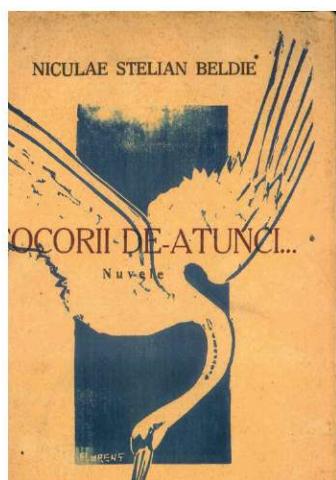
⁴ Informația nu este adeverată. G. Bărgăuanu fusese, de fapt, primul soț al ficei lui G. Ibrăileanu.

⁵ Amintire inexactă. În „Însemnări ieșene” (anul V, nr. 10, din 1 octombrie 1940, p. 18-39) lui Nic. Beldie își publică povestirea *A trecut un sirag de cocoare...* (Ulterior primește titlul *Cocori de atunci...*, titlu ce devine și al volumului „de nuvele” tipărit în 1943.) Nuvela *Alegeri generale* (scrisă Nicolae Stelian Beldie) vede lumina zilei în „Curier iesan” (nr. 1-3, 20 ianuarie – 20 martie 1941, p. 21-32.)

(continuare în pagina 30)

gravură în linoleu de Emanuel Florescu

Hoinar prin lașul literar - N.S. Govora

(urmăre din pagina 29)

Cu toate acestea, frecventarea ceneacului „Însemnări ieșene” în vara anului 1940 mi-a lăsat amintiri frumoase. Gr. T. Popa era un om jovial, amabil și cu mult tact.

Un capitol aparte în amintirile mele îl are Otilia Cazimir. Apreciam versurile ei – adevarate bijuterii, dar mai ales felul ei de a fi inspiră o mare simpatie. Trăia modest dintr-o sinecură, era, cred, inspectoare culturală, dar dacă vreo sinecură românească este cea mai puțin de condamnat, atunci cu siguranță era aceea a cărei beneficiară era Otilia Cazimir. Comportarea ei cu cei ce frecventau ceneacul, mai ales cu cei tineri era aceea a unei surori mai mari, dacă nu a unei mame. Lubise pe George⁶ Topîrceanu și e probabil că acea legătură cunoscută de tot orașul fusese privită cu ostilitate cu ani înainte. Topîrceanu își părăsise soția de pe undeva din Muscel și se stabilise la Iași, intrând în cercul „Vieții românești”. Dar autorul poezilor săltărește și al parodiilor murise și pe străzile Iașului se prelungea ca o umbără, mereu cernită, Otilia Cazimir. Si această constantă, iubirea ei pentru trubadurul trecut în lumea umbrelor, [uimea?] în orașul patriarhal, în atmosferă romantică, heidelbergiană a Iașului. Când trecea pe stradă Otilia, lumea se oprea ca să-o privească cu simpatie, cu duioșie.

Tot la „Însemnări” venea și famosul George Ivașcu. Ivașcu era un Tânăr profesor secundar, comunist agresiv. Această agresivitate nu se datora atât unui curaj deosebit, ci faptului că era ginerele unui general – Teodorescu se numea, dacă nu mă înșel – și cum se va vedea mai departe, grătie socrului, Ivașcu putea să-și permită multe. Redactase câteva numere dintr-o revistă incendiara comunistă, intitulată „Manifest”, pentru care fusese și închis. Acuma scria la gazeta evreiască criptocomunistă „Iașul”, unde redacta „Cronica războiului”. Dar la „Însemnări literare” venea rar. Pe Ivașcu l-am cunoscut mai bine în altă situație. Într-o zi mă cheamă comandanțul regimentului, colonelul Loghin, pentru a-mi spune: „Așcultați, locot. [enent] Beldie, a fost concentrat comunistul Gheorghe Ivașcu. Cum ești singurul ofițer activ în batalion (era un batalion de instrucție, restul regimentului era pe zonă), și-l dau la compania ta, ca să-i freci ridichea.” A doua zi dimineață s-a prezentat la companie soldatul T.R. Ivașcu. L-am scos în fața frontului și i-am zis: „Soldatul T.R. Ivașcu Gheorghe, d-ta ești comunist, eu sunt anti. Dar căt vei fi în compania mea nu vei avea nimic de suferit pentru ideile d-tale. Toți soldații companiei sunt copiii mei. De ciocnit, e probabil că se va întâmpla în altă parte. Bineîntele că, pentru a nu [suferi] nimic, se cere o condiție: să-ji faci datoria de soldat.” Peste două zile am fost chemat din nou la cabinetul colonelului. Loghin se plimba furios cu mâinile la spate. „Așcultați, locotenente. Tara românească se duce dracului. Mi-a forțat mâna. Ivașcu trece la serviciul cazarmării. Auzi? I se dă drumul unui agent comunist, ca să-și poată continua meseria mai cu ușurință. Burghezia își taie singură craca de sub picioare.

Trecut la serviciul cazarmării, Ivașcu continua să facă parte din compania mea. În această situație era obligat să fie la ora raportului, după care pleca la serviciul cazarmării, pentru a fi fin nou prezent la întoarcerea companiei de la instrucție. Între cele două momente, probabil că pleca acasă. Si într-o zi aveam tragic. Regula era ca la tragere să meargă toți ostașii ce figurau în registrul companiei: cei de la servicii, bucătarii, zidarii, ordonațele etc. Si Ivașcu s-a prezentat, spunându-mi că acumă pleacă la cazarmare.

– Nu, Ivașcule, vei merge la tragere. Așa e regula.

– Dar eu n-am tras niciodată în viață mea, dle locotenent.

– Un motiv în plus ca să mergi. D-ta, în fiecare zi la gazetă, arăți ce se întâmplă cu flotele și cu armatele glo... Ce ar zice cititorii dacă ar afla că „strategul” de la „Iașul” n-a tras niciodată cu pușca?

Mai târziu, în ziarul „Moldova”, de sub direcția lui Adrian Pascu, am scris un articolaș, relatând cele de mai sus.⁷ Iar peste doi ani, un prieten mă punea în gardă că acel articol se găsea îndosariat la „Timpul”, pentru ziua sotocelilor. „Timpul” era în această vreme o gașcă comunistă și nu trebuie să se uite că cel ce găsește această gașcă se numea... Grigore Gafencu. Când am părăsit țara, printre alte motive ce m-au determinat la aceasta a fost și ura pe care știam că mi-o poartă „legionarul” Ivașcu, așa-l numit o publicație de limbă românească, publicație „totdeauna bine informată”, cum scrie meu director el.⁸

Dar să revenim la concentrarea comunisticului Ivașcu. Toamna am plecat într-un scurt concediu și la întoarcere nu l-am mai găsit. Se făcuseră desconcetrări massive pentru muncile agricole și... „agricultorul” Ivașcu fusese desconcentrat. Pe urmă au venit legionarii la putere, „Iașul” a fost suprimat și Ivașcu a dispărut. L-am găsit în paginile revistei „Vremea”, care vira cu răpegiune spre stânga, unde Ivașcu redacta tot „cronica războiului”, de astă dată sub pseudonimul Paul Ștefan. Iar mai târziu, Ivașcu facea parte dintr-un grup de gazetari români ce vizitau Bratislava la invitația guvernului slovac. Ce ocazie mai fericită putea avea un spion comunist pentru a-și face meseria de căt să viziteze o țară în coasta Germaniei pe banii jării? Adevarat, burghezia își tăia craca de sub picioare, vorba colonelului Loghin.

La „Însemnări” am cunoscut un alt agent comunist, actualmente potentat în Țara înlanțuită. E vorba de docentul sau conferențiarul Mărza. Mie mi-a fost suspect în două situații. Prima a fost următoarea. Când ne-a fost răpită Basarabia, printre cei prinși și reținuți de bolșevici erau și soția și copiii lui Mărza. Vestea a străbătut orașul și în prima miercuri cei mai mulți dintre noi căutau să aducă un cuvânt de alinare și îmbărbătare. Toți erau consternați, afară de cel în cauză, adică de Mărza, care cu greu își putea ascunde seninătatea, ca și când ar fi fost vorba de niște străini, nu de nevasta și mai ales de copiii lui.

A doua situație se plasează în timp un an mai târziu. Se începuse războiul și Mărza venea foarte des la Unghenii moldoveni, unde mă găseam, ca să mă roage să-l trec în Basarabia. Pretextul era cumpărarea de alimente în Unghenii basarabeni. L-am trecut, ori de câte ori a venit, dar niciodată nu l-am lăsat singur. Si, cu ani mai târziu, Mărza era ministru în RPR⁹.

Veniseră legionarii la putere și într-o miercuri, Gr. T. Popa ne-a anunțat că „Însemnările” au fost suprimate de prefectul Al. Ventonic.

Dispărute „Însemnările” (toate intervențiile făcute la ministru de Informații Nichifor Crainic au fost de prisos. E vorba de ministru de după căderea legionarilor, în timpul lor nici nu s-a îndrăznit să se facă vreo intervenție), Iașul rămânea fără nicio revistă literară.

Si atunci mi-a venit ideea să scot eu o asemenea revistă. Revista mea s-a numit „Cureierul ieșean” și, inițial, din cauză că apărea exact în formatul „Însemnărilor”, mulți au crezut că era vorba de un camuflaj al decedatei reviste, eu fiind un om de paie.

Revista am scos-o cu un camarad de regiment, Bratu. Plecând eu pe zonă, înscrise la tribunal a făcut-o Bratu. Spunându-se că e mai grea înscrisea cu doi directori, i-s-a sugerat ca unul din noi să fie înscris ca proprietar, s-a pus el director. Inserez acest amănunt deoarece, cum se va vedea, are mare importanță. Si revista având nevoie și de aprobație la București, nu a putut apărea decât în martie 1941, când eu eram mutat

de la regimentul de infanterie din Iași. Reținerile au dispărut după primele două numere și colaborările de marcat au început să afluască. Mi-a amintesc că s-a scos un număr festiv – circa 300 de pagini de carte – închinat Basarabiei și Bucovinei. Printre alții la acest număr au colaborat profesorii universitari ieșeni Radu Vulpe, Ștefan Berchet și Bârsănescu¹⁰. Din cauza începerii războiului, eu fiind mutat din Iași, iar Bratu plecând pe front, au venit la revistă cățiva tineri, foarte merituoși, de altfel: George Mihail Dragoș și G.G. Loghin (băiatul colonelului). G.D. Loghim era cizist, iar George Mihail Dragoș nu știa precis ce idei avea, în orice caz de dreapta. Amândoi erau studenți străluși, scriitori de mare viitor. Cine se înăosește de afirmațiile mele poate căuta *Istoria literaturii* a marelui Gheorghe Călinescu și la prefajă îi va găsi citări pe ambii. Ce i-a făcut pe acești tineri cu idei politice contrarie actualului potentat roșu de la București să-l ajute în întocmirea acelei condamnări. Cărti și știau ce știau precis și că nici unul, nici altul nu era valeut actualului valoare de la București. Dar pe lângă ei, s-a strecurat și doi valeți veritabili. Aceștia sunt Al. Piru și Mărgărit¹¹.

În acel timp a izbucnit scandalul Călinescu. Dl Pamfil Șeicaru a pus toată lumea în picioare cu un documentat articol în „Curierul” și cartea a fost retrasă din librării, iar criticul comunist îndepărtat pe timp de șase luni de la „Revista Fundațiilor Regale”. Si fără știrea lui Loghin și Dragoș, Piru și Mărgărit au introdus un articol de apărare a lui Călinescu¹². Cum am primit numărul, acolo unde mă găseam, am rămas înlemnit. Pe Călinescu nu-l cunoșteam personal. Îmi publicase o poezie în „Jurnalul literar” atunci când nici unul, nici altul nu știa ce găndește celălalt, iar după apariția *Istoriei literaturii* îl atacase într-un articol în „Moldova”¹³, la curs, în fața studenților, marele Călinescu spuse: „Nu mă interesează acest locotenent, reprezentant al «prostiei cazone»”. Potriveală de găndire cu dl Vintilă Caftangioiu¹⁴, după cum se vede! Dar după apariția articolului ciracului lui, Călinescu mi-a trimis un articol pentru a-l publica la „Curierul ieșean”. Articolul a fost trimis prin Piru și în numărul care a urmat, „Poșta redacției” i-am răspuns că articolul nu poate fi publicat timp de 6 luni, adică atât timp cât este îndepărtat de la „Fundățiile Regale”. Trecute aceste luni, pot să-l retrimit, dacă vrea și voi aviza, e lemn de înțeles că articolul nu a mai fost retrimit, iar pe ciracii lui nu i-am mai ăzut.

Tot pentru a-i publica un articol a tatonat terenul un alt mare, și anume Iorgu Iordan. Acesta a trimis pe Zăcodoneț și răspunsul meu a fost și de data aceasta negativ. Iordan citise revista și într-o zi cu ea în mână intrase în sala de cursuri a profesorului Radu Vulpe, ca să-l felicite și să-l întrebe cine erau cei doi directori. Cum discuția era dusă în auzul studenților, George Mihai Dragoș s-a ridicat ca să răspundă:

– Doi locoteneni, dle profesor.

– Doi locoteneni?, a întrebat mirat Iorgu Iordan, și-și sacrifică și leafa numai pentru a... (aci a urmat un gest care însemna dușul sticlei la gură). Se vede treaba că Iorgu Iordan se potrivea în păreri cu dl Amăriței și în ceea ce privea ofițerimea, nu numai în marxism-leninism.

Aceste întâlniri ale mele cu Piru, Dragoș etc. se petreceau numai în conchedile sau permisiile ce aveam. Dar revista mergea greu de tot. Si într-o asemenea conchediu am fost căutat de profesorul Octav Gheorghiu și de Bratu, care se găsea și el în conchediu. Gheorghiu mi-a spus între patru ochi – știa că eram proprietarul gazetei –:

– Dle locotenent, germanii vor pierde războiul. Trebuie să scoatem o revistă democratică și nu putem obține aprobarea; d-ta o ai. Dă-ne revista pe mână. Voi continua să figurezi ca director, dar o redactăm noi. Nu

vei mai cheltui leafa d-tale, ba mai mult vei primi lunar o sumă de bani mai mare decât leafa d-tale. Si la sfârșit... vei fi de partea învingătorilor și nu a învinșilor. Vino după amiază la cafeneaua X la ora Y. Vom merge amândoi la profesorul Zane și cu el împreună la Banca Creditul Urban. Au trecut mulți ani de atunci și nu este exclus să mă înșel asupra numelui Bâncii. Pe Gheorghe Zane, fruntaș național-țărănist, il cunoșteam de la facultate, unde îl avusesem profesor de economie politică și finanțe. – Uite, dl Bratu e de acord, a terminat Octav Gheorghiu.

I-am promis lui Gheorghiu că voi fi exact la întâlnire, dar imediat ce m-am despărțit de el, m-am dus direct la tribunal, unde am făcut formele prin care Bratu nu mai era director și înscriam ca redactor pe avocatul Gheorghe Chipera.¹⁵

Pe Octav Gheorghiu nu l-am mai revăzut de atunci. Nu știa dacă se va fi simțind bine printre învingători, dar cum puținele știri ce vin din Țără nu am auzit de el, se pare că și el e un învinș.

Gheorghe Chipera era un Tânăr avocat ieșean. Tânără încocat, membru al partidului d-rului Lupu, publicase un delicios volum de nuvele, intitulat *Târgul trăznijilor*, fusese pe front și acumă, desconcetrat, se zbătea pentru tema: dreptate țărănimii. Cum nu aveam nimic contra acestei teme, înțelegerea s-a făcut repede. Revista era literară, în plus, el făcea țărăanism pe prima pagină, iar eu pe ultima... legionarism (atât că se putea). Această ultimă pagină o botezase „cazon” „În vîrf de săbiu”.

⁶ În revistă, Grigore. De această greșeală nu putem fi de vină decât tipograful. În „Curier ieșean” lui Topîrceanu î se dedică mai multe articole comemorative.

⁷ Nu am găsit acest articol. Atât la BCU Iași, cât și la BAR, din ziarul ieșean „Moldova” sunt doar câteva numere! Dar în „Curier ieșean” nr. 15, din 1 ianuarie 1943 la rubrica lui Beldie *În vîrf de săbiu*, se găsește nota *Strategul de la „Vremea”*. O alta, în nr. 20, din 1 martie 1943, menționează concedierea „faimosului Paul Ștefan”. De menționat că în proza memorialistică *Prăbușirea*, publicată de Beldie (sub pseudonimul căpitan Nicolae Vrabie) în revista „Chemarea”, scoasă de el la Paris, în nr. 31, din 30 octombrie 1950, George Ivașcu și declară „inamicul personal”.

⁸ Dau, în ziarul „Prutul” (Iași, director Gheorghe Stati), nr. 284, din 30 septembrie 1940, peste o scrisoare a lui George Ivașcu, în care face precizări cu privire la acuzația ce i se aduse în ziarul „Chemarea”, că ar fi făcut afirmații „blasphematoare” la adresa șefului Gărzii de Fier, cu prilejul procesului acestuia. În speță, se apără Ivașcu, „cenzura și ordonanța publicarea de articole ca acea a incriminat”. Pe de altă parte, susține el, dacă „nu a împărtășit și nu împărtășește ideile legionare”, „a fost un adversar leal al Gărzii de Fier, iar „în cadrul PNȚ, din care a făcut parte, a colaborat cu Garda, după indicațiile partidului său”.

⁹ Într-adevăr, Vasile Mărza (1902-1995) a fost membru al Partidului Comunist din 1925; a fost ambasador la Bruxelles, în 1947-1948, și ministru al Sănătății între 1948-1952.

¹⁰ Colaborările prestigioase sunt mult mai numeroase. Vezi articolul pe care l-am consacrat acestui revistă în „Cronica veche” (nr. 10, octombrie 2015, p. 8).

¹¹ George Mărgărit apare ca secretar de redacție, împreună cu asistentul universitar I. Măgărdiciu, în nr. triplu 7-9 (august-octombrie 1941). Nu împlinise încă 19 ani!

¹² În numărul triplu pomenit mai sus, Al. Piru semna articolul O carte „infamă” (p. 125-139), iar A. Marino – o cronică la cartea lui Călinescu (p. 164-171). În articolul său Al. Piru insultase pe unii gazetari ieșeni, care au cerut socoteala lui Beldie, în calitate sa de director-proprietar al revistei. Beldie cerea scuze lui I. Fr. Botec în nr. următor și promitea să revină cu explicații mai ample, ceea ce nu s-a mai întâmplat.

¹³ Nici pe acesta nu l-am găsit.

¹⁴ Vintilă Caftangioiu s-a făcut cunoscut sub pseudonimul Vintilă Horia. Animozitatea față de acesta apare în multe dintre paginile revistei „Carpații”.

¹⁵ Modificările menționate apar în nr. 13 al revistei, din 15 noiembrie 1942.

Monolog direct vs. monolog indirect.

J. Joyce & V. Woolf

În funcție de criteriile aplicate, putem distinge între mai multe tipuri de monolog interior: cel *direct*, în care dispar mărcile specifice textului scris la persoana a treia – *a spus, a gândit*, iar discursul (personajului) nu pare să se adreseze nimănui: gândurile se succed, interferează, luând de cele mai multe ori forma unor scurte poeme în proză. Prin contrast, *monologului indirect* fi sunt specifice intervențiile naratorului (din naratiunea heterodiegetică), cu funcție atât de reprezentare cât și de control, care mediază *dialogul* cu cititorul abstract¹. Cea de-a doua metodă – a monologului indirect – atenuază gradul de ermetism al textului, intervențiile autorului, sub forma unor convenții literare, lăsându-ne în permanență să știm că este vorba despre o serie de amintiri sau de închipuiri ale unuia dintre personaje. Iar pasajele au o anumită linieritate – încep și continuă cu ceea ce, fără ezitare, cititorul poate recunoaște drept gânduri ale personajului desprinse de prezent.

În romanul Virginiei Woolf, *fluxul conștiinței* este întrerupt și (ceea ce ne interesează în egală măsură) introdus de explicații ale autoarei.

Dacă ar fi avut la îndemîna un topor, un vâtrai, sau orice armă cu care ar fi putut sfredeli pieptul lui taică-su, omorindu-l pe loc, James ar fi însfăcat-o la repezelă. Atât de extreme erau emoțiile pe care domnul Ramsay le stîrnea în inima copiilor, prin simpla sa prezență, cînd îl vedeau stînd aşa ca acum, tăios ca lama cuțitului, rînjind sarcastic, nu numai din plăcerea de a-și dezamăgi fiul și de a-și ridiculiza soția, care era de o mie de ori mai bună ca el din toate punctele de vedere (aşa gîndeau James), ci și dintr-o tainică îngîmfare pricinuită de precizia aprecierilor sale.²

La polul opus se situează unul dintre cele mai criptice romane ale lui António Lobo Antunes, *Arhipelagul insomniei* (în care apare exclusiv monologul direct). Întregul volum e o înșiruire de impresii, amintiri și scene imaginate, din care lipsește nu doar orice fel de lămurire, ci și legătura cu un timp prezent – al naratiunii (în măsura în care termenul se poate aplica în acest caz):

În timp ce slujnicele de la bucătărie îngrămădeau flori în căruciorul de unde mi s-a năzărît că miroslul din cufere se evapora încetîșor, bunicul cu cravată, el care nu purta niciodată cravată, folosea un nasture de aramă ce-i închidea gîțul și tata desprinzînd hățurile din belciug, l-am văzut opriț pe o creastă înainte să o ia din loc iar, l-au găsit dincolo de cimitir privind florile [...].³

În ambele exemple, oricât de diferite ar fi, avem de a face cu un punct comun: ne situăm în permanență (în ipostaza de receptor) pe un același nivel. În romanul *Spre Far* avem suficiente indicii încât să rămânem mereu conștienți că suntem puși în față unor

impresii retrospective – spectatori ai unei conștiințe și a două planuri cronologice distincte, pe care nu avem cum să le confundăm. Întâmplările, imaginiile sau gândurile protagoniștilor din timpul naratiunii evocă (și actualizează) sentimente din trecut. Am spus un singur nivel deși sunt două planuri (cronologice) pentru că este vorba despre un stadiu al receptării, sau al înțelegerei:

specificat cum sau unde personajul încetează să se mai afle în prezent și trece nu neapărat în trecut (deși, uneori, da) cât într-un plan al reveriei. În fragmentul citat, prefigurarea întrepătrunderii planurilor e marcată de o virgulă, care altfel nu s-ar fi justificat, după cuvântul urcior. Apoi concretul și fluxul de imagini din conștiința lui Stephen alternează relativ distinct: *Sîni*

*imagina, închipuindu-și etc. Descrierea cotidianului are în *Ulise* o funcție dublă: în afară de cea a reprezentării, imaginile corespondente ale realității exterioare (eului personajelor) nu sunt piese ale unui puzzle narativ, ci doar un suport care asigură concretizarea stăriilor psihice ale lui Stephen Dedalus, Leopold sau Molly Bloom.*

În conjuncție cu procedeul defamiliarizării, fluxul conștiinței aşa cum îl întâlnim la Joyce (și nu în romanele Virginiei Woolf, ori în toate celelalte în care se folosește *monologul indirect* – William Faulkner, cu *The Sound and the Fury* și *As I Lay Dying* reprezintă una dintre puținele excepții), se manifestă mai degrabă sub forma unei strategii, decât a unei tehnici narrative propriu-zise, autorul (abstract) redirecționând înțelegerea cititorului (ideal), printr-un proces metonemic (de regasit cu preponderență în poezia modernă), dinspre concret spre un orizont conceptual abstract ori (în alte cazuri) afectiv.

Pare că cititorul joycian ideal, lovit de o insomnie ideală, este un model suprem de cititor deconstrucțivist pentru care orice text e un coșmar fără sfîrșit. Pentru un astfel de cititor nu vor exista interpretări critice ci, mai degrabă, o serie infinită de recreări originale.⁶

S-a spus de nenumărate ori, și pe bună dreptate, că în romanele lui Joyce nimic nu este întâmplat. În termenii lui Eco, cititorul poate *utiliza textul* după bunul său plac, poate chiar să facă abstracție de intențiile autorului, dar nu îl poate *interpreta* fără să țină cont de unele direcționări semantice obiective.

Prin tehnica narrativă a fluxului conștiinței, Joyce oferă false indicii de lectură, ca într-un dialog permanent cu un narator potențial, doar pentru a muta imediat (și de fiecare dată) accentul (și referința) dincolo de reprezentările textuale ale realității descrise, într-un plan abstract, al unei subiectivități prin definiție niciodată accesibilă celuilalt altfel decât prin asocieri, interpretări sau cuvinte.

¹ Sintagma *monolog direct* și *monolog indirect* îi aparțin Yanxie Sang – *An Analysis of Stream-of-Consciousness Technique in To the Lighthouse*, în *Asian Social Science*, Vol. 6, No. 9.

² Virginia Woolf, *Spre Far*, Editura Minerva, București, 1972, traducere de Antoaneta Răilean, p. 4-5.

³ António Lobo Antunes, *Arhipelagul insomniei*, Humanitas, București, 2008, traducere de Mihaela Ghițescu, p. 10.

⁴ În acest caz ar fi indispensabilă una dintre următoarele presupozitii: fie că receptarea depinde exclusiv de intențiile autorului, fie că – în acord cu structuralismul – un text poate fi înțeles în mod exhaustiv doar prin analiza formelor și structurilor sale lingvistice; ambele perspective pun sub semnul întrebării legitimitatea conceptului de *text deschis*.

⁵ *Ulise*, p. 19.

⁶ Umberto Eco, *Limitele interpretării*, Editura Polirom, Iași, 2016, traducere de Ștefania Mincu și Daniela Crăciun, p. 102.

Critică și Zeflemea (II)

O critică distructivă, neproductivă, aşadar, aşa cum era văzută pe timpul lui Heliade Rădulescu, se manifestă în toate domeniile, inclusiv în cel literar. Luarea în dezădere a tot ce era românesc (attitudine resentimentară, „defulatorie”, sau formă particulară de masochism) nu trebuia confundată, susține Rădulescu-Motru, cu critica gravă care, deși aspră, are efecte benefice. Astfel de observații critice binefăcătoare aparțineau unor adevărate personalități (Barbu și Lascăr Catargi, P.P. Carp, Titu Maiorescu, Eminescu și alții), care aveau în vedere situația reală a României. Critica lor arăta răul, „fără să arate îndestul și drumul îndreptării” (1), dar în acea fază de evoluție, în confuzia în care se găsea societatea românească, o critică adecvată realității nu putea fi decât neceasă.

Ce se desprinde din discociile lui C. Rădulescu-Motru? Că în România se practica o critică distructivă (zeflemeaua), lipsită de realism („ocupatia” a unor grupei sociale neadaptate), care nu trebuie confundată cu critica aspră, la obiect, a nu putinelor stări de lucruri amendabile din societatea românească. De altfel, la 1904, data apariției lucrării, autorul credea că rolul zeflemelei, care a alimentat din plin inclusiv spiritul lui Caragiale, se încheia. Concluzie pripită, pentru că zeflemeaua a rămas, până astăzi, nu numai unul din „filoanele” literaturii române, ci și una din atitudinile față de realitățile sociale românești.

Urmărind, din perspectivă sociologică, apariția burgheziei române, Ștefan Zeletin vorbește, între altele, despre etapele afirmării spiritului național (2). În desfășurarea acestui proces autonal Burgheriei române identifică o „perioadă a culturii critice”. „Perioada culturii critice” ar corespunde fazei în care mentalitatea veche se opune afirmării burgheziei. În toate țările europene impunerea burgheziei a fost însoțită de reacții ale reprezentanților orânduirii agrare. Reacții care, atunci când împotrivarea celor scoși de pe scena istoriei era viguroasă, luau forma acțiunii directe, iar atunci când energiile erau slabe, se reduceau la o ripostă în planul ideilor. La noi vechea orânduire se opune print-o atitudine criticistă, de respingere a realizărilor burgheziei și, pentru că România modernă era creată de aceasta, a ceea ce era modern. Criticismul deriva, aşadar, dintr-o gădire paseistă, care contrapunea viitorului burghez trecutul feudal; era o mișcare reaționară, care respinge prezentul în numele iluzoriei întoarceri la idealizatele stări de lucruri anterioare. În istoria României, această „eră critică” ocupă a doua parte a secolului al XIX-lea și prima parte a secolului nostru. Este reprezentată de o mișcare ideologică la care se raliază majoritatea oamenilor de litere importanți ai timpului și care devine, datorită autoritatii acestora, ideologia dominantă a epocii. E important să subliniem, aşadar că, aşa cum arăta Șt. Zeletin (E. Lovinescu a preluat ideea în Istoria civilizației române moderne), în acest interval de timp statul român se construia după principiile liberale, iar ideologia generală susținută de oamenii de cultură cei mai însemnați, era o ideologie reaționară, anti-liberală. Cu alte cuvinte, statul român modern este creat nu cu ajutorul, ci în povida atitudinii „critice” a inteligenței române! Această mișcare „reaționară”, fundamental „critică”, are o difuzare remarcabilă în spațiul ideilor literare, alimentând unele din mișările noastre estetice

definitorii pentru sfârșitul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea.

În perioada interbelică discuția pe tema atitudinii față de condiția criticii în spațiul românesc este reluată de Emil Cioran în Schimbarea la față a României. Cercetând insuficiențele societății românești contemporane și anomaliiile evoluției acesteia, Cioran afirma importanța extraordinară pe care ar avea-o pentru români spiritul creator, indiferent de calitatea operelor pe care le-ar produce. Ion Heliade-Rădulescu, cu toate ezitările și erorile lui, pe care Cioran nu le ascunde, ar fi făcut infinit mai mult pentru cultura română decât Maiorescu. Primul „este o piatră unghiulară a României, pe când ultimul, un profesor mare și onorabil, pe care memoria națională îl va înregistra cu timpul tot mai în spre periferie” (3). Eforturile creative, oricără de discutabile în realizarea lor, sunt „de o mie de ori mai semnificative pentru destinul nostru decât toate junimismele, sămănătorismele și alte isme retrograde”. Într-un cuvânt, mai profitabilă e creația decât descurajarea, prin critică, a rezultatelor ei. „...trebuie să ne orientăm mai puțin cu criteriul calității” și mai mult cu „acela al cuprinderii multiple și a valorii simbolice a unui efort” (4).

În epocă, alta era poziția criticii literare propriu-zise, ilustrată în primul rând de autorii tineri care-l urmău pe

E. Lovinescu (S. Cioculescu, Vl. Streinu, Pompiliu Constantinescu) și de alții critici din aceeași generație (G. Călinescu, Perpessicius și alții). Sunt excepții care s-au consacrat judecării estetice a literaturii, pe care o prospetează în manieră impresionistă într-un moment în care critica europeană cunoște totuși unele experiențe remarcabile (să amintim școala formală rusă și ceea ce poate fi numit astăzi cercul Mihail Bahtin (Medvedev, Vološinov), Cercul lingvistic de la Praga, apoi Ingarden, New Criticism-ul etc.) de care purii noștri critici literari nu lăsau să se înțeleagă că ar fi luat cunoștință. Eseiștii epocii (Mircea Eliade, Noica, Cioran, Petru Comarnescu etc.) erau mereu „la zi” cu ceea ce se întâmpla în lume în domeniul cultural, criticii în schimb păreau mult mai puțin dispusi să acorde atenție direcțiilor contemporane ale disciplinelor lor.

Dacă putem trage o concluzie, aceasta privește constatarea că la noi criticii i s-a acordat mereu, de-a lungul timpului, o importanță majoră. Dar examinările estetice propriu-zise, oricără de mult s-ar vorbi de „puritatea” artei, i se adaugă întotdeauna conotații din alte domenii, critica lăsând să se vadă dincolo de ea, cu mai multă sau mai puțină claritate, o puternică propensiune pentru ideologic și politic.

*

Simțul critic este, fără îndoială, o componentă a orientării existențe raționale. Vrem, nu vrem, pe reacțiile critice se construiesc raționamentele care ne ajută să înțelegem în viață - iar pentru a ajunge la o asemenea concluzie nu este nevoie să ne întoarcem la Kant... În viață practică există însă situații când critica trebuie să devină elementul esențial al existenței unui individ sau unei comunități, altfel orice evoluție poate cădea în eroare. Critica este întotdeauna urmarea unei alte acțiuni. Ea nu se poate naște din nimic. E întotdeauna precedată de o acțiune prin care se realizează ceva sau se constată ceva. Această poziție

secundară în orice activitate i-a adus probabil și renumele de mișcare... parazitară, neesențială, inutilă, distructivă și amănd. În binomul a face/a critica criticii i se rezervă un rol secund și negativ - deși deseori efectele sale pozitive sunt mai importante decât orice acțiune. Este cunoscută ideea lui Jaques Derrida conform căreia există anumite perechi de concepte opozabile care jalonează judecata noastră și în care perechi primului termen i se acordă anumite proprietăți, iar celui de-al doilea altele, de regulă negative. De aici nevoia de a destrucția conținută în celebra sa teorie din anii 70, 80 ai secolului trecut. Nu e nevoie să facem apel la Derrida pentru a constata că în gîndirea comună perechile de termeni își fixează definitiv anume valori. Este ceea ce s-a fixat și în mentalitatea românească. Critica este ceea ceva negativ, acțiunea, edificarea și ceea ceva pozitiv. Mult pomenita zicere a lui Heliade Rădulescu nu e decât o altă formulare a acestei convingeri primare. La noi, mai mult decât în alte locuri, critica nu este iubită, cu atât mai puțin să iubiți cei care o practică. A existat totuși o perioadă în care școala critică a lui Maiorescu a fost activă (ne vom referi la această direcție) - dar după al doilea război mondial ea a dispărut ca și cum n-ar fi existat. Era greu de imaginat ca sub regimul dictatorial să poată exista o critică reală - sub dictatură se dădeau dispoziții: ce să se preaslăvească, ce să se critique. Astăzi e și greu de imaginat că personalități dintre cele mai importante ale inteligenției românești s-au dedicat criticii fără menajamente a societății în care au trăit. Perioada comunistă a castrat dimensiunea critică a oricărei gîndiri normale. În bună măsură drumul fertil urmat de societatea românească într-un răstimp foarte scurt, între cele două războaie, s-a datorat și acestui compact element critic astăzi nu numai inexistent, dar și de neimaginat. Mai există astăzi o critică serioasă a drumului pe care îl urmează societatea? În afară de 2, 3 intelectuali importanți, ceilalți sunt cu totul absenți dintr-o astfel de acțiune, retrăgându-se, cei într-adesea de valoare, în nișă unei stricte specializări. Nu mă refer la ceea ce fac astăzi publiciștii de orice factură. În acele texte negative publicate frecvent găsim mult prea rar o atitudine critică, ceea ce asemănător atitudinilor lui Rădulescu Motru, Mihail Ralea, Emil Cioran și alții. Avem publicații pline de pamflete, de încercări de a eluda realitatea, de minciuni pur și simplu, de jumătăți de adevăruri, de pasiuni senzaționaliste, de partizanate transparente - dar nu prea mai avem critică, nici măcar în domenii în care aceasta ar părea că nu depinde de economie, de bani etc., ca în sfera artelor. Critica adevărată nu prea mai există - fiind înlocuită, sub acest nume, de tot soiul de surogate, de variate forme de reclamă, propagandă etc.

Din critică au rămas două prejudecăți esențiale - cît se poate de vii și de active - chiar dacă despre ele nu vorbește nimeni. Prima e „convingerea” privind caracterul distructiv al criticii. Dacă critici, vrei să distrugi, dacă critici aspecte ale societății românești, vrei să distrugi societatea românească și amănd. Cealaltă instituționalizează confuzia dintre critica și zeflemea. Critica e un soi de... zeflemea, de mișcăreală românească și nu merită să i se răspundă decât în aceeași manieră - sau să nu i se răspundă deloc. O zeflemea e o formă literară, înrudită mai degrabă cu pamphletul. Din combinarea celor două prejudecăți, condiția criticii - esențială la Maiorescu și la cei care au mers pe aceeași direcție - este, practic, desființată.

¹Constantin Rădulescu-Motru, *Cultura română și politicianismul*, în *Personalismul energetic și alte scriri*, studiu, antologie și note de Gh. Al. Cazan, text stabilit de Gheorghe Pienescu, Ed. Eminescu, București, 1984, p. 8.

²Ștefan Zeletin, *Burghezia română. Originea și rolul ei istoric*, Ediția a doua, Notă biografică de C.D. Zeletin, Ed. Humanitas, București, 1991; Idem, *Neoliberalismul. Studii asupra istoriei și politicii burgheziei române*, Ed. a III-a îngrijită de C.D. Zeletin, Ed. Scripta, București, 1992.

³Emil Cioran, *Schimbarea la față a României*, Ed. Vremea, București, f.a., p. 105.

⁴Emil Cioran, *Schimbarea la față a României*, Ed. Vremea, București, f.a., p. 106.